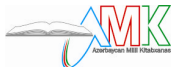

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

AZƏRBAYCAN MİLLİ KİTABXANASI - 90

Məqalələr məcmuəsi

BAKI- 2013

KBT Ç 734 (2A) Я43
UOT 02 (479.24)

**Baş redaktor və
buraxılışa məsul:**

Kərim Tahirov
fəlsəfə doktoru, dosent,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Redaktor:

Adilə Abdullayeva

Məsul katib:

Sədaqət Əhmədli

Azərbaycan Milli Kitabxanası - 90: məqalələr məcmuəsi
/baş red. və burax. məsul K.Tahirov; red. A.Abdullayeva.-
Azərbaycan Milli Kitabxanası.- Bakı, 2013.- 152 s.

Milli Kitabxananın fəaliyyətinin 90 illiyinə həsr olunmuş məqalələr məcmuəsində zəngin bilik xəzinəsi olan Milli Kitabxanada həyata keçirilən iş proseslərindən, oxuculara təqdim edilən yeni xidmət üsullarından, biblioqrafik fəaliyyətdən, elektron kataloq və elektron kitabxanadan, elektron məlumat bazalarından, kitabxananın milli və beynəlxalq əlaqələrindən bəhs edilir.

Məcmuə kitabxana mütəxəssisləri, əlaqədar sahə üzrə tələbələr, tədqiqatçılar və eləcə də geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

ISBN 978-9952-460-27-8

© Azərbaycan Milli Kitabxanası, 2013

Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2013-cü ildə Azərbaycan Milli Kitabxanasının yaradılmasının 90 ili tamam olur.

Fəaliyyətə başladığı dövrdən etibarən Azərbaycan Milli Kitabxanası zəngin inkişaf yolu keçərək böyük əhəmiyyətə malik nəşrləri mühafizə edən mədəni sərvətlər xəzinəsinə çevrilmişdir. Ötən müddət ərzində o, cəmiyyətin intellektual-mənəvi potensialının artırılmasında əvəzsiz rol oynamış, elm və mədəniyyət xadimlərinin bir neçə nəslinin formalaşmasına öz töhfəsini vermişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq ölkədə elmi-mədəni və ədəbi irsin qorunub saxlanılmasında mühüm xidmətləri olan Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinin keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 24 iyun 2013-cü il

Kərim Tahirov

*Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru,
fəlsəfə doktoru, dosent,
Əməkdar mədəniyyət işçisi*

AZƏRBAYCAN MİLLİ KİTABXANASI MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ

Milli Kitabxana Azərbaycanın müstəqilliyi illərində özünün inkişafının ən yüksək pilləsinə qədəm qoymuşdur. 1993-cü ilin ikinci yarısından Azərbaycan xalqının ümummilliyi lideri, ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada başlanan möhtəşəm yenidənqurma prosesi kitabxana işi sahəsində də keyli canlanmaya səbəb olmuşdu.

Bu canlanma Azərbaycan elminin və mədəniyyətinin flaqmanlarından biri hesab olunan Milli Kitabxananın fəaliyyətində də özünü göstərmişdi. XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində ölkədə elmin və mədəniyyətin inkişafına laqeyd münasibətin acı nəticəsi olaraq artıq 1997-ci ildə Milli Kitabxananın kitab fondunun formalaşmasında son 7 il ərzində yol verilmiş ciddi nöqsanlar öz “bəhrəsini” verməyə başlamışdı. Keçmiş SSRİ məkanından ədəbiyyatın daxil olması tamamilə dayanmışdı və kitabxana yalnız yerli nəşriyyatlar hesabına komplektləşməyə başlamışdı. Lakin yerli nəşriyyatlar çox az miqdarda ədəbiyyat çap edir və bu da Milli Kitabxananın işinə mənfi təsir göstərirdi. Belə ki, əgər 1993-cü ildə hələ ümumittifaq nəşrlərinin Milli Kitabxanaya daxil olmasının tam kəsilmədiyi dövrdə il ərzində kitabxanaya 20.957 nüsxə ədəbiyyat daxil olmuşdusa, artıq bu əlaqələrin tam kəsildiyi 1997-ci ildə Milli Kitabxanaya il ərzində cəmi 7561 nüsxə yeni ədəbiyyat daxil olmuş, onların da 1738 nüsxəsi kitablar olmuşdur. Bu da ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində respublikada kitab nəşri işinə və kitabxanaların kitabla təchizatı işinə biganə münasibətin acı nəticələri idi və bu göstəricilər getdikcə azalmağa doğru gedirdi. Belə şəraitdə

bütün mədəniyyət müəssisələrinə, o cümlədən kitabxanalara bir “hücum” başlanmışdı: kitabxanaların binaları əllərindən alınır, onlar bağlanaraq qiymətli kitab fondları küçələrə tökülür, özəlləşdirmə adı altında qanunsuz işlər görülürdü.

Milli Kitabxananın binasına da müştəri gözü ilə baxanlar, onun zəngin fondunun bir hissəsinin həyətə tökülərək yandırılmasını ısrarla tələb edənlər də var idi. Nə yaxşı ki, ölkəmizin tarixinin ən azı 70 illik bir dövrünə aid qiymətli materialların məhvinə mane olan ziyalılar tapıldı və bu dəhşətli hadisənin qarşısı alınmış oldu. Ancaq Milli Kitabxananın binasının iqamətgaha çevrilməsi və yaxud başqa məqsədlər üçün istifadəsi fikirləri ara-sıra yenə də səslənirdi.

1993-cü ilin iyununda ulu öndər Heydər Əliyevin ikinci dəfə respublikada hakimiyyətə gəlməsi bu ehtimallara son qoymuş oldu, Milli Kitabxananın və digər mədəniyyət müəssisələrinin üzərində dolaşan qara buludları tamamilə dağıtdı. Onların kənar “hücumlardan” etibarlı müdafiəsini təmin edəcək qanunvericilik bazasının yaradılmasına böyük ehtiyac var idi. Bu məsələnin vacibliyini əsas amil hesab edən ulu öndər Heydər Əliyev hələ 1994-cü ildə Mədəniyyət Nazirliyinə “Mədəniyyət haqqında”, “Kitabxana işi haqqında” və digər qanunların işlənilib hazırlanması barədə xüsusi göstəriş vermişdi.

Kitabxana işi sahəsində yol verilmiş ciddi nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, ulu öndər Heydər Əliyevin ciddi tapşırığı ilə tədbirlər görülmüş, tezliklə “Mədəniyyət haqqında” və “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarının hazırlanması istiqamətində işlərə başlanmış, ilkin layihələr Nazirlər Kabinetinin iclasında ulu öndər Heydər Əliyevin ciddi tapşırığı əsasında 1996-cı ildə kitabxana işçilərinin respublika müşavirəsində geniş müzakirə olunmuşdur. Bu tədbirin yekunu olaraq Nazirlər Kabinetinin “Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin vəziyyəti və onu yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” qərarı qə-

bul olunmuş, Milli Kitabxanada işin tamamilə yenidən qurulması istiqamətində addımlar atılmağa başlanmışdı.

1995-1997-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, ulu öndər Heydər Əliyev Milli Kitabxanaya 4 dəfə səfər etmiş və onun kitabxanaya hər gəlişi bu elm məbədinə yeni bir abu-hava, təkmilləşmə gətirmişdir.

Bunların içərisində ilk növbədə Azərbaycanın müstəqillik illərində qazandığı nailiyyətləri əks etdirən kitabların təqdimat mərasimlərinin keçirilməsini qeyd etmək olar. Bu mərasimlərdə iştirak edən mərhum prezidentimiz, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, ulu öndər Heydər Əliyev Milli Kitabxananın fəaliyyətini və orada çalışan insanların əməyini yüksək qiymətləndirmişdi: “Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram. Kitabxanaya, burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm”. Bu dahiyanə fikirləri yalnız ziyalı, dahi və uzaqgörən insan söyləyə bilərdi.

Onun 1995-ci ildə Milli Kitabxanada “Vətənə, Dövlətə, Xalqa sədaqət andı” kitabının təqdimat mərasimində iştirakı kitabxananın həyatında böyük bir hadisəyə çevrilmişdi. Bu mərasimdə iştirak edən ulu öndər Heydər Əliyev kitabxananın yeni ədəbiyyatla təchizatı işinin vəziyyəti ilə maraqlanmış, Rusiyadan və digər uzaq xarici ölkələrdən kitabların alınmadığını görərək bu sahədə olan nöqsanları aradan qaldırmaq məqsədilə ciddi göstəriş vermiş, eyni zamanda Milli Kitabxananın fondunun xarici dillərdə olan ədəbiyyatla komplektləşdirilməsi məqsədilə hər il kitabxanaya əlavə olaraq 5 min ABŞ dolları vəsait ayrılması barədə göstəriş vermişdir. 1995-ci ildə Milli Kitabxana üçün bu vəsait çox böyük məbləğ hesab olunurdu.

Sonrakı illərdə Ulu Öndər 1996-cı il 4 mart tarixində Milli Kitabxanada keçirilən “Heydər Əliyev: siyasi portretin cizgiləri” kitabının, 1997-ci il 5 noyabr tarixində “Azərbaycan Qaçqınları” fotoalbomunun və 20 noyabr tarixində “Azərbaycan

internəşnl” jurnalının beş illiyinə həsr olunmuş təqdimat mərasimlərində iştirak etmişdir.

Milli Kitabxanada çıxışı zamanı “Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyat, bilik, zəka mənbəyidir” deyən ulu öndər Milli Kitabxanaya öz şəxsi kitabxanasından 300 nüsxəyə yaxın qiymətli kitab bağışlamışdır. Bu kitabların içərisində Ulu Öndərin şəxsi avtoqrafı ilə Milli Kitabxanaya hədiyyə etdiyi və dünyanın bir sıra ölkələrindən gətirdiyi, habelə Məkkəyə ziyarəti zamanı ona bağışlanan nəfis “Qurani-Kərim” də vardır. Ulu Öndərin kitabxanaya hədiyyə etdiyi kitablar bu gün Milli Kitabxananın kolleksiyasının ən qiymətli nümunələri kimi Nadir kitablar fondunda mühafizə olunur.

Eyni zamanda Azərbaycan Milli Kitabxanasının kolleksiyasında XVI əsrə aid qədim çap kitabları mühafizə edilir. Bu kitablar içərisində ən qədim və nadir nəşr “Türklər haqqında 10 nəsihət” (Yena şəhəri, 1595, Alman dilində) hesab olunur. Milli Kitabxananın Nadir kitablar fondunda dünyanın ən qədim nəşriyyatlarından biri olan “Elzevir qardaşları nəşriyyatı”nın kolleksiyası da saxlanılır. Bu kolleksiyanın latın dilində “Homerin Hesiodla mübahisəsi” (Anno, 1573) kitabını kitabxananın ən qədim kitabı kimi göstərmək olar.

XX əsrin 90-cı illərinin sonlarında Ulu öndərin mədəniyyət sahəsinə diqqət və qayğısının nəticəsi olaraq Milli Kitabxananın fəaliyyətində nəzərəçarpacaq irəliləyişlər özünü göstərməyə başlayırdı. Belə ki, artıq 2000-ci ildə Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatın miqdarı xeyli artaraq 14.780 nüsxəyə çatmışdı ki, bunların da 9584 nüsxəsi kitablar olmuşdur. Müəyyən qədər yeni ədəbiyyatın alınmasında baş verən ciddi irəliləyişlər oxuculara xidmət işinin keyfiyyətinə də müsbət təsir göstərmişdi. Belə ki, kitabxananın daimi oxucularının sayı 1995-ci ildəkindən iki dəfə artaraq 2002-ci ildə 32 min nəfərə çatmışdı. Bütün bunlar oxuculara xidmət işinin keyfiyyətinin də kökündən dəyişməsinin nəticəsi idi.

Milli Kitabxananın inkişafının Heydər Əliyev mərhələsində kitabxanada yenidənqurma işləri həyata keçirilmiş və oxucuların zallarda oturub işləməsi üçün normal şərait yaradılmışdı. Belə ki, 1999-cu ildə 2000-2003-cü illərdə “Ərazilərin yenidən qurulması və bərpası” layihəsi üzrə Bakı şəhərində bir iri obyektə yenidənqurma işlərinin aparılması məsələsi müzakirə olunarkən, 5 böyük müəssisə seçilərək Prezidentə təqdim olunmuşdu. Ulu öndər Heydər Əliyev bu siyahını nəzərdən keçirərək Milli Kitabxananı seçmişdi. Onun bu dahiyana seçimi nəticəsində 2000-2003-cü illərdə Milli Kitabxana əsaslı şəkildə təmir olunaraq yenidən qurulmuş: kitabxananın damı tam dəyişdirilmiş, istilik sistemi yenidən qurulmuş, oxu zallarında və iş otaqlarında oxucuların və işçilərin işləməsi üçün normal şərait yaradılmışdı.

Göründüyü kimi, ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən uğurlu siyasət öz nəticələrini verməyə başlamışdır.

Heydər Əliyevin Azərbaycan mədəniyyəti qarşısında ən böyük xidmətlərindən biri də mədəniyyət sahəsində hüquqi qanunvericilik bazasının yaradılmasına göstərdiyi diqqət və qayğıdan ibarətdir. Məhz Ulu Öndərin ciddi tapşırıqları və qayğısı nəticəsində XX əsrin 90-cı illərinin ikinci yarısında və XXI əsrin əvvəllərində “Mədəniyyət haqqında”, “Kitabxana işi haqqında”, “Muzey işi haqqında”, “Nəşriyyat işi haqqında” və “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunları qəbul olunmuşdur. Bu qanunların hamısı məhz Heydər Əliyevin imzaladığı fərmanlarla qüvvəyə minmiş və tətbiq olunmuşdur.

Bu qanunlar mədəniyyətimizin müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərən minlərlə müəssisələri bazar iqtisadiyyatı şəraitində mülkiyyət formasının dəyişdirilərək özəlləşdirilməsi istiqamətindəki hücumlardan qorumuşdur. Onların normal yaşayış fəaliyyət göstərməsi üçün toxunulmazlıq şəraiti yaratmışdır. “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda

Milli Kitabxanaya ayrıca bir bölmə həsr olunmuş və bu elm məbədinin toxunulmazlığı üçün müddəalar öz əksini tapmışdır. Ölkə ərazisində dərc olunan çap məhsullarından Milli Kitabxanaya pulsuz məcburi nüsxələrin verilməsi ilk dəfə məhz bu qanunla təsbit olunmuşdur.

Bu dövrdə “Dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi haqqında” qanun qüvvəyə minmiş, lakin burada mədəniyyət müəssisələrinin müdafiəsi məsələsi nəzərdə tutulmamışdı. Məhz Ulu Öndərin ciddi tapşırığı ilə hazırlanan və 1998-ci ildə onun imzaladığı “Dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi haqqında qanuna əlavələr”də mədəniyyət müəssisələrinin, o cümlədən kitabxanaların özəlləşdirilməsinin qadağan edilməsinin qanunvericilik şəklində təsbit olunması minlərlə kitabxananın özəlləşdirmə adı altında bağlanaraq binalarının əllərindən alınmasının və qiymətli kitab fondlarının küçəyə atılmasının qarşısını almış oldu. Bütün bunlar Heydər Əliyevin Azərbaycan mədəniyyəti qarşısında əvəzolunmaz xidmətləri idi.

XX əsrin 90-cı illərinin sonunda Milli Kitabxanada həyata keçirilən işlərin təşkilində əsas istiqamət müstəqil Azərbaycanın nailiyyətlərinin geniş təbliğ edilməsinə və latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə çap olunan kitabların fondda ümumi çəkisinin artmasına gətirib çıxaran tədbirlərin görülməsindən ibarət olmuşdur.

70 ildən artıq bir zaman kəsiyində sovet rejiminin yeritdiyi siyasət nəticəsində Milli Kitabxananın kitab fondunun 80 faizindən çoxunu rus dilində ədəbiyyat təşkil edirdi. İndi kitab fondunda milli dildə ədəbiyyatın xüsusi çəkisinin artırılması qarşıda duran əsas vəzifə hesab edilirdi. XX əsrin 90-cı illərinin ortalarından bu istiqamətdə aparılan məqsədyönlü işlərin nəticəsində artıq 2000-ci ildə kitab fondunun ümumi tərkibində milli dildə olan ədəbiyyatın xüsusi çəkisi xeyli artmış, fonda daxil olan ədəbiyyatın 90 faizindən çoxu milli dildə olmuşdur. Təbii ki, bu işdə XX əsrin 90-cı illərinin ortalarından ildən-ilə

kitab alınması üçün ayrılan vəsaitin getdikcə artması da bu işdə əhəmiyyətli rol oynamışdı.

XX əsrin 90-cı illərinin sonundan başlayaraq Azərbaycan Milli Kitabxanasında informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işinə tətbiqinə başlanılması da xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin xidmətləri idi. 1998-ci ildə Respublikamızda kitabxanada ilk İnternet zalı məhz Milli Kitabxanada yaradılmış, 2000-ci ildə isə ilk Tədris Mərkəzi təşkil olunmuş, mərkəzdə ilk dəfə olaraq respublikamızın kitabxana işçiləri üçün kompyuter təlimi üzrə və İnternetdə axtarış aparmaq vərdişlərinin aşılınması üzrə treninqlər həyata keçirilmişdir. 2003-cü ildə elektron kataloqun tərtibi işlərinə başlanılmışdır.

Bu gün Milli Kitabxana xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasətini böyük uğurla davam etdirən hörmətli prezidentimiz, cənab İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasəti nəticəsində özünün çiçəklənmə dövrünü yaşayır və günü-gündən inkişaf edərək dünyanın ən modern kitabxanalarının sırasına daxil olmuşdur.

2004-2013-cü illər ölkəmizin həyatında sürətli iqtisadi inkişaf dövrü kimi xarakterizə olunur. Bu dövrdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının rəhbərliyi altında həyata keçirilən iqtisadi islahatlar nəticəsində bütün istiqamətlərdə sürətli yüksəliş diqqəti cəlb etməyə başlamışdı. Təbii ki, bu iqtisadi yüksəliş elmin, təhsilin və mədəniyyətin inkişafına da əsaslı müsbət təsir göstərmişdi. Ölkədə kitab nəşri sahəsində böyük nailiyyətlər əldə olunmuş, qəzet və jurnalların nəşri geniş vüsət almış və bu sahədə mövcud qadağalar tamamilə aradan qaldırılmış, mədəniyyət müəssisələrinin genişmiqyaslı yenidənqurulması işlərinə başlanılmışdı və s.

Bu dövrdən danışarkən ilk əvvəl Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının ölkəmizdə kitab nəşrinin inkişafına bir inqilab səviyyəsində təkan verən və dünya miqyasında analoqu olmayan tədbirlər həyata keçirməsindən

bəhs etmək lazımdır. Məlum olduğu kimi, 1992-ci ildə Azərbaycan xalqının həyatında dördüncü dəfə baş verən əlifba dəyişikliyi kitabxanalarımızı çox çətin vəziyyətə salmışdı, kitabxanalar köhnə kitab anbarlarına çevrilmişdilər, 70 illik sovet dönəmində çap olunan külli miqdarda ədəbiyyat demək olar ki, kütləvi oxucular, gənclər üçün lazımsız kağız parçalarına çevrilmiş, onlar həm ideoloji cəhətdən, həm də əlifba baxımından köhnəlmişdi.

Belə bir vaxtda-yəni 2003-cü ildə uzaqgörən ulu öndər Heydər Əliyev bütün sahələrdə tamamilə latın əlifbasına keçilməsi və kiril əlifbasından istifadənin qadağan olunması barədə sərəncam imzaladı. Ulu Öndərin işinin və ideyalarının layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev Azərbaycan mədəniyyətinin və ədəbiyyatının inkişafında tamamilə yeni bir mərhələnin əsasını qoydu. 12 yanvar 2004-cü il tarixində “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” Sərəncam imzaladı. Bu sərəncama əsasən yaxın beş il ərzində Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin, müasir Azərbaycan yazıçı və şairlərinin əsərlərindən, ensiklopediya və lüğətlərdən, dünya yazıçılarından əsərlərindən ibarət sovet dövründə kiril əlifbası ilə çap olunmuş bütün nəşrlər latın qrafikası ilə yüksək keyfiyyətlə dövlət vəsaiti hesabına hər biri 25 min nüsxə tirajla çap olunmuşdu. Bu sərəncamın ən vacib əhəmiyyətindən biri onda idi ki, bu tirajın bütünlüklə kitabxanalar arasında pulsuz bölüşdürülməsi nəzərdə tutulurdu.

Bu tarixi sərəncama müvafiq olaraq kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi ölkəmizin kitabxanaları üçün əvəzolunmaz bir hədiyyə idi və kitabxanalarımızın kitab fondunun özəyinin tam şəkildə formalaşması demək idi. 2012-ci ilin noyabr ayınadək bu sərəncama müvafiq olaraq 600 addan çox kitab, o cümlədən “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasından 100 addan artıq nəşrlər çap olunaraq kitabxanalarımıza paylanmışdır. Hazırda bu iş böyük uğurla davam etdirilir.

Təbii ki, bu kitabların çap olunaraq kitabxanalara göndərilməsi hər yerdə olduğu kimi, Milli Kitabxanada da böyük ruh yüksəkliyinə səbəb olmuşdu. Heç təsadüfi deyildir ki, cənab Prezidentin göstərişi ilə bu nəşrlərin hər birindən 100 nüsxə Milli Kitabxanaya verilir ki, bu da çox böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu hər şeydən əvvəl Milli Kitabxanaya üz tutan gənc oxucular üçün çox vacib idi. Digər tərəfdən Milli Kitabxananın fondunun latın əlifbası ilə çap olunan milli ədəbiyyatla xeyli zənginləşməsi demək idi.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bu sərəncamının uğurla həyata keçirilməsi nəticəsində Milli Kitabxananın kitab fondu sürətlə artmağa başladı və artıq 2005-ci ildə kitabxananın fonduna daxil olan yeni ədəbiyyatın miqdarı demək olar ki, iki dəfə artaraq 24.068 nüsxəyə çatmışdır. Əlbəttə bu müstəqillik qazandıqdan sonrakı dövrdə Milli Kitabxananın tarixində çox yüksək bir göstərici idi. İldən-ildə kitabxananın fonduna daxil olan ədəbiyyatın sayının durmadan artması Milli Kitabxananın ümumi kitab fondunun da sürətlə artmasına səbəb olmuşdu. Belə ki, 2002-ci ildə kitabxananın ümumi kitab fondunun həcmi 4.445.455 nüsxə idisə, 2012-ci ilin 01 dekabrında kitabxananın kitab fondunun miqdarı 4.560.000 nüsxəni ötmüşdür. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, 2004-2012-ci illərdə fonda daxil olan ədəbiyyatın həcmində milli dildə ədəbiyyatın xüsusi çəkisi də xeyli artmışdır. Belə ki, əgər 2000-ci ildə bu rəqəm ümumi daxil olan ədəbiyyatın cəmi 50-60 faizini təşkil edirdisə, artıq 2012-ci ildə bu göstərici 85-90 faizə çatmışdı.

“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 7-ci maddəsinə müvafiq olaraq M.F.Axundov adına Dövlət kitabxanasına Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il tarixli qərarı ilə “Milli Kitabxana” statusu verilmişdir. Bu status kitabxananın qarşısına qoyulmuş vəzifələrin əhatəsini xeyli genişləndirmiş və ölkənin ictimai həyatında onun rolunu artırmışdır.

Milli Kitabxananın strukturu da tamamilə yenidən qurulmuş. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunan yeni strukturda müasir dövrün tələbləri ilə səsləşən bir sıra yeni şöbələr “Elektron informasiya xidməti”, “İnfrostrukturun təşkili və proqram təminatı şöbəsi”, “Avtomatlaşdırma və informasiya texnologiyaları”, “Elektron resursların yaradılması”, “Analitik elektron məlumat bazasının təşkili”, “Elektron kataloqun formalaşdırılmasına dəstək”, “Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə”, “Elektron resurslardan istifadə”, “Lokal şəbəkə vasitəsilə virtual xidmət”, “Kitabxanaların metodik təminatı” şöbələri və bir sıra yeni bölmələr yaradılmışdır.

Son illər ərzində Milli Kitabxananın fonduna milli ədəbiyyatın daxil olmasının ildən-ilə artması kitabxananın ümumi kitab fondunda milli dildə ədəbiyyatın xüsusi çəkisinin də xeyli artımına səbəb olmuşdu. Belə ki, əgər 1994-cü ildə kitabxananın ümumi fondunun 10-12 faizindən azını milli dildə ədəbiyyat təşkil edirdisə, artıq 2004-cü ildə milli ədəbiyyat ümumi fondun 25 faizini, 2012-ci ilin 01 dekabrında isə 38 faizini təşkil etmişdir. Əlbəttə, dünya milli kitabxanaları ilə müqayisədə bu rəqəmi qətiyyənlə qənaətbəxş hesab etmək olmaz. Lakin onu da nəzərə almaq lazımdır ki, 70 illik sovetlər hakimiyyəti dövründə kommunist rejiminin ideoloji siyasəti nəticəsində XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində bütün keçmiş sovet respublikalarının əksəriyyətində bu acınacaqlı vəziyyət hökm sürürdü. Tədqiqatlar göstərir ki, keçmiş sovet respublikalarında milli kitabxanaların fondlarında milli dillərdəki ədəbiyyatın xüsusi çəkisinin əksəriyyət təşkil etməsinə nail olmaq üçün bir neçə on illiklər lazım gələcəkdir.

Milli Kitabxananın fondunun sürətlə artımı və latın qrafikası ilə oxucu sorğularına tam uyğun gələn ədəbiyyatın kütləvi şəkildə nəşri respublikada oxucuların yenidən kitabxanalara qayıtmasına və onların sayının gündən-günə xeyli artmasına səbəb olmuşdu. Təbii ki, bu özünü Milli Kitabxananın fəa-

liyyətində də göstərirdi. Belə ki, Milli Kitabxanada oxuculara xidmət işi günü-gündən yaxşılaşırdı. Ən əvvəl bu özünü kitabxanaya üz tutan oxucuların sayında büruzə verirdi, onların sayı ildən-ilə artmaqda davam edirdi. Əgər 1999-cu ildə kitabxananın daimi oxucularının sayı 26.536 nəfər təşkil edirdisə, bu göstərici 2005-ci ildə 31.494 nəfərə, 2012-ci ildə isə 36.360 nəfərə çatmışdı. Bütün bunlar isə Milli Kitabxananın Azərbaycan Dövlətinin, hörmətli cənab Prezidentimizin, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin kitab nəşri və kitabxana işi sahəsində apardığı məqsədyönlü siyasətin məntiqi nəticəsi hesab oluna bilər. Təkcə bir faktı xatırlatmaq kifayətdir ki, son 5 il ərzində Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən hər il 30-35 adda kitab çap olunaraq kitabxanalara göndərilir.

Bəhs olunan dövrdə Milli Kitabxananın fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri də kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılmasından ibarət idi. Bu dövrdə artıq bütün dünyada bu proseslər gedirdi və ölkəmizin kitabxanaları da bu istiqamətdə işlər görməyə başlamışdılar. 2004-cü ilin mart ayından Milli Kitabxanada bütün kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması işlərinə start verilmişdir. Lakin bütün bunlar külli miqdarda vəsait tələb etdiyindən işlər müvəqqəti dayandırılmışdır.

Xeyli hazırlıq və təcrübi işlər aparıldıqdan sonra 2006-cı ilin may ayında Milli Kitabxananın veb-saytının və elektron kataloqunun təqdimat mərasimi olmuşdur. Respublikamızda ilk kitabxana saytı və elektron kataloqunun təqdimatı beynəlxalq ekspertlərin, respublika kitabxana ictimaiyyətinin və mətbuat nümayəndələrinin iştirakı ilə keçmişdir. 2006-cı ilin mayından Milli Kitabxananın saytı vasitəsilə bir sıra beynəlxalq məlumat bazalarında-ABŞ-ın Konqres Kitabxanasının və Rusiyanın Milli Dövlət Kitabxanasının elektron bazalarında birbaşa axtarış aparmaq imkanı əldə edilmişdir.

2005-ci ildən başlayaraq Azərbaycan Milli Kitabxanasının beynəlxalq əlaqələri genişlənməyə başlamışdır. Kitabxananın ilk beynəlxalq əlaqəsi 1991-ci ildə Türkiyə Milli Kitabxanası ilə olmuşdur. Lakin sonralar bu istiqamətdə işlər zəifləmişdir. 2005-ci ildə Rusiya Milli Dövlət Kitabxanası ilə qarşılıqlı əməkdaşlığa dair müqavilə imzalanmışdır. Sonrakı illərdə Milli Kitabxana Fransa, Avstriya, Niderland, Latviya, Estoniya, İordaniya, Suriya, Slovakiya, Çexiya, Belarus, Qırğızıstan, Tacikistan, İran İslam Respublikası və digər ölkələrin milli kitabxanaları ilə qarşılıqlı əməkdaşlığa dair memorandumlar imzalamışdır ki, bu ölkələrin sayı artıq 30-a çatmışdır.

Müstəqillik illərində Milli Kitabxananın beynəlxalq kitab mübadiləsi istiqamətində də xeyli işlər görülmüşdür. 2000-ci ildə kitabxana beynəlxalq kitab mübadiləsi yolu ilə cəmi 145 nüsxə ədəbiyyat almış və bir nüsxə də kitab göndərməmişdirsə, 2006-cı ildə Milli Kitabxana beynəlxalq kitab mübadiləsi yolu ilə 1296 nüsxə kitab almış və 900 nüsxə kitab göndərmişdir. Artıq 2012-ci ildə kitabxananın beynəlxalq kitab mübadiləsini həyata keçirdiyi xarici ölkə milli kitabxanalarının sayı 60-dən çox olmuş və həmin ildə dünya kitabxanalarına 5000 nüsxədən artıq kitab göndərilmiş və beynəlxalq kitab mübadiləsi yolu ilə alınan kitabların sayı isə 2000 nüsxəni keçmişdir. Bu kitabxanalar arasında ABŞ-ın Konqress Kitabxanasını, Rusiya Dövlət Kitabxanasını, İskəndəriyyə Kitabxanasını, Fransa, Almaniya, Böyük Britaniya, Avstriya, Niderland, Yaponiya, Çin, Türkiyə, Slovakiya, Çexiya, Portuqaliya və dünyanın digər ölkələrinin böyük kitabxanalarını göstərmək olar.

Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan Respublikasının ən böyük dövlət kitabsaxlayıcısı, milli mətbuatımızın və kitabıyyatımızın dövlət arxivinin yaradıcısı, ölkənin bütün kitabxanaları üçün elmi metodik mərkəz funksiyasını yerinə yetirən, kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq sahəsində aparıcı elmi mərkəz rolunu oynayan və nəhayət, Azərbaycan elminin

inkışafında xüsusi xidmətləri olan elm məbədi və mənəviyyat xəzinəsidir.

Milli Kitabxana ölkənin baş kitabxanası kimi, respublikanın əsl mədəniyyət mərkəzinə, mədəni-kütləvi tədbirlərin, yeni kitabların təqdimat mərasimlərinin, kitab bayramlarının, müəlliflərlə oxucuların görüşlərinin keçirildiyi məkana çevrilmişdir. Son illər ərzində elə bir ay olmamışdır ki, Milli Kitabxanada böyük bir tədbir keçirilməsin, ziyalılar, kitabsevərlər burada toplaşmasın.

Fərəhləndirici haldır ki, XX əsrin 60-70-ci illərində kitabxanada mövcud olan zallarda oxumaq üçün növbələr yenidən bərpa olunmuşdur. İlin bəzi aylarında şənbə və bazar günləri kitabxanaya gələnlərin sayı 1300-1500 nəfərə çatır. Son illər ərzində Milli Kitabxananın təcrübəsinə “virtual oxucu” termini daxil olmuş və artıq 2006-cı ildən-kitabxananın saytı və elektron kitabxanası oxucuların istifadəsinə verildiyi gündən bu termin-daha doğrusu bu əsas göstərici hesablanmağa başlamışdır. 2012-ci ildə kitabxananın daimi oxucularının sayı 36 360 nəfər olmuşdursa, virtual oxucuların sayı isə 449.000 nəfərə qədər yüksəlmişdir. Artıq 2010-cu ilin noyabr ayından oxucular kitabxananın elektron kataloqu üzrə kitabları İNTERNET vasitəsilə iş və yaxud yaşayış yerlərindən sifariş verə bilirlər. Oxucuların, kitabxanaya gələnlərin sayının artmasında ən vacib şərt yeni ədəbiyyatın artması və zallarda oxucular üçün hər cür şəraitin yaradılmasıdır.

Milli Kitabxana “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə ona verilmiş milli çap məhsullarının arxiv fondunun yaradılması və Milli biblioqrafiya vəsaitlərinin tərtibi funksiyasını da müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir. Artıq 2004-cü ildən başlayaraq kitabxana ölkə ərazisində nəşr olunan bütün çap məhsullarının dövlət qeydini aparır və il ərzində ölkədə nəşr olunan bütün materialları özündə əks etdirən “Birillik Azərbaycan kitabı”nı çap edir. Cari dövlət bib-

lioqrafiyasının vacib atributu olan bu nəşrin artıq 20-dən çox buraxılışı çap olunmuşdur.

Milli Kitabxana 2006-cı ildən öz fonduna daxil olan yeni ədəbiyyatın cari biblioqrafik göstəricilərini tərtib etməyə başlamışdır. “Yeni kitablar” adlı cari biblioqrafik informasiya göstəricisi hər rübdə bir dəfə nəşr olunur və həmin dövr ərzində Milli Kitabxananın fondlarına daxil olan bütün yeni ədəbiyyat orada öz əksini tapır. Burada Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə olan bütün nəşrlər əhatə olunur. Materiallar elm sahələri üzrə qruplaşdırılır və oxucuların istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə hər bir kitabın şifrəsi də verilir.

Hazırda Milli Kitabxanaya daxil olan dövrü mətbuatın əksəriyyətinin məzmunu açılır və orada gedən bütün vacib materialların analitik təsvirləri analitik elektron məlumat bazasında öz əksini tapır. Bütün bunlar Azərbaycan mətbuatının elektron məlumat bazasının yaradılması işinə xidmət edir və gələcəkdə fundamental milli biblioqrafiya vəsaitlərinin tərtibi və nəşri üçün əlverişli zəmin yaradılmasında əsas olacaqdır.

2008-ci ilin dekabr ayından Milli Kitabxanada ölkə mətbuatının tammətnli analitik elektron-məlumat bazasının yaradılmasına başlanılmışdır. Yəni 100-dən çox qəzet və jurnalda dərc olunan materialların tam elektron mətnləri mövzu və predmetlər üzrə qruplaşdırılaraq Milli Kitabxananın elektron kataloqunun analitik məlumat bazasına daxil edilir. Bununla da artıq sayı 100 min nəfərə çatan kitabxananın virtual oxucuları nəinki dövrü mətbuat materiallarının biblioqrafik təsvirlərini, hətta onların tam elektron mətnlərini də kitabxananın saytı və elektron kataloqu vasitəsilə açıb oxuya bilirlər.

Elektron resursların yaradılması istiqamətində atılan daha bir addım dövrü mətbuat nümunələrinin tam komplektlərinin elektron versiyasını yaratmaqdan ibarətdir. Artıq bu istiqamətdə xeyli işlər görülmüş “Azərbaycan” “Ədəbiyyat”, “Kaspi”, “İrşad”, “Açıq söz”, “Həqiqət”, “Sədayi həqq”, “Doğru söz”, “Bəsirət”, “Ziyayi Qafqaziyyə”, “Əkinçi” qəzetlərinin,

“Dəbistan”, “İnqilab və mədəniyyət”, “Məzəli”, “Şəlalə” jurnallarının, “Zaqafqaziya Komissiyasının Aktları” və “Kavkazskiy kalendar” məcmuələrinin tam komplektlərinin elektron versiyası yaradılmış və kitabxananın lokal şəbəkəsinə yerləşdirilərək oxucuların istifadəsinə təqdim edilmişdir.

Siyasi sənədlər arxivindən 1904-1921-ci illərdə nəşr olunmuş 34 adda qəzet, 18 cild “Kavkazskiy kalendar”, 22 cild “Kavkazskiy sbornik” kitablarının surəti, Milli arxiv idarəsindən isə “Azərbaycan” (1918-1920) qəzetinin çatışmayan nömrələrinin surəti çəkilərək kitabxanaya gətirilmişdir.

Milli Kitabxananın oxuculara və kitabxanalara təqdim etdiyi son yenilik kitabxanaçıların sifarişi əsasında digər kitabxanaların oxucularına Milli Kitabxananın lokal şəbəkəsində yerləşdirilmiş təmmətli kitabların müəyyən hissələrinin elektron çatdırılması sisteminin tətbiqindən ibarətdir. Belə ki, artıq respublikanın hər bir rayon və şəhər kitabxanası müraciət edərək Milli Kitabxananın lokal şəbəkəsində olan hər bir kitabın müəyyən hissələrinin elektron variantını alıb oxuya bilər. Həmin materialların adi printerlə çap olunaraq kitabxanada saxlanması isə onlardan digər oxucuların da təkrar istifadə edə bilmələrinə imkan yaradır.

Artıq bu gün kitabxanamızın oxucuları və eləcə də dünya miqyasında Azərbaycanla maraqlanan bütün insanlar Milli Kitabxananın saytı və elektron kataloqu vasitəsilə zaman və məkan problemi olmadan Milli Kitabxananın nəinki kataloq və fondlarına daxil olaraq ondan sərbəst istifadə edə bilirlər, hətta onun təmmətli elektron məlumat bazalarından da bəhrələnilirlər. 2012-ci ilin statistik məlumatına görə 83 022 biblioqrafik yazı elektron kataloqa daxil edilmişdir. Ümumiyyətlə, 490 912 nüsxə ədəbiyyat üçün 287 256 adda biblioqrafik yazı elektron kataloqun məlumat bazasına daxil edilmişdir. Heydər Əliyev irsi, Zərifə xanım Əliyeva, Mir Cəlal Paşayev irsi, Mehriban xanım Əliyeva, Fikrət Əmirov, Bunları unutmmaq olmaz. Qan yaddaşımız, Dağlıq Qarabağ müharibəsi, Xocalı, 31 Mart,

Abuzər Xələfov, Nəsir İmanquliyev, Nizami Gəncəvi, M.Ə.Sabir, M.F.Axundzadə, Nəriman Həsənzadə, Qara Qarayev, Üzeyir Hacıbəyli və başqa elektron məlumat bazaları da bu gün oxucularımız üçün dəyərli mənbələrdir.

Maraqlı haldır ki, kitabxananın saytına xarici ölkələrdən oxucular daha çox müraciət edirlər. Bu gün respublikanın ən ucqar kəndində belə İNTERNET-ə çıxışı olan hər bir vətəndaş nəinki Milli Kitabxananın fond və kataloqlarında, hətta ABŞ-ın Konqres Kitabxanasının, Rusiya Dövlət Milli Kitabxanasının və Türkiyə Milli Kitabxanasının fond və kataloqlarında da birbaşa axtarış aparmaq imkanına malikdir.

2008-ci ilin may ayından etibarən Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron məlumat bazası Avropa Elektron Kitabxanasına daxil edilmişdir. Yəni kitabxananın oxucuları Avropanın 50-dən çox kitabxanasının fondlarında və kataloqlarında birbaşa axtarış aparmaq imkanı əldə etmişlər. Eyni zamanda 50-dən çox Avropa ölkəsinin milli kitabxanasının oxucuları da Azərbaycan kitabxanasının fond və kataloqlarından istifadə etmək imkanı qazanmışlar. Bu da Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında mühüm bir vasitədir. Artıq bu gün kitabxanaya gələn oxucular sayı yüzlərlə olan ənənəvi kataloq və kartotekalarda saatlarla axtarış aparmaq əvəzinə, kitab verilişi məntəqəsində quraşdırılan kompyuterlərə yaxınlaşaraq 2-3 dəqiqə ərzində Milli Kitabxananın elektron kataloqunda olan istədikləri kitabı tapa bilir və sifariş edirlər. Oxucular elektron kataloqa o dərəcədə öyrəşmişlər ki, bəzən köhnə ənənəvi kataloqda axtarış aparmağa tənbellik edirlər.

2008-ci ilin mart ayından Milli Kitabxanada oxuculara virtual kitab sifarişi imkanı da yaradılmışdır. Yəni internetə çıxışı olan hər bir oxucu yaşayış və yaxud iş yerindən kitabxananın saytındakı “virtual xidmət” bölməsinə daxil olaraq istənilən kitabı sifariş edə bilər və dərhal ona həmin kitabın kitabxanada olub-olmaması barədə məlumat verilir, lazım gəldikdə onu sifariş edir və artıq oxucu kitabxanaya gələrkən

kitab rəfdə onu gözləyir. Beləliklə, kitabı kataloqda axtarmaq və sifariş edib bir saat gözləməyə ehtiyac qalmır. Əgər oxucunun istədiyi kitab kitabxanada yoxdursa, heç vaxt itirib gəlməyə ehtiyac qalmır. 2011-ci ilin məlumatına görə virtual sifarişin xidmətlərindən 1687 nəfər oxucu istifadə etmiş, yüzlərlə kitab sifariş etmişdir.

Müəllif hüquqlarının qorunması qanunlarını rəhbər tutaraq kitabların mühafizəsini təmin etmək, informasiya qıtlığını aradan qaldırmaq məqsədi ilə Milli Kitabxananın fondunda olan nəşrlərin Qədim və nadir ədəbiyyat nümunələrinin, müasir ədəbiyyat nümunələrinin və klassiklərimizin ölkəmizdə və ya xaricdə nəşr olunmuş əsərlərinin rus və ingilis dilində nəşrlərinin, kitabxanamızın nəşrlərinin və müəlliflərin öz ərizələri ilə birgə elektron daşıyıcılarda təqdim etdikləri kitabların əsasında işlənib hazırlanan elektron resursları saytımızda (anl.az) Elektron Kitabxana bölməsində müvafiq dildə, müvafiq bölmələrdə əlifba üzrə yerləşdirilmişdir. 2006-2012-ci illərdə Elektron Kitabxanada cəmi 58 728 resurs hazırlanıb yerləşdirilmişdir.

Artıq oxucuların qeydiyyatı kompyuter vasitəsilə həyata keçirilir və kitab verilişi prosesinin də yaxın vaxtlarda kompyuter vasitəsilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Əlbəttə, bütün bunlar yeni avadanlıqların alınması quraşdırılması ilə bağlıdır.

VIRTUA avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqi kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında oxuculara operativ məlumatın verilməsi məsələsini də həll etmişdir. Bu gün külli miqdarda vəsait sərf edərək yeni ədəbiyyat bülletenləri çap etməyə artıq ehtiyac yoxdur. Çünki kitabxanaya müxtəlif mənbələrdən daxil olan ədəbiyyat Milli Kitabxananın saytındakı “Yeni ədəbiyyat” bölməsində əksini tapmışdır və oxucular həmin bölmə vasitəsilə hər gün kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat barədə məlumat ala bilərlər.

Bu bölmənin materialları əsasında Milli Kitabxana tərəfindən “Birillik Azərbaycan kitabıyyatı” və “Yeni kitablar” cari informasiya bülletenləri buraxılır.

Milli Kitabxana hər il kitabxana işinin bu və ya başqa məsələlərinə dair xeyli miqdarda metodik vəsaitlər nəşr edir və kitabxanalara göndərir. Bunların içərisində XX əsrin 60-70-ci illərində çap olunan və müəyyən səbəblərdən uzun müddət çap olunmayan “Əlamətdar və tarixi günlər təqvimi”ni xüsusilə qeyd etmək lazımdır. 2004-cü ildə bu vəsaitin nəşri yenidən bərpa olunmuş və həmin ildə 2005-ci ili əhatə edən ilk buraxılış işıq üzü görmüşdür. Təqvimin 2006-2012-ci illərə aid buraxılışları və 2013-cü ili əhatə edən 9-cu buraxılış çap olunmuşdur.

Digər metodik nəşrlər sırasında 2004-cü ildə çap olunan “Kitabxana işinə dair normativ aktlar” adlı vəsait, “İkirəqəmli müəllif işarəsi cədvəlləri”ni, 2009-cu ildə nəşr edilmiş “Ekologiya və kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr”, “Beynəlxalq terrorizm və onun Azərbaycana mənfi təsiri”, 2011-ci ildə nəşr edilmiş “Milli-mənəvi dəyərlərin təbliğində kitabxanaların rolu”, “Sənədlərin bibliografik təsvir qaydaları haqqında (7.1-2003 Dövlət standartı əsasında)”, 2012-ci ildə nəşr edilmiş “Elektron məlumat bazalarının yaradılması və virtual xidmət”, “Kitabxanalarda kütləvi tədbirlərin ənənəvi və yeni formaları”, “M.F.Axundzadə irsinin kitabxanalarda təbliği”, “Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqların adət və ənənələrinin təbliğində kitabxanaların rolu”, “İllik iş planlarının tərtibi metodikası”, 2013-cü ildə çap edilmiş “Kitabxanalarda Heydər Əliyev irsinin və Azərbaycançılıq ideyasının təbliği”, “Milli Kitabxananın nəşrləri (2000-2012)”, “İdmanın təbliğində kitabxanaların iştirakı” adlı metodik vəsaitləri xüsusilə qeyd etmək lazımdır.

Son dövrdə Milli Kitabxana tərəfindən bir sıra bibliografik vəsaitlər çap olunaraq ölkə kitabxanalarına və oxuculara təqdim edilmişdir. Bunların içərisində Azərbaycan xalqının ümummillî lideri Heydər Əliyevin “Müstəqilliyimiz əbədidir”

çoxcildliyinin I-X cildlərinin köməkçi göstəricisi”, “Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir [Mətn]: çoxcildliyin X-XXVIII cildlərinin köməkçi göstəricisi: (qeydlər, şəxsi və coğrafi adlar göstəriciləri)”, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı”na dair ədəbiyyatı əks etdirən “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı” adlı bibliografik göstəricini, “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyası ilə çap olunan “Mir Cəlal”, “Qara Qarayev”, “Fikrət Əmirov” və “Üzeyir Hacıbəyov”, “Müslüm Maqomayev”, “Cahangir Cahangirov”, “Nizami Gəncəvi”, “M.F.Axundov”, “M.Ə.Sabir”, “Aşıq Ələsgər-190”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-90” fundamental bibliografik vəsaitlərini, “Azərbaycanın səs xəzinəsi: Milli Kitabxananın Not nəşrləri və Səsyazmaları şöbəsinin fondunda saxlanılan qrammofon vallarından kompakt disklərə (CD) köçürülmüş əsərlər: Kataloq”, “Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” (3,4 və 5-cildləri) göstəricisini və s. qeyd etmək olar.

Milli Kitabxana tərəfindən nəşr edilən bütün vəsaitlər mütəmadi olaraq yerlərdəki və Bakı şəhərindəki kitabxanalara göndərilir. Lakin bu vəsaitlərin nəşrinə və yerlərə göndərilməsinə xeyli vəsait və zaman sərf olunduğundan bu işin də təkmilləşdirilməsinə ehtiyac duyulurdu. Bu məqsədlə avtomatlaşdırılmış sistemin tətbiqi nəticəsində kitabxananın nəşrlərinin tam elektron mətnləri kitabxananın saytının “Kitabxanamızın nəşrləri” bölməsində yerləşdirilir və istənilən kitabxana saytın həmin bölməsinə daxil olaraq onlardan bəhrələnməyə bilər. Yəni nəşrlər çap olunmazdan və yerlərə göndərilməzdən xeyli əvvəl virtual rejimdə bütün respublika kitabxanalarının və kitabxanaçılarının sərəncamına verilir.

Milli Kitabxana respublikada mövcud olan Mərkəzləşdirilmiş və kütləvi kitabxanalara metodik mərkəz funksiyasını yerinə yetirdiyinə görə mütəmadi olaraq kitabxananın əməkdaşları şəhər və rayon kitabxanalarına ezamiyyətlər təşkil edir-

lər. Bu ezamiyyələrin məqsədi region kitabxanalarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, kitabxanaçılarda yeni texniki vasitələrdən istifadə vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi, dövrün tələbləri səviyyəsində oxuculara xidmət göstərmələrinə kömək etməkdən ibarət olmuşdur. Təkcə 2011-2012-ci illər ərzində Milli Kitabxana tərəfindən respublikanın 54 rayon və şəhərinə, 100-dən artıq kənd kitabxana-filialına metodik köməklik göstərilmişdir. Kitabxanalara, eləcə də bütün oxuculara və internet istifadəçilərinə virtual rejimdə də metodik xidmət göstərilir. Belə ki, kitabxananın saytında “Metodik xidmət” (metodik@anl.az) və “Bizdən soruşun” (ask-me@anl.az) bölməsi yaradılmış və ölkənin istənilən nöqtəsindən hər bir kitabxana işçisi, müxtəlif oxucular, istifadəçilər müxtəlif sorğularını sayt vasitəsilə Milli Kitabxanaya ünvanlayır və ən qısa müddətdə öz sorğularına cavab ala bilirlər.

Milli Kitabxanada keçirilən kütləvi tədbirlər, sərgilər, müəhazirələr, kitab və elektron məlumat bazalarının təqdimatları, elmi konfranslar ədəbiyyatın təbliğində mühüm rol oynayır. İl ərzində oxu zallarında, not nəşrləri və səsyzmaları şöbəsində, konfrans zalında mütəmadi olaraq yeni ədəbiyyat sərgiləri təşkil edilir. Ümumilikdə hər il kitabxanada 100-ə yaxın kütləvi tədbir keçirilir. Bunlardan 2011-ci ildə “20 Yanvar - qanlı və şanlı tariximiz”, “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə”, Şuşa həsrəti, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, TÜRKSOY və Milli Kitabxananın birgə təşkil etdiyi “Abdulla Tuqay-125”, “Abuzər Xələfov-80” beynəlxalq elmi konfranslar və “Nizami hikməti, Şəhriyar sözü” adlı dəyirmi masa, hərbi hissədə kitab icmalı, müxtəlif kitab təqdimatları və başqa tədbirlər keçirilmişdir. 2012-ci ildə Dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 870 illik yubileyi ilə əlaqədar TÜRKSOY beynəlxalq təşkilatı ilə birlikdə “Nizami irsinin TÜRKSOY ölkələrində təbliği”, “Dünya kitabxanalarında Azərbaycan əlyazmaları”, “M.Ə.Sabir və dünya ədəbiyyatı”, “M.F.Axundov irsinin

TÜRKSOY ölkələrində təbliği” və s. mövzularda irimiqyaslı tədbirlər keçirilmişdir.

Son illərdə Milli Kitabxana Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə birlikdə xarici ölkələrdə keçirilən beynəlxalq kitab sərgi-yarmarkalarında da fəal şəkildə iştirak etməyə başlamışdır. Belə ki, təkcə 2012-ci il ərzində Milli Kitabxana Frankfurt, Budapeşt, London, Moskva, Kiyev, İstanbul, Kişinyov, Minsk beynəlxalq kitab sərgilərində öz ekspozisiyası ilə uğurla təmsil olunmuşdur.

Milli Kitabxana XX əsrin 70-80-ci illərində “Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari biblioqrafik informasiya göstəricisi nəşr edirdi və maliyyə problemləri ilə əlaqədar neçə illərdən bəri bu vəsaitin nəşri dayandırılmışdı. Avtomatlaşdırılmış sistem tətbiq olunduqdan sonra bu cari biblioqrafik vəsaitin nəşri bərpa edilmiş və onun tam mətni kitabxananın saytında müvafiq bölmədə yerləşdirilmişdir. Həmin vəsait nəşr olunaraq Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin işçilərinə və sahənin aparıcı mütəxəssislərinə çatdırılır. Eyni zamanda ayda bir dəfə çap olunan bu vəsaitdə müvafiq mövzuya dair qəzet və jurnal materialları əksini tapır və əhatə olunan materialların tam elektron mətnləri də saytın müvafiq bölməsində yerləşdirilir və istənilən oxucu kitabxana saytının müvafiq düyməsini basaraq istədiyi materialın tam mətnini oxumaq və onu çap edərək istifadə etmək imkanına malik olur.

Milli Kitabxanada 2009-cu ildən fonoteka fondunun qrammofon vallarının CD-yə köçürülməsi işinə başlanmışdır. Hazırda 3000-dən çox qrammofon valı CD-yə köçürülmüşdür ki, bu işdə milli musiqimizə xüsusi yer verilmişdir. Artıq bu materialların kataloqunun birinci buraxılışı “Azərbaycanın səs xəzinəsi” seriyasında çap olunaraq kitabxanalara, musiqi və incəsənət məktəblərinə göndərilmişdir.

Mikrofilmlərin mətninin xüsusi fayllar vasitəsilə kompüter yaddaşına köçürülməsinə imkan verən qurğu isə xüsusilə

əhəmiyyətlidir və qiymətli kitabların və qəzet-jurnal dəstlərinin tam elektron mətnlərinin yaradılmasının sürətləndirilməsi işində böyük rol oynayır. Artıq bugünədək 150-dən çox qiymətli kitabın və 60-dan artıq dövrü mətbuat materialının mikrofilmləri hazırlanaraq oxucuların istifadəsinə verilmişdir onların originalları isə konservasiya olunaraq gələcək nəsillər üçün saxlanılır.

Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şəbəsində də əsaslı işlər görülmüş, 2012-ci ilin məlumatına görə 4965 tammətli elektron resursdan 1131 nüsxəsi avtoreferat, 3834 nüsxəsi isə dissertasiyadır. İl ərzində 1272 dissertasiya rəqəmsallaşdırılmışdır. 2012-ci ildə Rusiya Dövlət Kitabxanasının dissertasiya və avtoreferatlarının tammətli elektron bazasından və Azərbaycanda müdafiə olunmuş dissertasiyaların tammətli elektron məlumat bazasından 625 oxucuya virtual xidmət olunmuşdur.

Azərbaycan Milli Kitabxanası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin vəsaiti hesabına nəşr olunmuş və alınmış kitabların da şəhər və kənd kitabxanalarına göndərilməsi ilə məşğul olur. Belə ki, nazirliyin mərkəzləşdirilmiş vəsaiti hesabına tariximiz, mədəniyyətimiz, incəsənətimiz, elmimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən kitablar sifarişlə çap olunaraq Milli Kitabxananın ölkədaxili kitab mübadiləsi şöbəsi vasitəsilə şəhər, rayon və kənd kitabxanalarına, eləcə də beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi vasitəsilə dünya kitabxanalarına göndərilir.

Azərbaycan həqiqətlərinin bütün dünyaya yayılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin çap etdirdiyi belə kitabların sırasında Ə. Ələkbərlinin 5 xarici dildə çap olunmuş “Qərbi Azərbaycanın tarixi abidələri”, H.Məmmədovanın “Xocalı-şahidlər və şəhidlər” (rus və ingilis dillərində), “Azərbaycan milli geyimləri”, “Azərbaycan kinosunun tarixi” ikicildliyi, “Azərbaycan teatrının tarixindən”, “Molla Nəsrəddin” jurnalının latın qrafikası ilə çap olunmuş tam mətni, “Mədəniyyət” fotoalbumu (ingilis və Azərbaycan

dillərində), ayrı-ayrı mədəniyyət və incəsənət xadimlərinə həsr olunmuş kitablar, fotoalbomlar və s. var. Hazırda nazirlikdə Qarabağ məsələsi ilə əlaqədar 10-dan çox adda kitabın bir neçə xarici dillərə tərcümə olunaraq dünya kitabxanalarına göndərilməsi istiqamətində işlər həyata keçirilmişdir.

Ölkədə elmi-mədəni və ədəbi irsin qorunub saxlanılmasında mühüm xidmətləri olan Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2013-cü il 24 iyun tarixli sərəncamı ilə 90 illik yubileyini dövlət səviyyəsində təntənəli şəkildə qeyd edəcəkdir. Milli Kitabxananın 90 illik yubileyi ərəfəsində Avropa Milli Kitabxanaları Konfransının 27-ci illik görüşünə və “Avrasiya Kitabxanalar Assambleyası” əməkdaşlıq təşkilatının XV ümumi iclasına ev sahibliyi etməsi də Milli Kitabxananın növbəti uğurundan xəbər verir.

Milli Kitabxananın 90 illik yubileyi münasibətilə bütün kitabxana ictimaiyyəti, xüsusilə də Milli Kitabxananın kollektivini ürəkdən təbrik edir, cansağlığı, uzun ömür, işlərində yeni-yeni nailiyyətlər və yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Ədəbiyyat

1. Heydər Əliyev və mədəniyyət [Mətn]: Müraciətlər, çıxışlar, müsahibələr, təbriklər, məlumatlar: 3 cildə.- Bakı: Nurlar, 2008.- 504 s.

2. Xələfov, A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi [Mətn] /A.Xələfov.- Bakı, Azərənəşr, 2006.- 312 s.

3. Xələfov, A. Kitabxana və cəmiyyət [Mətn] /A.Xələfov; elmi red. L.Məmmədova, K.Aslan.- Bakı: Azərənəşr, 2011.- 302, [7] s.

4. Xələfov, A. Azərbaycanda kitabxana işinə dair Heydər Əliyev doktrinası uğurla davam edir [Mətn] /A.Xələfov; lay. rəhb. Ə.Qarayev; elmi məsl. S.Məmmədəliyeva; elmi red. L.Məmmədova; red. K.Tahirov.- Bakı: [M.F.Axundov adına Milli Kitabxana], 2009.- 185, [1] s

5. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası müstəqillik illərində [Mətn]: [kitabxanada avtomatlaşdırılmış informasiya daşıyıcılarının tətbiqi haqqında] /K.Tahirov //Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- 2010.- №1.- S.15-31.

6. Tahirov, K. Dünya milli kitabxanaları. M.F. Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanası [Mətn] /K.Tahirov elmi red. A.Xələfov.- Bakı: Bakı Universiteti, 2013.- 211, [1] s.

7. Тахиров, К. «Ахундовская библиотека»: из прошлого в будущее [Текст] /К.Таиров //Библиотековедение.- М., 2009.- №2.- С.117-120.

8. Тахиров, К. Азербайджанская национальная библиотека им. М.Ф.Ахундова как феномен культуры [Текст] /К.Таиров //Библиотечный вестник: сборник статей /Национальная Библиотека Беларуси.-2012.-Выпуск 4.- С.18-28.

*Rəna Əsədova**Elektron kataloqun formalaşdırılmasına
dəstək şöbəsinin müdiri*

ELEKTRON KATALOQ MƏNƏVİ XƏZİNƏMİZİN AYNASIDIR

Ölkəmizin ümumdünya informasiya və mədəni proseslərə inteqrasiyası, cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasına yardım kitabxanaları da cəmiyyətin intellektual potensialının yeni, keyfiyyətli səviyyədə informasiyalarla təmin olunmasına gətirib çıxarmışdır.

Kitabxananın əsas işi istifadəçilərin informasiya tələbatının ödənilməsindən ibarətdir. Bu məqsədlə kitabxana divarlarından kənar İnternet vasitəsilə hamının istifadə edə biləcəyi elektron kataloq yaratmaq bir zərurət kimi qarşıya məqsəd qoyuldu. Bu mühüm işi həyata keçirmək üçün isə ümumilikdə bütün kitabxana işinin avtomatlaşdırılması vacib idi. Bunu nəzərə alaraq Azərbaycan Milli Kitabxanası 2006-cı ildən etibarən yeni informasiya texnologiyaları vasitəsilə xidmətin daha keyfiyyətli olmasını təmin etmək qənaətinə gələrək, kitabxana fəaliyyətinin bütün sahələrində ciddi dəyişikliklər həyata keçirmək işinə başlamışdır. İşin yeni prinsipial istiqamətləri müəyyən edildikdən sonra, istifadəçilərin sorğularının ödənilməsi üçün ən yeni şəbəkə texnologiyalarının tətbiq edilməsi işi ön plana çəkilmişdir.

Elə o vaxtdan da kitabxana yeni şəraitdə öz qüvvəsini işçi personalının təlimi, avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi əsasında İnternet resurslarına giriş işinə, müasir xidmət kompleksinin tətbiq edilməsinə və struktur dəyişikliklərinə yönəlmişdir. Belə ki, kitabxana avtomatlaşdırılmış sistemlərin öyrənilməsi və araşdırılması ilə məşğul olaraq, dünya standartlarına uyğun, beynəlxalq səviyyədə işləyəcək bir sistemin – VTLS/VİRTUA seçilməsinə qərar vermişdir. Bu isə kitabxana işində informasiyaların qorunub saxlanılması və ötürülməsinin

yeni formasını həyata keçirən avtomatlaşdırılmış kitabxana sisteminin mövcudluğu ilə səciyyələnir. Bütün bunlarla əlaqədar olaraq kitabxana, ədəbiyyat anbarından yalnız çap nəşrlərinə deyil, eləcə də müxtəlif informasiya resurslarının əksəriyyətinə girişi təmin edən məlumat mərkəzinə çevrilir.

Keyfiyyətli kitabxana-informasiya sistemi, “sifarişçi-server” şəbəkə texnologiyasına əsaslanan və vahid məlumatlar formatından istifadə zamanı başlıca kitabxana-informasiya proseslərinin kompleks avtomatlaşdırılmasını təmin edən, vahid birləşmiş informasiya sisteminin mövcudluğu və kitabxananın bütün sahələrini əhatə edən ümumi kitabxana şəbəkəsinin mövcudluğunu ehtiva edir. Avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi həmçinin kitabxanada kitabın yolunun tam dövrəsinin avtomatlaşdırılması texnologiyasını və həmçinin texniki və proqram vasitələrini özündə əks etdirir. Bu işin əsasını isə aşağıda göstərilən yarımsistemlər təşkil edir: ədəbiyyatın qeydiyyatı və sifarişi, elektron kataloqun formalaşdırılması ilə ədəbiyyatın sistemləşdirilməsi və kataloqlaşdırılması, beynəlxalq kitab mübadiləsi, kitabxanalararası abonement, biblioqrafik göstəricilərin yaradılması, oxucuların qeydiyyatı, istifadəçilərə milli və xarici məlumat bazaları əsasında informasiya xidmətinin göstərilməsi.

İndiki dövrdə ayrı-ayrı qabaqcıl ölkələrdə mövcud olan kitabxanaların işinin vəziyyətinin təhlili göstərir ki, inkişaf etmiş bütün ölkələrdə məhz bu istiqamətdə işlər daha müvəffəqiyyətlə aparılır.

Hazırda bütün dünyada kitabxana proseslərinin kompleks avtomatlaşdırılması tələblərinə cavab verən bir neçə avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi mövcuddur ki, bunlardan biri də ABŞ-ın VTLS/VİRTUA proqramıdır.

Sistem ən vacib şəbəkə imkanlarına malikdir. Odur ki, sistemin mükəmməlliyi ondan həm lokal şəbəkələrdə və həm də İnternetdə istifadə etməyə imkan verir. Ona görə də bu sistem milli, akademik, kütləvi və fondunda milyonlarla nəşr saxlanılan iri həcmli kitabxanalarda istifadə etmək üçün

nəzərdə tutulmuşdur. Onu da deyək ki, VİRTUA sistemi oxucuların sorğularına tam cavab verən və elektron kataloqun köməkliyi ilə İnternet vasitəsilə kitabın elektron sifarişini verə bilən mükəmməl sistemdir. Bundan əlavə oxuculara digər bir xidmət növü, şəxsi elektron formulyara giriş də təqdim olunmuşdur. Buradan “hansı kitabı sən abonementə götürmüşsən”, “onları sən nə vaxta təhvil verməli” və yaxud “vaxtını nə vaxta qədər uzada bilərsən” kimi məlumatları öyrənmək mümkündür. Bundan əlavə oxucu bu üsulla sorğu zamanı digər bir oxucuda olan ədəbiyyatı saxlatdıra bilər. Bununla da sanki oxucu kitaba “növbəyə durur”. Kitab digər oxucudan geri qaytarılan kimi, avtomatik olaraq sorğu haqqında məlumat görünür və kitab növbəti oxucuya verilmək üçün kənarə qoyulur.

VTLS oxuculara digər xidmət növünü də təqdim edir. Məsələn, kitabxananın gələcək oxucusu istədiyi vaxt İnternet vasitəsilə özü haqqında ən vacib məlumatları daxil edib şəxsi kartoçkasını doldura bilər. Qeydiyyat bürosu isə bu məlumatları yoxlayıb oxucu biletinə dair məlumatları və parolu oxucuya bildirir. Beləliklə, oxucu kitabxananın mənəvi istehlakçısına çevrilir.

VTLS/VİRTUA proqramı həmçinin başqa sistemlərlə asan informasiya mübadiləsinə həyata keçirməyə imkan yaradır.

Bütün bu nüansları nəzərdən keçirdikdən sonra kitabxana “Maşınla oxunan elektron kataloqun yaradılması” adlı layihə ilə 3 təşkilata - Avrasiya fonduna, ACİYF-na (“Soros”a) və İRTCL-ə müraciət etmiş, layihənin maliyyə dəstəyini əldə edə bilmişdir.

Nəhayət, bu layihənin bəhrəsi kimi 2005-ci ilin yanvar ayından başlayaraq Azərbaycan Milli Kitabxanasında milli ədəbiyyatın Elektron kataloqunun tərtibi işinə start verilmişdi. 2006-cı ilin fevral ayından isə Elektron kataloqunun formalaşdırılmasına dəstək şöbəsi müstəqil struktur kimi fəaliyyətə başlamışdır. Yeni açılan Elektron kataloqunun formalaşdırılmasına dəstək şöbəsi elə həmin vaxtdan etibarən müxtəlif funksional avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi olan VTLS

sisteminə malik olaraq biblioqrafik yazıları məhz VTLS proqramında MARC 21 formatında məlumat bazasına daxil edərək elektron kataloqu tərtib etməyə başlamışdır. Azərbaycan Milli Kitabxanası VTLS proqramının bütün modullarının əldə etmişdir. Hazırda sistemin Komplektləşdirmə, Kataloqlaşdırma, Oxucu qeydiyyatı və axtarış modulu olan OPAC fəaliyyət göstərir və digər modullardan istifadə etmək üçün hazırlıq işləri görülür. Bu sistem vasitəsilə Azərbaycan Milli Kitabxanası elektron kataloqun tərtibi, elektron kitabxananın təşkili, oxucuların qeydiyyatı, kitab verilişi, kitab fondunun komplektləşdirilməsi, milli biblioqrafiyanın tərtibi kimi mühüm işlərlə daha intensiv məşğul olmaq imkanı qazanmışdır. Göründüyü kimi VTLS oxuculara xidmətlə bağlı informasiya resurslarının yaradılması üçün kompleks sistem təqdim edir. Bu proqram artıq uzun müddətdir ki, müxtəlif ölkələrdə müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərərək özündə Oxucu-Kitabxana-İnformasiya sxemi üzrə yeni informasiya texnologiyalarının ən müasir elementlərini toplamışdır. Hazırda oxucuların kitabxananın elektron resurslarına uzaq məsafədən girişi korporativ şəbəkə vasitəsilə həyata keçirilir. Oxucuların Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloquna uzaq məsafədən girişi artıq 2006-cı ilin mart ayından təmin olunur. Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloqundan istifadə etmək istəyənlər kitabxananın saytı (www.anl.az) vasitəsilə Elektron kataloq bölməsinə daxil ola bilərlər.

Bu sistem Azərbaycanda kitabxana proseslərini dolğun şəkildə özündə realizə edən, İnternet vasitəsilə dünyaya və respublikaya yayımlanan ilk sistemlərdən biridir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi Milli Kitabxana elektron kataloqun məlumat bazasına biblioqrafik yazıları məhz MARC 21 formatında daxil edir. Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloqunda məlumat bazasına ədəbiyyat bir neçə istiqamətdə daxil edilir:

- Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat;

- Arxiv şöbəsində toplanmış və əks-xronoloji ardıcılıqla seçilən ədəbiyyat;
- Tammətnli resursların bibliografik yazılarının tərtib edilməsi üçün kitabxananın fondunda olan ədəbiyyat;
- Ümumi fondada olan və format üzrə düzülmüş rus dilində ədəbiyyat.

Elektron kataloqunun formalaşdırılmasına dəstək şöbəsində elektron kataloqun məlumat bazasına Azərbaycan və rus dilində olan aşağıdakı ədəbiyyat növlərinin bibliografik yazıları daxil edilir:

- Monoqrafiyalar;
- Seriya ilə nəşr olunan monoqrafiyalar;
- Dissertasiya və avtoferatlar;
- Not-musiqi nəşrləri;
- Kartoqrafik nəşrlər;
- Elektron resurslar.

Milli Kitabxananın elektron kataloqunun məlumat bazasına, həmçinin rus, ingilis və digər xarici dillərdə də ədəbiyyat növlərinin bibliografik yazıları daxil edilir.

Elektron kataloqda bibliografik yazılar AACR 2-yə uyğun olan “Правила составления библиографического описания” (2-е изд., перераб.и доп. М., 2003) əsasında tərtib olunur.

Hazırda elektron kataloqda 321.800 bibliografik yazı tərtib olunaraq məlumat bazasının yaddaşına daxil edilmişdir. Bu rəqəm demək olar ki, hər an artır. Məlumat bazasında klassiklərimizdən Z.Marağayinin, Firidun bəy Köçərlinin, Ü. Hacıbəylinin, M.Ə.Sabirin və digərlərinin bəzi əsərlərinin elektron variantı da var ki, oxucular bu haqda məlumatı elektron kataloqun bibliografik yazısında görə bilərlər.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi oxucuların Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloquna uzaq məsafədən girişi artıq 2006-cı ilin mart ayından təmin olunur. Oxucular elektron kataloqdan istifadə edərkən öz sorğularına daha tez və dolğun şəkilə cavab ala bilirlər. Belə ki, elektron kataloqda oxucular bir

neçə parametr üzrə axtarış apara bilərlər: “Sadə axtarış”, “Sürətli axtarış”, “Kombinasiya edilmiş axtarış”, “Başlıqların açar sözləri axtarışı”, “Xarici məlumat bazasında axtarış”.

“**Sadə axtarış**”da bir neçə parametr üzrə axtarış aparmaq mümkündür. Bunlar:

- ❖ Müəllif;
- ❖ Sərlövhə;
- ❖ Predmet;
- ❖ Mənbənin sərlövhəsi;
- ❖ Düzlüş şifrəsi;
- ❖ Dərginin sərlövhəsi.

Əgər biz “Sadə axtarışda” predmet üzrə, məsələn, “Azərbaycan ədəbiyyatı”nı axtarsaq, məlumat bazasında “Azərbaycan ədəbiyyatı” predmeti ilə neçə sənəd varsa onların siyahısını, yerləşdiyi yer və fondun adını görəcəyik. Yəni elektron kataloqda müxtəlif elm sahələri üzrə axtarış aparmaq mümkündür.

“**Sürətli axtarış**” adından da görüldüyü kimi daha sürətli axtarış aparmaq üçündür. Burada axtarış konkret sənəd üzrə aparılır.

Biz Tofiq Quliyevin not-musiqi əsərini axtarmaq istəyiriksə, not-musiqi düyməsini aktivləşdiririk və axtarış terminləri olan xanada müəllifin adını yazıb, axtarış düyməsini sıxırıq. Məlumat bazasında Tofiq Quliyevin neçə not-musiqi nəşri varsa, onların siyahısı gələcəkdir. Hətta müəllifin digər sənəd növünə dair nəşrləri olsa belə, onun yalnız not-musiqi nəşrlərinin siyahısı görünəcəkdir.

“**Başlıqların açar sözü axtarışında**” əgər biz “roman” sözünü yazıb axtarış aparsaq məlumat bazasında olan bütün romanların adlarının siyahısı görünəcək və biz axtardığımız romanı burada tapıb, yerləşdiyi yeri müəyyənləşdiririk və nəhayət, nüsxələrinin sayını öyrənirik.

“**Xarici məlumat bazalarında axtarış**” vasitəsilə biz Rusiya Dövlət Kitabxanasının, ABŞ-ın Konqress Kitabxanasının,

Türkiyə Milli Kitabxanasının Elektron kataloqlarında axtarış apara bilərik.

“Kombinasiya edilmiş axtarış” vasitəsilə daha geniş axtarış aparmaq mümkündür. Əgər oxucu ona lazım olan ədəbiyyatın müəllifini, sərlövhəsini, nəşriyyatını və ya nəşr tarixini dəqiqliyi ilə bilirsə və ona yalnız kitabın yerləşdiyi yer haqqında məlumatı bilmək lazımdırsa, “Kombinasiya edilmiş axtarış”da olan xanaları doldurmaq lazımdır. Axtarış düyməsini tıqlayaraq istədiyimiz məlumatı ala bilərik.

Elektron kataloqda informasiyaların axtarışı lokal kitabxana şəbəkəsi və İnternet vasitəsilə xüsusi proqramın – Beynəlxalq Standart olan Z39.50 protokolunun köməkliyi ilə mümkündür. Şəbəkə qarşılıqlı əlaqəsi yalnız onun vasitəsilə mümkündür. Z39.50 qarşılıqlı əlaqə protokolu dedikdə müştəri bir kitabxana kompüter sistemin proqram təminatının digər kitabxana kompüter sistemi olan server proqram təminatı ilə qarşılıqlı əlaqəsinin mümkünlüyü başa düşülür. Yəni Z39.50 – protokolu iki sistem arasında qarşılıqlı əlaqə yaratmağa imkan verir. Azərbaycan Milli Kitabxanası Z 39.50 qarşılıqlı əlaqə protokolu vasitəsilə Rusiya Dövlət Kitabxanası, ABŞ-ın Konqress Kitabxanası, Türkiyə Milli Kitabxanaları ilə bibliografik yazıların mübadiləsi işini həyata keçirir.

2006-cı ilin iyul ayından Bakı şəhər və bir neçə bölgə kitabxanaları əlavə sistem olmadan İnternet vasitəsilə Milli Kitabxananın sisteminə qoşularaq öz elektron kataloqunu yarada bilirlər. Buna misal olaraq, Bakının Xətai rayonunun, Quba və Balakən rayonlarının MKS-lərinin, İsmayilli rayon Heydər Əliyev Muzey Kitabxanasının, Mərdəkan Mədəniyyət Sarayı Kitabxanasının, M.Qorki adına Səbəyil rayon MKS-in, M.Ə.Sabir adına Şəhər Kitabxana-klubunun, Milli Aviasiya Akademiyasının kitabxanalarını göstərmək olar. Bu kitabxanaların bir qrup əməkdaşı özlərinin Elektron kataloqlarını yaratmaq üçün Elektron kataloqun formalaşdırılmasına dəstək şəbəkəsində iki həftəlik, bir aylıq və iki aylıq istehsalat təcrübəsində olaraq, VTLS/VİRTUA proqramında işləmək üçün biliklər

əldə etmişlər. Daha sonra isə həmin kitabxanaların Milli Kitabxananın sisteminə qoşulması üçün şöbənin əməkdaşları və sistem administratorundan ibarət işçi qrupu yerlərdə olmuş və quraşdırma işlərini həyata keçirmişlər. Ümumiyyətlə, şöbənin bütün əməkdaşları yerlərdə elektron kataloqun yaradılması işinə yaxından köməklik göstərmişlər. Şöbənin əməkdaşları həmçinin həmin kitabxanalara metodist kimi təyin olunaraq, onlara metodiki yardım göstərirlər. Quraşdırma işləri başa çatdırıldıqdan sonra isə Xətai rayonunun, Quba və Balakən rayonlarının MKS-ləri, İsmayıllı rayonu Heydər Əliyev Muzey Kitabxanası, Mərdəkan Mədəniyyət Sarayı Kitabxanası, M.Qorki adına MSKF, M.Ə.Sabir adına Şəhər Kitabxana-klubu, Milli Aviasiya Akademiyasının kitabxanası Milli Kitabxananın sistemə qoşularaq öz elektron kataloqlarını yaratmaq işinə başlamışlar.

Bu həmçinin oxucuların vaxtına qənaət olunmasına imkan verir. Regionlarda olan oxucular İnternet vasitəsilə Milli Kitabxananın Elektron kataloquna girərək, sistem vasitəsilə, hətta ABŞ-ın Konqress kitabxanasının və Rusiya Dövlət Kitabxanasının Elektron kataloqlarına sorğu ilə müraciət edərək istədikləri sənəd haqqında məlumat ala bilirlər. Beləliklə, oxucular həm vaxtlarına, həm də maliyyə vəsaitlərinə qənaət etmiş olurlar.

Qeyd etdiyimiz kimi, VTLS/VIRTUA proqramı başqa sistemlərlə asan informasiya mübadiləsinə həyata keçirməyə imkan yaradır. Bu isə respublikada digər AKİS olan kitabxanalara İnternet vasitəsilə Milli Kitabxananın sistemə qoşularaq Toplu Kataloq yaratmaq imkanı verir.

2011-ci ilin aprel ayından şöbəmizdə Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsində olan bütün ədəbiyyatın bibliografik yazısının yaradılıb məlumat bazasının yaddaşına daxil edilməsi üçün xüsusi qrup ayrılmışdır. Bu qrup həmçinin, Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsində olan ədəbiyyatın əlavə nüsxələrinin şifrələrini bibliografik yazıya qeyd edərək bu nüsxələrin yerləşdiyi yer haqda məlumatı da məlumat bazasına daxil

etmişdir. Şöbə artıq Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsində olan 48500 ədəbiyyatın biblioqrafik yazısını yaradıb məlumat bazasının yaddaşına daxil etmişdir.

Şöbə həmçinin biblioqrafik təsvirə tam mətnli sənədlərin olması haqqında məlumatı və unvanı da əlavə edərək məlumat bazasına daxil etmişdir. Görülən bütün bu işlər və elektron kataloq mənəvi xəzinəmizin dünya istifadəçilərinə təqdim olunması üçün bir vasitədir.

Bu gün artıq Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloqu Avropa kitabxanasının elektron kataloquna daxil edilmiş, Avropanın 48 milli kitabxanasının fond və kataloqlarında birbaşa qarşılıqlı axtarış aparmaq imkanı əldə edilmişdir. Hər bir vətəndaş Milli Kitabxananın elektron kataloqu vasitəsilə Azərbaycanın hüdudlarından kənar da nəinki Milli Kitabxananın fond və kataloqlarında, hətta ABŞ-ın Konqres Kitabxanasının, Rusiya Dövlət Milli Kitabxanasının və Türkiyə Milli Kitabxanasının fond və kataloqlarında da birbaşa axtarış aparmaq imkanına malikdir.

Elektron kataloqun mənəvi xəzinəmiz haqqında məlumatla zənginləşdirilməsi Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinə ən gərəkli hədiyyə kimi bundan sonra da davam etdiriləcək və bir çox faydalı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Ədəbiyyat

1. Hacıyeva, M. Kitabxanaların yeni əməkdaşlıq formaları [Mətn] /Mələk xanım Hacıyeva //Mədəni-maarif.- 2003.- №10.- S. 42-45.

2. Xələfov, A. Elektron kataloqun əhəmiyyəti və təşkili prinsipləri [Mətn] /Abuzər Xələfov, A.Hüseynova //Bakı Universiteti Xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası.- 2004.- №4.- S. 288-290.

3. Xələfov, A. Kitabxanaların kompyuterləşdirilməsinin əsasları [Mətn]: dərslik /Abuzər Xələfov, A.Qurbanova.- Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2006.- 205 s.

4. Rüstəmov, Ə. Elektron kitabxana problemi: Elektron kitabxana resurslarının qısa xarakteristikası [Mətn] /Əli Rüstəmov, N.Mustafayeva //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.- 2005.- №2.- S.30-40.

5. Tahirov, K. Milli Kitabxana elektronlaşdırılır [Mətn] /Kərim Tahirov //Üç nöqtə.-2005.- 27 avqust.- S.8.

* * *

1. Лобанова, Э.Ш. Долгий путь эволюций форматов: От MARC 1 до MARC 21 [Текст] /Э.Ш.Лобанова //Библиотека.- 2003.- №9.- С.55-57.

2. Скворцов, В.В. Форматы MARC 21, UNIMARC, RUSMARC-их настоящее и будущее [Текст] /Скворцов В.В. //Справочник библиотекаря.- СПб: Профессия, 2003.- С.75-83.

*Rübabə Səfərova**Elektron resurslar şöbəsinin müdiri*

MİLLİ KİTABXANA ELEKTRON İNFORMASIYA MƏKANINDA

Kitabxanalar əsrlər boyu insan dühasının yaratdığı və sənəd formasında maddiləşmiş ideya və nəzəriyyələrin, mənəvi sərvətlərin qorunduğu ən böyük informasiya mənbəyidir. Onlar bəşər tarixinin çox qədim dövrlərində meydana gələrək, fəaliyyət göstərdiyi məkan daxilində sosial vasitə kimi sosial mühitdən asılı olaraq formalaşmış, tarixi inkişaf prosesində öz hamisi olan cəmiyyətə xidmət etmiş, onun informasiya tələbatını ödəmiş, informasiyanı gələcək nəsillərə ötürmək funksiyasını yerinə yetirmişdir.

Kitabxana proseslərinin kompyuterləşdirilməsi, elektron resursların yaradılması, elektron məlumat bazalarının təşkili kitabxanalarda elektron sənəd göndərişi xidməti kimi prosesləri Elektron kitabxanalar həyata keçirir.

Elektron kitabxanalar müasir dövrün əsas tələbi olub, cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu səbəbdən elektron kitabxanaların təşkili hər ölkənin informasiya siyasətinin tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Elektron kitabxanalar informasiya mübadiləsi sistemlərinin virtual informasiya mühitinin yaradılmasına, cəmiyyətin peşə və ümumi mədəniyyət səviyyəsinin artmasına xidmət edir. Onun vasitəsilə oxucular dünyanın istənilən nöqtəsindən 24 saat müddətində kitabxananın informasiya ehtiyatlarından istifadə edə bilirlər.

Elektron kitabxanalar İnternet kompyuter şəbəkəsi vasitəsilə heç bir siyasi, dini, milli məhdudiyətlər tanımayaraq, ölkələrin coğrafi sərhədlərini aşaraq öz informasiya xidmətlərini oxuculara bilavasitə yaşadıqları və işlədikləri yerlərdə təqdim edərək cəmiyyət üzvlərinin mənəvi aləminə, təfəkkür

tərzinə, əxlaqına, psixologiyasına daha çox nüfuz etmək imkanına malikdirlər.

Elektron kitabxanalar kitabxanalararası informasiya mübadiləsini təmin edir. Bunun üçün elektron məlumat bazaları beynəlxalq maşınla oxunan formatlar əsasında yaradılmalıdır. Elektron kitabxana, həmçinin, hər bir kitabxananın “imicini” formalaşdırır. Kitabxananın yüksək nüfuza və reytingə malik olması üçün elektron kitabxana zəngin məlumat bazasına və mükəmməl axtarış aparatına malik olmalıdır. Məhz bununla kitabxana coğrafi uzaqlıqdan asılı olmayaraq özünə dünyanın istənilən ölkəsində oxucu cəlb edərək xidmət göstərə bilər.

Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron resurslarının yaradılması şöbəsi müəllif hüquqlarının qorunması qanunlarını rəhbər tutaraq 2006-cı ildən etibarən Elektron Kitabxana (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində) bazasının zənginləşdirilməsi, yeni elektron məlumat bazalarının yaradılması işlərini həyata keçirir. Həmçinin, şöbə hesablama texnologiyaları və informasiya şəbəkələri - İnternet və İtranet vasitəsilə dünya və Azərbaycan elm və mədəniyyətinin müxtəlif sahələrinin nailiyyətlərinin təbliği və informasiya təminatını həyata keçirir. Şöbədə üç bölmə fəaliyyət göstərir:

- Mətnlərin rəqəmsallaşdırılması bölməsi;
- Kitablarnın elektron bazasının yaradılması bölməsi;
- Dövri və ardı davam edən nəşrlərin elektron bazasının yaradılması bölməsi.

Kitablarnın elektron versiyası üçün rəqəmsal cihazlar (fotoaparat, skaner) vasitəsilə çəkilib sürətləri kompyuterlərə ötürülür, qrafik proqramlar vasitəsilə üzərində müvafiq işlər aparılır, lazımi formata çevrilib Elektron Kitabxananın bazalarına ötürülərək oxucuların istifadəsinə təqdim olunur. Elektron kitabxananın bazası gündən-günə inkişaf etdirilir: kitabxana fondnda olan nadir və qiymətli kitablarnın, hər hansı bir səbəbdən istifadəyə verilməsi məhdud olan və ya heç mümkün olmayan, oxucuların çox çətin tapdığı ədəbiyyatdan, yalnız elektron variantda mövcud olan kitablardan istifadəni təmin edir,

informasiya qıtlığını aradan qaldırmaq üçün az nüsxəli nəşrlərin elektron versiyalarını hazırlayır, eləcə də respublikanın özəl günlərinə həsr olunmuş, görkəmli şəxsiyyətlərin, klassiklərimizin həyat və yaradıcılığını əks etdirən nəşrlərin Elektron Məlumat Bazalarını hazırlayır.

Ənənəvi kitabxanadan fərqli olaraq elektron kitabxana oxucuya axtarılan ədəbiyyat haqqında geniş məlumat verir. Elektron kitabxana elektron məlumat bazasının daha etibarlı qorunmasını təmin edir və oxucunun onu yararsız hala salması praktiki olaraq qeyri-mümkündür.

Elektron kitabxanada resurslar oxucu tələbatı nəzərə alınaraq ədəbiyyat qıtlığını aradan qaldırmaq, vaxt itkisinin qarşısını almaq, eyni zamanda hər hansı bir səbəbdən istifadəsi mümkün olmayan ədəbiyyatı, qədim və nadir kitabların mühafizəsini təmin etmək məqsədilə yaradılır və bu elektron resursların bazalarda yerləşdirilməsi “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Respublikanın Qanunları əsasında yerinə yetirilir və İnternetdə açıq istifadəsi qadağan olan resurslarda bu barədə oxucuya məlumat verilir: “Müəlliflik hüququ əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və nəşr ilinə, ölkə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə bu elektron resursdan yalnız kitabxananın “Lokal şəbəkəsindən istifadə üzrə oxu zalı”nda istifadə etmək olar.

Elektron kitabxana vasitəsilə oxuculara uzaq məsafədən operativ informasiya xidməti, fondun idarə olunması həyata keçirilir. Kitabxananın İnternetdə yerləşdirilmiş Elektron kitabxanası dünyanın istənilən nöqtəsindən oxucuya elektron kitablarımızla tanış olmağa, onu əldə etməyə imkan verir.

Ona görə də bu gün bütün qabaqcıl ölkələrdə elektron kitabxanaların işinə xüsusi əhəmiyyət verilir. Həm də ona görə ki, informasiya texnologiyaları inkişaf etdikcə, hər kəs bu inkişafın müsbət nəticələrindən faydalanmaq məqsədi güdür. Şöbəmiz bu məqsədlə elektron kitabxananın bazasının zənginləşdirilməsi ilə yanaşı, respublika daxili elektron kitabxanalarla və xarici ölkələrin elektron kitabxanaları ilə qarşılıqlı müqə-

vilələr əsasında birgə işin qurulması, elektron kitabxana vasitəsilə oxuculara xidmətin təşkili məsələləri ilə məşğuldur.

Şöbə ilkin olaraq beynəlxalq əhəmiyyətli “Qutenberq” layihəsi üzrə Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin əsərlərini İnternet şəbəkəsinə daxil etmişdir. Bu layihədə dünyanın bir çox ölkələrinin yazıçı və şairlərinin əsərləri öz əksini tapmışdır.

Elektron kitabxananın bugünkü fəaliyyəti göstərir ki, oxucuların milli mədəniyyətə, ədəbiyyata, Azərbaycan tarixinə, milli ideologiyaya dair nəşrlərin elektron versiyasının hazırlanmasına marağı günbəgün artır. Çox fərəhləndirici haldır ki, Azərbaycan dilində olan kitabların elektron versiyasına sorğu əvvəlki illərə nisbətən qat-qat artmaqdadır. Ona görə də şöbə öz işini bu istiqamətdə əzmlə davam etdirir.

Respublika əhəmiyyəti kəsb edən Elektron kitabxanamız eyni zamanda elmi sahədə fəaliyyət göstərən digər kitabxanalar üçün informasiya, kitabxanalararası abonement və metodik mərkəz funksiyasını da yerinə yetirir.

Elektron resursların yaradılması şöbəsi hazırda Azərbaycan Respublikasında kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinə xidmət edən, milli nəşrləri, əlamətdar hadisələrlə əlaqədar olan məlumatları, xarici ölkələrdə nəşr olunmuş Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini, Azərbaycan haqqında materialları, dünya əhəmiyyətli nəşrləri, o cümlədən xarici dillərdə nəşr olunmuş müxtəlif qiymətli və digər məlumat daşıyıcılarını toplayıb onların elektron versiyasının hazırlanması üzərində işləyirlər.

Həm kitabların elektron versiyasını yaratmaq, həm də onları İnternet və İntranet şəbəkəsində yerləşdirmək ən mühüm məsələlərdən biri kimi daima diqqət mərkəzində durur.

Elektron kitabxanada yerləşən Heydər Əliyev. Mədəniyyətimizin hamisi, Zərifə xanım Əliyeva, Mir Cəlal Paşayev irsi, Mehriban xanım Əliyeva, Nəsir İmanquliyev, Fikrət Əmirov, Abuzər Xələfov, Nizami Gəncəvi, M.Ə.Sabir, M.F.Axundzadə, Nəriman Həsənzadə, Qara Qarayev, Üzeyir Hacıbəyli, Bunları unutmaq olmaz.Qan yaddaşımız, Dağlıq Qarabağ müharibəsi,

Xocalı, 31 Mart və başqa elektron məlumat bazaları bu gün oxucularımız üçün dəyərli mənbələrdir. Bu məlumat bazalarının üstünlüyü ondadır ki, istifadəçilərə təkcə sənədlər haqqında məlumat deyil, eləcə də onların elektron versiyası, əlaqədar foto və multimediyaya nümunələri, video materiallar da istifadəçilərə təqdim edilir.

2008-ci ilin dekabr ayından Milli Kitabxanada ölkə mətbuatının tammətnli analitik elektron-məlumat bazasının yaradılmasına başlanılmışdır. Yəni 100-dən çox qəzet və jurnalda dərc olunan materialların tam elektron mətnləri mövzu və predmetlər üzrə qruplaşdırılaraq Milli Kitabxananın elektron kataloqunun analitik məlumat bazasına daxil edilir. Bununla da artıq sayı 100 min nəfərə çatan kitabxananın virtual oxucuları nəinki dövrü mətbuat materiallarının bibliografik təsvirlərini, hətta onların tam elektron mətnlərini də kitabxananın saytı və elektron kataloqu vasitəsilə açıb oxuya bilərlər.

Elektron resursların yaradılması istiqamətində atılan daha bir addım dövrü mətbuat nümunələrinin tam komplektlərinin elektron versiyasını yaratmaqdan ibarətdir. Artıq bu istiqamətdə xeyli işlər görülmüş “Azərbaycan” “Ədəbiyyat”, “Kaspi”, “İrşad”, “Açıq söz”, “Həqiqət”, “Sədayi həqq”, “Doğru söz”, “Bəsirət”, “Ziyayi Qafqaziyyə”, “Əkinçi” qəzetlərinin, “Dəbis-tan”, “İnqilab və mədəniyyət”, “Məzəli”, “Şəlalə” jurnallarının, “Zaqafqaziya Komissiyasının Aktları” və “Kavkazskiy kalendar” məcmuələrinin tam komplektlərinin elektron versiyası yaradılmış və kitabxananın lokal şəbəkəsinə yerləşdirilərək oxucuların istifadəsinə təqdim edilmişdir.

Siyasi sənədlər arxivindən 1904-1921-ci illərdə nəşr olunmuş 34 adda qəzet, 18 cild “Kavkazskiy kalendar”; 22 cild “Kavkazskiy sbornik” kitablarının surəti, Milli arxiv idarəsindən isə “Azərbaycan” (1918-1920) qəzetinin çatışmayan nömrələrinin surəti çəkilərək kitabxanaya gətirilmişdir.

Milli Kitabxananın oxuculara və kitabxanalara təqdim etdiyi son yenilik kitabxanaçıların sifarişi əsasında Milli Kitabxananın lokal şəbəkəsində olan kitabların müəyyən hissələrinin

elektron çatdırılması sisteminin tətbiqindən ibarətdir. Belə ki, artıq respublikanın hər bir rayon və şəhər kitabxanası müraciət edərək Milli Kitabxananın fondunda olan hər bir kitabın müəyyən hissələrinin elektron variantını alıb oxuya bilir. Həmin materialların adi printerlə çap olunaraq kitabxanada saxlanması isə onlardan digər oxucuların da təkrar istifadə edə bilmələrinə imkan yaradır.

Ədəbiyyat

1. Tahirov, K. Dünya milli kitabxanaları. M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanası [Mətn]: dərs vəsaiti /K.Tahirov; elmi red. A.Xələfov.- Bakı: Bakı Universiteti, 2013.-211, [1] s.
2. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası 2010-cu ildə virtual rejimdə xidmət sahəsinə daha çox üstünlük vermişdir [Mətn] /K.Tahirov //Kitabxana.az: Müstəqil elmi, metodiki və praktiki jurnal.- 2011.- №2-3.- S.7-9.

*Ədibə İsmayılova**Oxuculara xidmət şöbəsinin müdiri*

MİLLİ KİTABXANADA OXUCULARA XİDMƏT İŞİ YENİ MƏRHƏLƏDƏ

Dünyanın ən qədim xalqlarından biri olan Azərbaycan xalqının özünəməxsus, çox qədim və zəngin bir mədəniyyət tarixi vardır. Tarixi kökləri erkən qədim dövrlərə gedib çıxan bu mədəniyyət dünya mədəniyyəti xəzinəsinə çox böyük incilər bəxş etmiş, təcridən inkişaf edib təkmilləşmiş, maddi və mənəvi, milli və bəşəri sərvətlərin məcmusu kimi xalqımızın keçdiyi tarixi yolu işıqlandırmış, onun inkişafına və tərəqqisinə xidmət etmişdir.

Azərbaycan mədəniyyətinin çox mühüm tərkib hissələrindən biri kitab və kitabxanalardır. Qədim dövrlərdən kitabxanaların əsas vəzifəsi öz fondlarında mühafizə etdikləri qiymətli kitabları oxucuların istifadəsinə verməkdən ibarət olmuşdur.

Milli Kitabxananın Oxuculara xidmət şöbəsi kitabxananın ilk yarandığı illərdən fəaliyyətə başlamışdır. Əvvəllər qiraət zalı kimi, 1928-ci ildən müstəqil şöbə kimi fəaliyyət göstərmişdir. Şöbənin nəzdində oxuculara ədəbiyyatın axtarışında köməklik göstərmək üçün biblioqrafiya xidməti və elmi idarələrə kitabxanadan kənar xidmət etmək üçün abonement təşkil edilmişdir.

Qısa zaman ərzində Milli Kitabxana zəngin kitab və dövrü mətbuat fonduna malik olmuş, əhaliyə kitabxana xidmətinin yüksək səviyyədə təşkil edilməsinə şərait yaradılmışdır. Əgər 1928-ci ildə kitabxananın cəmi 3.183 nəfər oxucusu var idisə, artıq 1940-cı ildə oxucuların sayı 8.800 nəfərə çatmışdır. Oxuculara kitab verilişi də müntəzəm surətdə artırdı. 1935-ci ildə oxuculara 73.097 nüsxə kitab verilmiş, 1939-cu ildə bu rəqəm 91.897 nüsxəyə çatmışdır ki, bunun da 11.346 nüsxəsi Azərbaycan dilində idi.

1923-1932-ci illərdə kitabxanaya oxucu yazılışı və onların milli tərkibi ilə aşağıdakı cədvəldə tanış olmaq olar:

İllər	Oxucuların ümumi sayı	Azərbaycanlı	Rus	Başqa millətlər
1923	1831	859	528	444
1928	3183	1566	743	874
1932	5214	2302	1420	1492

Müharibədən sonrakı illərdə oxuculara xidmət işi yüksək səviyyəyə çatmışdır. Bu illər kitabxananın oxucularının muntəzəm şəkildə artdığı, onun tərkibinin keyfiyyətə təkmilləşdiyi illər olmuşdur. 1946-1951-ci illərdə şəbə 40 minə yaxın oxucuya xidmət etmiş, hər il oxuculara orta hesabla 300 mindən artıq ədəbiyyat vermişdir. XX əsrin 50-ci illərində oxuculara xidmət işinin təkmilləşməsi özünü ilk növbədə onların sayının və kitab verilişinin ildən-ilə artmasında, eləcə də kitabxanadan istifadə edən oxucuların tərkibində elmi işçilərin, xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrində çalışan mütəxəssislərin sayının çoxalmasında göstərirdi.

1951-1959-cu illərdə Milli Kitabxanadan istifadə edən oxucuların sayı və kitab verilişi artmışdır:

İllər	Oxucuların ümumi sayı	Kitab verilişi
1951	5515	244159
1955	7163	412416
1959	7221	412192

1961-ci ildə kitabxana yeni binaya köçərək öz işinə yeni şəraitdə başlamışdır. Yeni binada oxuculara xidmət etmək üçün 13 oxu zalı təşkil edilmişdir. Xidmət şöbəsinin nəzdində dövrü mətbuat, gənclər, ümumi oxu zalı, humanitar, dəqiq və texniki

elmlər üzrə oxu zalı, mikrofilm, Azərbaycan arxivi bölmələri fəaliyyət göstərirdi. Kitabxanaya gələn oxucuların və onlara verilən kitabların sayı ildən-ilə artırdı. Belə ki, əgər 1961-ci ildə oxucu sayı 19.811 nəfər, davamiyyət 168.000 nəfər və ədəbiyyat verilişi 479.814 nüsxə təşkil etmişdisə, artıq 1970-ci ildə 21.678 nəfər kitabxanaya üzv olmuş, 188.093 nəfər oxucuya xidmət edilmiş, onlara 659.246 nüsxə ədəbiyyat verilmişdir.

İldən-ilə kitabxanaya gələn oxucuların və onlara kitab verilişinin getdikcə artması xidmət şöbəsinin işçilərinin sayının da xeyli artmasına səbəb olmuş və artıq 1975-ci ildə şöbənin 42 nəfər işçisi var idi.

1990-cı ildən başlayaraq Azərbaycanda baş verən siyasi-ictimai, hərbi və iqtisadi hadisələrlə əlaqədar kitabxanaya oxucu yazılışı, oxucu davamiyyəti və ədəbiyyat verilişi xeyli azalmışdı.

Müstəqillik illərində Milli Kitabxana özünün inkişafının ən yüksək pilləsinə qədəm qoymuşdur. XX əsrin 90-cı illərində Ulu Öndərin mədəniyyət sahəsinə diqqət və qayğısının nəticəsi olaraq Milli Kitabxananın fəaliyyətində nəzərəçarpacaq irəliləyişlər özünü göstərməyə başlamışdı. Belə ki, artıq 2000-ci ildə Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatın miqdarı xeyli artaraq 14.780 nüsxəyə çatmış, bunların da 9584 nüsxəsi kitablar olmuşdur. Müəyyən qədər yeni ədəbiyyatın alınmasında baş verən ciddi irəliləyişlər oxuculara xidmət işinin keyfiyyətinə də müsbət təsir göstərmişdir. Belə ki, kitabxananın daimi oxucularının sayı 1995-ci ildəkinə nisbətən iki dəfə artaraq 2002-ci ildə 32 min nəfərə çatmışdır.

Son illər Milli Kitabxananın fəaliyyətində yeni yüksəliş illəri kimi xarakterizə olunduğuna görə Oxuculara xidmət şöbəsinin işinə də təsir etmişdir. Belə ki, əgər 2000-ci il ərzində Milli Kitabxananın fonduna 18 min yeni ədəbiyyat daxil olmuşdursa, 2008-ci il ərzində yeni alınan ədəbiyyatın sayı 25 min nüsxəni keçmişdir. Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatın sayının artmasında Azərbaycan Respublikası

Prezidenti cənab İlham Əliyevin 12 yanvar 2004-cü il tarixində “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” imzaladığı sərəncama əsasən latın qrafikası ilə çap olunan ədəbiyyatın, ölkədə nəşr olunan bütün çap məhsullarından pulsuz məcburi nüsxələrin alınmasının mühüm rolu var. Bütün bunlar oxucuların sayının xeyli artmasına səbəb olmuşdur.

2000-2012-ci illərdə Milli Kitabxanadan istifadə edən oxucuların sayı və ədəbiyyat verilişi aşağıdakı cədvəldə göründüyü kimi olmuşdur:

İllər	Kitabxanaya yazılanlar	Ədəbiyyat verilişi	Oxucu davamiyyəti
2000	28067	553242	159567
2005	31491	574324	165799
2012	36360	674563	138641

Azərbaycan Milli Kitabxanasının oxucularının əksəriyyətini təsadüfi tələbatçılar yox, ardıcıl müəllimlər təşkil edir. Bunlar elmi mərkəzlərdə, elmi tədqiqat institutlarında, ali məktəblərdə fəaliyyət göstərən elmi işçilər, tələbələr və müəllimlərdir.

Məlumdur ki, insan müxtəlif şəraitdə, evdə, yolda, işdə, istirahət müəssisələrində müəllim olmağa bilər. Lakin tələbatına müvafiq olaraq hər hansı mövzu və ya problem haqqında mükəmməl elmi məlumat əldə etmək məqsədi daşıyan müəllim isə yalnız kitabxana şəraitində baş verə bilər. Zəngin kitab fonduna malik olan Milli Kitabxanada oxucuların müəllimləri üçün hər cür şərait yaradılmışdır. Daimi oxu zalları ilə yanaşı şöbə yeni yaradılan elektron resurslardan istifadənin təşkili, lokal şəbəkədən istifadə üzrə oxu zalı bölmələrində də oxuculara xidmət edir. Kitabxananın oxu zalları elm sahələrinə, oxucu qruplarına görə ixtisaslaşmışdır. Oxu zallarında vaxtaşırı yeni ədəbiyyat, əlamətdar və tarixi günlərə dair kitab və dövri

mətbuat sərgiləri təşkil edilir. Oxu zallarının yardımçı fondları oxucu sorğuları əsasında komplektləşdirilir. Hər bir zalda oxuculara verilən rədd cavablarının qeydiyyatı jurnalı vardır, eyni zamanda oxucular tərəfindən soruşulan və kitabxanada olmayan ədəbiyyat qeyd edilərək fondun yenidən komplektləşdirilməsində istifadə olunur.

Dövri mətbuat zalı bölməsinin yardımçı fondunda 4 illik jurnal və 5 illik qəzetlər saxlanılır. Zal 2012-ci ildə Azərbaycan dilində 236 adda qəzet, 125 adda jurnal, rus dilində 22 adda qəzet, 20 adda jurnal almışdır.

Tələbə gənclərə xidmət zalı bir dəfəyə 280 oxucu qəbul edə bilir. Oxu zalında yardımçı fond bölməsi fəaliyyət göstərir ki, bu fond oxucuların sorğusu əsasında komplektləşdirilmişdir. Zalın köməkçi fond bölməsində 9.537 nüsxə ədəbiyyat vardır. Bunlardan 4.187 nüsxəsi Azərbaycan, 5.350 nüsxəsi rus dilindədir. Müxtəlif elm sahələri üzrə ensiklopediyalar, lüğətlər, məlumat sorğu kitabları, dərsliklər və s. ədəbiyyat növləri oxucuların birbaşa istifadəsinə verilmişdir. Oxucular ədəbiyyatı sifariş vermədən alır və mütaliə edirlər. Statistik göstəricilərə görə bölmənin yardımçı fondundan gün ərzində orta hesabla 650-700 oxucu istifadə edir.

2011-ci ildən etibarən yardımçı fond bölməsində daha çox istifadə olunan kitabların elektron versiyalarının yaradılması işinə başlandı. Bu bir kitabdan bir neçə oxucunun eyni vaxtda istifadəsinə imkan yaradır.

Humanitar elmlər zalının yardımçı fondunda 4237 nüsxə ədəbiyyat vardır. Bunların 2.072 nüsxəsi Azərbaycan, 2.165 nüsxəsi rus dilindədir. Bu zal əsasən humanitar sahələr üzrə məşğul olan elmi işçilərə, tədqiqatçılara xidmət edir. Kitabların çoxu tələbnamələr vasitəsi ilə Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsindən alınır. Oxucuların vaxt itkisinin qarşısını almaq üçün sifarişlər 5 gün müddətində rəflərdə saxlanılır. Hər il zalın fondu yeni kitablarla zənginləşdirilir. Zalda artıq bir neçə ildir ki, Azərbaycan və rus dillərində “Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi” onlayn məlumat bazası oxucuların istifadəsinə

verilmişdir. Müasir oxucu tələbinə cavab verən bu proqram oxucuların vaxta qənaət etmələrinə kömək edir. Kitabxana kataloqundan istifadə etmədən oxucu birbaşa məlumat bazasından istifadə edir. Bu bazanı www.qanun.info (Azərbaycan dilində) www.consultinq.minimax.az- (rus dilində) internet səhifəsinə daxil olmaqla əldə etmək olar.

Dəqiq və texniki elmlər zalında da yardımçı ədəbiyyat fondu mövcuddur. Fondada 1.869 nüsxə ədəbiyyat toplanmış, bunların 757 nüsxəsi Azərbaycan, 1.112 nüsxəsi rus dilindədir.

İnformasiya əldə etmək məqsədilə hər bir şəxs internetlə təmin olunmuş və kifayət qədər operativ xidmət göstərən informasiya mərkəzinə - kitabxanaya daim ehtiyac duyur. Bütün dünyada kitabxana işi sahəsində baş verən müsbət yeniliklər Azərbaycanda kitabxana işinin müasir vəziyyətinə də öz təsirini göstərməkdədir.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçid şəraitində oxuculara xidməti yüksək səviyyədə təşkil etmək kitabxanaçıların peşəkarlığından çox asılıdır. Oxuculara yeni informasiya texnologiyaları əsasında (kitabxananın kompyuterləşdirilməsi, sürət çıxarma-çoxaltma texnikası, elektron nəşrlər və s.) xidmətin təşkili sürətlə aparılır. Milli Kitabxanada kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması istiqamətində atılan ciddi addımlar nəticəsində oxuculara xidmət işinin müasir növləri tətbiq edilir və bu iş gündən-günə genişləndirilir.

2011-ci ildə kitabxananın Oxuculara xidmət şöbəsində yeni bölmə - "Elektron resurslardan istifadənin təşkili" bölməsi yaradılmışdır. Bu bölmənin təşkili və oxuculara təqdim etdiyi xidmət növləri geniş oxucu marağına səbəb olmuşdur. Bölmədə oxucu sorğusu əsasında çox qısa müddət ərzində ən çox istifadə olunan kitabların, dövrü mətbuat nümunələrinin, dissertasiyaların elektron versiyaları yaradılır və surəti çıxarılaraq oxuculara verilir. Eyni zamanda həmin ədəbiyyatın tam elektron versiyaları kitabxananın lokal kompyuter şəbəkəsinin məlumat bazasına daxil edilir. Bu da ondan gələcəkdə digər oxucuların da istifadə edə bilməsinə şərait yaratmış olur.

Oxuculara xidmət işində surətçixarma vasitələrinin əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Lakin surətçixarma aparatlarında proseslər termik əsasda aparıldığından çap məhsullarının mühafizə vəziyyətinə mənfi təsir göstərir. Buna görə də Milli Kitabxanalarda mühafizə olunan qiymətli çap əsərlərinin, arxiv materiallarının kserosurətlərinin çıxarılması məqsədamüvafiq sayılmır və rəqəmli surətçixarma aparatlarından istifadəyə daha çox üstünlük verilir. Müxtəlif texniki vasitələrin köməyi ilə oxucu materialları konspektləşdirmək, üzünü köçürmək işlərindən azad olur və müvafiq yazılardan (fotosurətlər) evdə istifadə etmək imkanı əldə edir. Surətçixarmanın rəqəmli fotoaparatlar vasitəsilə həyata keçirilməsi kitabxana fondlarında qorunub saxlanan arxiv və nadir fond kitablarının zədələnməsinin qarşısını alır.

2012-ci ildən etibarən kitabxanada oxucuların istifadəsi üçün hərcür şərait yaradılmış, lokal şəbəkədə müaliə üçün müasir tələblərə cavab verən yeni oxu zalı açılmışdır. “Lokal şəbəkədən istifadə üzrə oxu zalı” bölməsində daha çox oxucunun eyni zamanda lokal şəbəkədə yerləşdirilmiş elektron resurslardan istifadə imkanları artmışdır. Burada oxuculara 24 kompüter vasitəsilə xidmət göstərilir və onların sorğuları tam şəkildə ödənilir.

Son illərdə informasiya - kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi oxuculara xidmət prosesində bir çox prosedurların sadələşdirilməsinə imkan vermişdir. Son iki ildə həyata keçirilən “Avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqi” layihəsi oxuculara kitab verilişi prosesində mühüm yenilik hesab edilir.

Elektron kataloq, elektron kitabxana xidmətləri kimi oxucuya kitab verilişi prosesi də avtomatlaşdırılmışdır. Belə ki, oxucu şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi qeydiyyat bölməsinə təqdim edir, iki dəqiqə ərzində ona elektron bilet hazırlanır. Oxucu artıq nəzarət vərəqi və tələbnamə yazmadan elektron bilet ilə avtomatik qeydiyyatdan keçir və elektron kataloq vasitəsilə lazım olan ədəbiyyatı sifariş edir. Sifariş edilən sənəd bir neçə dəqiqə ərzində hazırlanır və elektron işıq tablosu

vasitəsilə oxucu həmin sənəddən istifadə etmək üçün müvafiq oxu zalına dəvət edilir.

“Avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqi” layihəsi oxucuların qeydiyyatı və kitab verilişi prosesində mühüm yenilikdir. Layihənin tətbiqi nəticəsində bütün ölkənin vahid informasiya-kitabxana sistemi yaradılacaq və bölgələrdə fəaliyyət göstərən bütün kitabxanalar bu sistemə qoşularaq oxuculara daha səmərəli xidmət göstərəcəklər. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana portalında hər bir kitabxananın öz saytı yaradılacaq. Layihə yaxın günlərdə tətbiq olunacaq və daha da genişləndiriləcək.

Milli Kitabxanada oxuculara xidmət prosesinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülən işlər uğurla davam etdirilməkdədir.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı: 6 oktyabr 2008-ci il [Mətn] //Azərbaycan.- 2008.- 6 oktyabr.

2. Xələfov, A. Kitabxana və cəmiyyət [Mətn] /Abuzər Xələfov.- Bakı, 2011.- 302 s.

3. Tahirov, K. Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008-ci illər) [Mətn] /Kərim Tahirov.- Bakı, 2008.-207 s.

4. Tahirov, K. M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxananın Beynəlxalq Əlaqələri [Mətn] /Kərim Tahirov //Kitabxanaşünaslıq və İnformasiya: elmi-nəzəri və praktiki jurnal.- 2011.- №1(4).

5. Xələfov, Ə. Mütaliə mədəniyyəti haqqında [Mətn] /Ə.Xələfov.- Bakı, 1965.- 29 s.

6. Rzayev, S. Kitabxana xidməti [Mətn] /S.Rzayev.- Bakı, 2009.- 337 s.

7. Milli Kitabxananın Oxuculara xidmət şöbəsinin hesabatları.

*Adilə Abdullayeva**Kitabxanaların metodik təminatı**şöbəsinin müdiri*

MİLLİ KİTABXANANIN METODİK FƏALİYYƏTİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİ VƏ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Məlum olduğu kimi, təşəkkül tapdığı ilk illərdən Milli Kitabxana Respublikada bütün kitabxanalara, ümumiyyətlə kitabxana işinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən baş kitabxana kimi fəaliyyət göstərmişdir. XX əsrin 20-ci illərinin sonundan başlayaraq Milli Kitabxananın metodik fəaliyyəti tədricən yaranmağa başlamışdır. Bu işin ilk komponentləri 1929-cu ildə SSRİ-də, o cümlədən Azərbaycanda kitabxana yürüşünün başlanması ilə əlaqədar idi.

Kitabxana hələ 1929-cu ilin oktyabr ayında rayon kitabxanalarına metodik köməklik göstərmək məqsədilə geniş iş proqramı hazırlayıb həyata keçirməyə başlamışdı. Bu proqram yerlərdə kitabxana şəbəkəsinin genişləndirilməsi, səyyar kitabxanaların təşkili, kitab fondlarının komplektləşdirilməsinin təkmilləşdirilməsi, əhali arasında kitab təbliğinin genişləndirilməsi, kitabxana işçilərinin peşə səviyyəsinin artırılması, kitabxana işinə dövlət və ictimai təşkilatların cəlb edilməsi kimi geniş miqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tuturdu. Proqramın həyata keçirilməsi məqsədilə Milli Kitabxananın əməkdaşları Bakı şəhərindəki kütləvi kitabxanaların işçiləri ilə birlikdə rayonlara gedir, yerlərdə kitabxana işçilərini təlimatlandırırırdılar. Təkcə 1929-1930-cu illərdə Əli Bayramlı (indiki Şirvan) şəhəri, Qazax, Tovuz, Şamxor (indiki Şəmkir), Sabirabad rayonlarına gedişlər təşkil edilmişdi. Gedişlər zamanı yerlərdə əhaliyə kitabxana xidmətini, ədəbiyyat təbliğini yaxşılaşdırmaq məqsədilə müşavirə və seminarlar təşkil edilmiş, oxucu konfransları, yeni kitabların icmalları, sərgilər və digər kütləvi tədbirlər keçirilmişdi.

Milli Kitabxanada metodik fəaliyyətin tədricən formalaşması və bu işin təşkilati baxımdan əsası 1936-cı ildə kitabxananın nəzdində Kitabxanaşünaslıq kabinetinin yaranması ilə qoyulmuşdu. Kabinə qısa müddətdə respublikada kitabxanaşünaslığın ilk elmi mərkəzi kimi müəyyən faydalı işlər görmüş, Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq fikrinin formalaşmasında, kitabxana işinin ümumiləşdirilməsi və metodik təminatında ilk elmi müəssisə kimi əhəmiyyətli rol oynamışdır. Belə ki, kitabxanaların metodik təminat sistemi təkmilləşmiş, respublikanın şəhər, rayon və kənd kitabxanalarına gedişlər artmış, yerlərdə həyata keçirilən tədbirlər təkmilləşmiş, forma və metodları zənginləşmiş, tərtib edilən metodik tövsiyələrin, məktublارın sayı artmışdı. 1939-cu ildə Kitabxanaşünaslıq kabineti respublikanın Xalq Maarif Komissarlığına verilmiş və müharibə başlayana kimi orada fəaliyyət göstərmişdir. 1948-ci ildə M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada yenidən kitabxanaşünaslıq və tövsiyə biblioqrafiyası kabineti yaradılmış və şöbənin əsasnaməsi təsdiq edilmişdir. Bu, müstəqil metodik şöbənin yaranması üçün mühüm rol oynadı və 1960-cı ildə Elmi metodik kitabxanaşünaslıq şöbəsinin əsası qoyuldu. Həmin vaxtdan şöbə müxtəlif istiqamətlərdə öz funksiyalarını yerinə yetirir. Ümumiyyətlə kitabxanaların metodik təminatı öz inkişafının bütün mərhələlərində cəmiyyətdə kitabxana-informasiya infrastrukturunun, kitab və kitabxana işinin, əhaliyə kitabxana-informasiya xidməti prosesinin ayrılmaz, üzvi bir sahəsi kimi bu prosesə güclü təsir göstərmiş, onun optimallaşdırılmasının nəzəri-metodiki və təşkilati əsaslarını yaratmışdır.

1998-ci ildə qəbul edilmiş “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda Milli Kitabxana ölkənin bütün kitabxanaları üçün metodik mərkəz kimi müəyyən edilmiş, metodik təminatın məzmunu və mühüm istiqamətləri kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiya və informasiyaya dair metodik materialların nəşri, kitabxanaçılıq nəzəriyyəsi və təcrübəsində mütərəqqi iş üsullarının ümumiləşdirilib tətbiq edilməsi, kadr-

ların ixtisasının artırılmasının təmin edilməsi kimi müəyyən-
ləşdirilmişdir.

Bu gün Elektron Azərbaycan hökumətinin qurulduğu bir şəraitdə Milli Kitabxananın fəaliyyətinin bütün istiqamətlərində bir intibah, bir çiçəklənmə özünü göstərir, yeni texnologiyaların tətbiqi oxuculara xidmət prosesində yeni iş üsullarının istifadəsinə, fondun komplektləşdirilməsinin təkmilləşməsinə, günbəgün elektron resursların sayının artmasına, oxuculara verilən yox cavablarının minimuma endirilməsinə, oxuculara virtual xidmətin təşkilinə yol açmışdır. Bir sıra proseslər kimi Milli Kitabxananın metodik təminatında da irəliləyiş baş vermiş, bəzi iş üsulları bərpa edilmiş, yeni iş üsulları tətbiq edilmişdir. Belə ki, 2011-ci ildən etibarən şöbənin adı dəyişdirilmiş və Kitabxanaların metodik təminatı adı kimi fəaliyyətə başlamışdır.

Şöbənin metodik fəaliyyətində bir neçə istiqamət özünü göstərir: respublikanın şəhər və rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərinin (MKS) fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq, kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması, elektron kitabxanaların və elektron kataloqun yaradılmasının və onlardan istifadənin təşkili, əhaliyə müasir kitabxana-informasiya xidmətinin yaxşılaşdırılması, qabaqcıl təcrübənin yerlərdə yayılması məqsədilə ezamiyyələr təşkil etmək, kitabxana işinin aktual problemlərinə həsr edilmiş metodik vəsaitlərin, tövsiyələrin hazırlanmasını və onlardan region kitabxanalarında istifadəni təmin etmək, həmçinin region kitabxanaları ilə birgə kütləvi tədbirlər keçirmək və kitabxanaçılar üçün stajorluq təşkil etmək.

İlk növbədə kitabxana tərəfindən nəşr edilən metodik vəsaitlər sisteminə nəzər salmaq. Belə ki, hələ 1961-ci ildən etibarən kitabxana işinin mütərəqqi metodlarının təbliğində mühüm vasitə olan “Əlamətdar və tarixi günlər təqvimi”nin nəşri yenidən bərpa edilmişdir. Əvvəllər 3 aydan bir-ildə 4 dəfə nəşr edilən təqvim, 1970-ci ilin oktyabr ayından etibarən “Kitabxana işçisinə kömək“, 2004-cü ildən isə yenidən “Əlamətdar və tarixi günlər təqvimi” adı ilə çap olunmağa başlamışdır. Bütün

bu illər ərzində universal xarakterli nəşr olan təqvim daha da təkmilləşmiş, həcmi genişlənmiş, mövzu üzrə bölmələrin sayı artmış, geniş məlumat mənbəyi kimi formalaşmışdır. Mədəniyyət işçiləri, müəllimlər, ziyalılar, kütləvi informasiya vasitələri və ən əsas bütün kitabxana işçiləri üçün nəzərdə tutulan bu vəsaitin hər buraxılışının müqəddiməsində nəşrin məzmunu, forması geniş açılmış, əsas məqsədi və oxucu istiqaməti göstərilmişdir. Hazırda təqvimin 10-cu buraxılışı nəşrə hazırlanır.

Təqvimlə yanaşı Milli Kitabxana tərəfindən kitabxana işinin müxtəlif aktual problemlərinə, görkəmli şəxslərin, elm, ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin yubileylərinə, cəmiyyəti narahat edən qlobal məsələlərə həsr edilmiş müxtəlif mövzularda metodik tövsiyələr, vəsaitlər nəşr edilmişdir. Bu nəşrlərdə kitabxana ictimaiyyəti üçün dəyərli məlumatlar verilməklə yanaşı, bəhs edilən mövzularla əlaqədar kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr və onların həyata keçirilməsi metodları da tövsiyə edilir. Metodik materiallar içərisində 2004-cü ildə çap olunmuş “Kitabxana işinə dair normativ aktlar”, “İkirəqəmli müəllif işarəsi cədvəlləri”ni, 2009-cu ildə nəşr edilmiş “Ekologiya və kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr”, “Beynəlxalq terrorizm və onun Azərbaycana mənfi təsiri”, 2011-ci ildə nəşr edilmiş “Milli-mənəvi dəyərlərin təbliğində kitabxanaların rolu”, “Sənədlərin biblioqrafik təsvir qaydaları haqqında (7.1-2003 Dövlət standartı əsasında)”, 2012-ci ildə nəşr edilmiş “M.F.Axundzadə irsinin kitabxanalarda təbliği”, “Kitabxanalarda kütləvi tədbirlərin ənənəvi və yeni formaları”, “Narkomaniya, narkobiznes və ona qarşı mübarizədə kitabxanaların rolu”, “Poeziya dünyasının dahisi”, “Azərbaycan maarifinin yorulmaz carçısı: Həsən bəy Zərdabi-170”, “Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqların adət və ənənələrinin təbliğində kitabxanaların rolu”, “İllik iş planı və onun tərtibi metodikası” adlı metodik vəsaitlərin əhəmiyyətini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Milli Kitabxana tərəfindən nəşr edilən bütün vəsaitlər mütəmadi olaraq regionlardakı və Bakı şəhərindəki kitabxanalara göndərilir. Lakin bu vəsaitlərin nəşrinə və

yerlərə göndərilməsinə müəyyən zaman sərf olunduğundan bu işin də təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmişdir. Bu məqsədlə kitabxananın nəşrlərinin tam elektron mətnləri kitabxananın saytının (**anl.az**) “**Kitabxanamızın nəşrləri**” bölməsində yerləşdirilir və hər bir şəxs, şəhər və rayonlarda fəaliyyət göstərən kitabxanaçılar saytın həmin bölməsinə daxil olaraq onlardan bəhrələnməyə bilər. Yəni metodik nəşrlər çap olunmazdan və yerlərə göndərilməzdən xeyli əvvəl virtual rejimdə bütün respublika kitabxanalarının və kitabxanaçılarının sərəncamına verilir.

Milli Kitabxana respublikanın şəhər və rayonlarında fəaliyyət göstərən bütün kitabxanalara, xüsusilə Mərkəzləşdirilmiş və kütləvi kitabxanalara metodik mərkəz funksiyasını yerinə yetirdiyinə görə mütəmadi olaraq kitabxananın əməkdaşları şəhər və rayon kitabxanalarına ezamiyyətlər təşkil edirlər. Bu ezamiyyətlərin məqsədi region kitabxanalarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, kitabxanaçılarda yeni texniki vasitələrdən istifadə vərdişlərinin və dövrün tələbləri səviyyəsində oxuculara xidmət prosesinin təkmilləşdirilməsinə metodik köməklik etməkdən ibarət olmuşdur. Təkcə 2011-2012-ci illər ərzində Milli Kitabxana tərəfindən respublikanın 54 rayon və şəhərinə (Mingəçevir, Gəncə, Şirvan, Naftalan, Sumqayıt şəhərləri, Qazax, Ağstafa, Xızı, Siyəzən, Ağsu, Göyçay, Göygöl, Samux, Lerik, Yardımlı, Qəbələ, Şamaxı, Balakən, Zaqatala, Şabran, Xaçmaz, Tərtər, Bərdə, Ağcabədi və s.), 100-dən artıq kənd kitabxana-filialına metodik köməklik göstərilmiş, kitabxanaların fəaliyyəti ilə tanış olmuş, iş prosesində mövcud nöqsanları aradan qaldırmaq, əhalini kitabxanalara cəlb etmək, onlara yeni xidmət üsulları təqdim etmək məqsədilə tövsiyələr, məsləhətlər verilmişdir. Bundan başqa bir sıra rayonlarda Quba, Qusar, Şəki, Qax, Gəncə, Lənkəran, Astara və başqa regionlarda Milli Kitabxananın əməkdaşları hər il keçirilən kitab bayramlarının təşkilində iştirak edir, kitabxanaçılara yaxından köməklik göstərirlər. Kitabxanalara, eləcə də bütün oxuculara və internet istifadəçilərinə virtual rejimdə də metodik xidmət göstərilir. Belə ki, kitabxananın saytında “Metodik xidmət” (kitabxana-

çılar üçün - metodik@anl.az) bölməsi yaradılmışdır və ölkənin istənilən nöqtəsindən hər bir kitabxana işçisi müxtəlif sorğularını sayt vasitəsilə Milli Kitabxanaya ünvanlayır və ən qısa müddətdə öz sorğularına cavab ala bilirlər. Kitabxanalarda yeni yaradılmış ştat vahidlərinə uyğun müxtəlif şöbələrin fəaliyyətinə dair, eləcə də müasir texniki vasitələrin kitabxana işinə tətbiqi, oxuculara yeni informasiya xidmətlərinin təqdim edilməsi, müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi qaydası barədə 280 belə sorğu cavablandırılmışdır.

Milli Kitabxana bir neçə regionlarda yaradılmış Heydər Əliyev Mərkəzlərində Elektron kitabxanaların yaradılmasında yaxından köməklik göstərmişdir. Belə ki, 2011-ci il aprel ayının 13-dən etibarən 3 gün müddətinə Astara rayonu Heydər Əliyev Mərkəzinin Elektron kitabxanasının fondunu təşkil etmək və fəaliyyətinə köməklik göstərmək məqsədilə Milli Kitabxananın əməkdaşları Astara rayonuna ezam olunmuşlar. Aprel ayının 13-ü və 14-ü Heydər Əliyev Mərkəzinin Elektron kitabxanasının 3500 nüsxədən ibarət fondunu kitabxana təsnifatına uyğun rəflərdə yerləşdirdikdən sonra elektron kitabxanada olan 20 kompyuterin İnternetə qoşulmasını və Milli Kitabxana başda olmaqla bir çox kitabxananın saytında axtarış aparılmasını təşkil etmişlər. Həmçinin Milli Kitabxananın saytında axtarışın aparılması qaydasını, elektron kitabxanadan istifadə qaydalarını Heydər Əliyev Mərkəzinin Elektron kitabxanasının işçilərinə öyrətmişlər. Aprel ayının 15-i isə Abdullayeva Adilə Astara rayon Heydər Əliyev Mərkəzinin Elektron kitabxanasının açılışında Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyev cənablarına kitabxananın fəaliyyəti, fondu, oxuculara təqdim edilən məlumat bazaları, dünya kitabxanalarının elektron kataloqlarında axtarışın təşkili barədə məruzə etmişdir. 2012-ci ilin fevral ayında isə Qusar rayonu Heydər Əliyev Mərkəzinin Elektron kitabxanasının təşkili və fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə Milli Kitabxananın əməkdaşları Qusar rayonuna ezam olunmuş, burada da kitabxana fondunun təşkilində yaxından iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin böyük Azərbaycan şairi, bədii-ictimai fikir tariximizdə yeni ədəbi məktəbin banisi, görkəmli maarifpərvər Mirzə Ələkbər Sabirin anadan olmasının 150 illik yubileyinin təntənəli surətdə keçirilməsi məqsədi ilə imzaladığı sərəncamı rəhbər tutaraq M.F.Axundov adına Milli Kitabxana, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə birgə silsilə olaraq Kürdəmir, İsmayılı, Lənkəran və Şamaxı şəhərlərində M.Ə.Sabirin anadan olmasının 150 illiyinə həsr olunmuş konfrans, elektron məlumat bazasının təqdimatı və “Mirzə Ələkbər Sabir-150” adlı kitab sərgisi təşkil etmişdir. Tədbirləri giriş sözü ilə Milli Kitabxananın direktoru, fəlsəfə doktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Kərim Tahirov açaraq iştirakçıları salamlamış, konfransı açıq elan etmiş, Milli Kitabxananın direktor müavini, Əməkdar mədəniyyət işçisi Mələk xanım Hacıyeva M.Ə.Sabirin anadan olmasının 150 illiyinə həsr olunmuş Elektron məlumat bazasını konfrans iştirakçılarına təqdim etmiş, Kitabxanaların metodik təminatı şöbəsinin müdiri Adilə Abdullayeva “M.Ə. Sabir və incəsənət” mövzusunda çıxış etmişdir. Tədbirin sonunda konfrans iştirakçıları Sabirin həyat və yaradıcılığından bəhs edən 150-dən çox kitab, dissertasiya və avtoreferatlar, not nəşrləri, qəzet və jurnal məqalələrini özündə əks etdirən zəngin sərgi ilə tanış olmuşlar.

2012-ci il may ayının 30-da Akademik Milli Dram Teatrında təşkil edilmiş “M.Ə.Sabir-150” adlı yubiley tədbirində də Milli Kitabxana zəngin materialları özündə əks etdirən sərgi ilə təmsil olunmuşdur.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən keçirilən silsilə kütləvi tədbirlər çərçivəsində hərbi hissələrdə əsgərlər üçün kitab icmalının təşkili xüsusilə diqqəti cəlb etmişdir. 05 iyun 2011-ci il tarixində Milli Kitabxananın direktoru Kərim Tahirov, direktor müavini Gülbəniz Səfərliyeva və şöbə müdiri Adilə Abdullayeva N saylı hərbi hissədə olmuş, əsgərlər üçün kitab icmalı keçirmişlər. Milli Kitabxananın hərbi hissə üçün ayırdığı ictimai-siyasi, tarixi, hərbi

vətənpərvərlik mövzusunda, eləcə də müasir yazarların qələmə aldığı bədii ədəbiyyat nümunələri icmal formasında əsgərlərə təqdim edilmiş, 50 ədəd kitab hərbi hissənin kitabxanasına təhvil verilmişdir. Bu kitablar sırasında “Xocalı soyqırımı” (2010), “Qarabağda qan izləri” (2007), “Dahilərin, müdriklərin və fətlərlərin həyat dərsləri” (2010), “Türklüyümüz” (2007), “İrəvan xanlığı” (2010), “Türkün gizlin tarixi” (2009), “Bakının Qurtuluşu” (2010), “İncəsənət inciləri” (2009), “Erməni kölgəsi” (2011), “Ələkeçməzlər” (2011), “Ədəbiyyət dastanı” (2008), “Qeyb” (2010) və başqaları xüsusi yer tutur.

Həmçinin tədbirdə hərbi xidməti zamanı xüsusi şücaəti ilə fərqlənən 15 əsgərə kitabxana direktorunun şəxsi imzası ilə kitablar hədiyyə edilmişdir. Daha sonra 11 fevral 2012-ci il tarixində M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının əməkdaşları Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin N sayılı hərbi hissəsinin 20 illik yubileyi ilə əlaqədar keçirilən tədbirdə iştirak etmişlər. Direktor müavini M.Hacıyeva Milli Kitabxananın kollektivi adından hərbi hissənin 20 illik yubileyi ilə əlaqədar təbriklərini çatdırmış, Milli Kitabxananın bu hərbi hissə ilə daima əməkdaşlıq etməsindən, tez-tez əsgərlərin görüşünə gəlməsindən, kitab icmalları, təqdimatlar keçirməsindən danışmışdır. Sonra o, hərbi xidmətdə göstərdiyi şücaətə görə 10 nəfər əsgəri tarixi, hərbi vətənpərvərlik mövzusunda kitablarla mükafatlandırmışdır.

İlk dəfə olaraq Kitabxanaların metodik təminatı şöbəsi tərəfindən idarə mənsubiyyətindən, növündən və tipindən asılı olmayaraq bütün kitabxanalardan müraciət edən kitabxanacılarla stajorluq həyata keçirilmişdir. Stajorluq – kitabxanaların yeni iş prinsipi ilə, yeni texniki vasitələrin tətbiqi ilə əlaqədar həyata keçirilən yeni iş üsulları ilə tanışlıqdan ibarət olub, hər bir stajora öz işini müvafiq istiqamətdə qurmağa dair məsləhətlər və tövsiyələr verilməklə təşkil edilir.

Son iki ildə (2011-2012) müxtəlif idarə və təşkilatların: Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası, Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi Kitabxanası,

Şirvan Dövlət İqtisadiyyat və Humanitar Kollecinin Kitabxanası, Binəqədi rayon MKS-nin, Balakən rayon MKS-nin, Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyasının, Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi Tikintidə Təhlükəsizliyə Nəzarət Dövlət agentliyi “Azərdövlətlayihə” dövlət Baş Layihə İnstitutunun Elmi-texniki Kitabxanası, Milli Aviasiya Akademiyası kitabxanası, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivinin Elmi kitabxanası əməkdaşları üçün xüsusi stajorluq xəttini əks etdirən proqramla ümumilikdə 17 nəfər stajorluq keçmişdir. Stajorluğun məqsədi kitabxanada həyata keçirilən yeni iş üsullarını, elektron kataloqun, elektron kitabxananın yaradılması işi üzrə qabaqcıl təcrübəni yaymaq və iş prosesində tətbiq etmək, elektron məlumat bazalarını yaratmaq, elektron xidmətin təşkili prosesi ilə tanış olmaqdan ibarət idi.

2012-ci il böyük mütəfəkkir, Azərbaycan milli dramaturgiyasının banisi, görkəmli ictimai xadim və maarifçi M.F.Axundzadənin anadan olmasının 200 illik yubileyi ilə əlaqədar TÜRKSÖY təşkilatı tərəfindən “M.F.Axundzadə ili” elan edilmişdir. Bu məqsədlə türkdilli ölkələrin milli kitabxanalarının iştirakı ilə “M.F.Axundzadə ili” bağlanmış tədbirləri çərçivəsində 17 dekabr tarixində Ankarada Türkiyə Milli Kitabxanasında və 18 dekabrda İstanbulda Aydın Universitetində M.F.Axundzadəyə həsr olunmuş Simpozium və “Azərbaycanfilm”in yeni istehsal etdiyi “Sübhün səfiri” 2 seriyalı bədii filmin nümayişi keçirilmişdir.

2013-cü ildə - Milli Kitabxananın 90 illik yubileyi ərəfəsində şöbənin qarşısında da xeyli vəzifələr durur. Ümidvarıq ki, bu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gələcək və bundan sonra da kitabxana ictimaiyyəti üçün əhəmiyyətli vəsaitlərin nəşr edilməsində, region kitabxanaları üçün metodik təminat sisteminin güclənməsində və kitabxanaçı kadrların səriştəsinin artırılmasında bütün imkanlarımızdan müvəffəqiyyətlə istifadə edəcəyik.

Ədəbiyyat

1. İsmayılov, X. Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000-ci illər) [Mətn] /X.İsmayılov.- Bakı, 2000.- 416 s.

2. “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu [Mətn] //Kitabxana işinə dair normativ və hüquqi aktlar.- Bakı, 2006.- S. 8-32.

3. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası müstəqillik illərində [Mətn]: [Kitabxanada avtomatlaşdırılmış informasiya daşıyıcılarının tətbiqi haqqında] /Kərim Tahirov //Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- 2010.- №1.- S. 15-31.

4. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008-ci illər) [Mətn] /Kərim Tahirov; elmi red. A.Xələfov.- Bakı: Ulu, 2009.- 218 s.

5. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2005-2012-ci illər üzrə hesabatı.

Mədinə Vəliyeva
Diyarşünaslıq elmi bibliografiya
şöbəsinin müdiri

DİYARŞÜNASLIQ BİBLİOQRAFIYASI – MİLLİ KİTABXANANIN BİBLİOQRAFİK FƏALİYYƏTİNİN PRİORİTET SAHƏSİ KİMİ

Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini yenidən bərpa etdikdən sonra diyarşünaslıq işi bütün sahələrdə olduğu kimi, kitabxana fəaliyyətinin də əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Buna maraqlıdır ki, millətin öz soykökünü öyrənmək, milli-mənəvi dəyərlərini, mədəniyyətini formalaşdırmaq, respublikanın, ölkənin, şəhərin, regionun tarixi kontekstini araşdırmaq, dərk etmək, yaşatmaq istəyindən irəli gəlir.

Diyarşünaslıq işi - kitabxana fəaliyyətinin profesional istiqamətidir. Azərbaycan Milli Kitabxanasının Diyarşünaslıq elmi-bibliografiya şöbəsi artıq yarım əsrdən çoxdur ki, Azərbaycanı öyrənmək, onu yer üzündə təbliğ etmək və sevdirmək kimi nəcib bir işlə məşğuldur.

Şöbənin yaranma tarixi ötən əsrin 40-cı illərinə təsadüf etmişdir. O zaman M.F.Axundov adına Respublika kütləvi kitabxanası adlanan elm ocağının nəzdində yaradılmış Məlumat-bibliografiya şöbəsində əsas qoyulan, 1963-cü ildən Diyarşünaslıq bölməsi kimi, 1974-cü ildən müstəqil “Diyarşünaslıq və milli bibliografiya”, bu gün isə “Diyarşünaslıq elmi bibliografiya” adı ilə fəaliyyət göstərən şöbə geniş inkişaf yolu keçmişdir.

Bu illər ərzində ölkəmizin ən qabaqcıl elm və mədəniyyət xadimləri xalqımızın bütün maddi və mədəni irsini diqqətlə öyrənmiş, Azərbaycanın təbii sərvətlərini, tarixini, etnoqrafiyası, incəsənəti və mədəni-ədəbi həyatını əks etdirən bir çox sanbalı, qürurlu diyarşünaslıq ruhu və duyğuları ilə seçilən kitablar yazıb, ümummilləti əhəmətimizi üzə çıxarmışlar. Bu mövzuda kitablar isə kitabxanalarda toplanılır, öyrənilir, kitabxana

qaydasında işlənir və geniş oxucu kütləsinə müntəzəm olaraq təqdim olunur. Elə bu məqsədlə də Milli Kitabxananın Diyarşünaslıq elmi biblioqrafiya şöbəsində respublikamızda nəşr olunan bütün çap məhsulları, o cümlədən dövrü mətbuat materialları peşəkarlıqla nəzərdən keçirilir, mövzuya aid materiallar seçilib kitabxana qaydası üzrə təsvir olunur. Şöbədə təşkil olunmuş Azərbaycanşünaslıq kartotekasını zənginləşdirmək məqsədilə təkcə Azərbaycanda deyil, həm də respublikadan kənar çap olunan bütün materiallar əks etdirilmişdir.

Hazırda Diyarşünaslıq elmi biblioqrafiya şöbəsi 2013-cü ildə təsdiq olunmuş yeni Əsasnaməyə uyğun olaraq fəaliyyət göstərir. Kitabxanada aparılan struktur dəyişikliklərindən sonra şöbədə iki - Azərbaycanşünaslıq məlumat bazasının yaradılması və biblioqrafik arayışların arxivi bölmələri fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanın qlobal informasiya mühitinə daxil olması, ölkəmizdə informasiya cəmiyyətinin formalaşması kitabxanaların qarşısına böyük vəzifələr qoymuşdur.

Kitabxana işinin modernləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması ilə əlaqədar olaraq şöbə diyarşünaslıq məlumat-biblioqrafiya aparatının - Azərbaycanşünaslıq kataloq və kartotekalar sisteminin elektron variantını yaradır. Artıq diyarşünaslığa aid ədəbiyyatın İnternetdən istifadəsi və oxuculara kompyuter vasitəsilə diyarşünaslıq xarakterli məlumat-biblioqrafiya və informasiya xidməti göstərmək mümkündür. Şöbə bu gün daxili fondu komplektləşdirmək işini də davam etdirir. Tərtib edilən diyarşünaslıq xarakterli biblioqrafik vəsaitlərin arxivini təkmilləşdirmək, elmi və sahəvi kitabxanalarla birgə diyarşünaslıq elmi-biblioqrafiya sistemini yaratmaq, Bakı və region kitabxanalarına metodiki köməklik göstərmək də şöbənin əsas fəaliyyət istiqamətlərindəndir.

Diyarşünaslığa dair materiallar əvvəllər elmi kitabxanalar üçün Kitabxana Biblioqrafiya Təsnifatı (KBT) cədvəlinə uyğun olaraq sistemləşdirilirdisə, indi isə biblioqrafik yazılar elektron kataloqunda VTLS sistemində VIRTUA proqram təminatında MARK-21 formatında yazılaraq dünya informasiya sisteminə

qoşulmuşdur. Azərbaycana dair olan bu səpgili materiallar kompyuterlərə köçürülərək elektron mübadilə sistemi vasitəsilə yayımlanır. Kitabxananın elektron kataloqunda 2006-cı ildən məqalələrin təsviri öz əksini tapmağa başlamışdır. Məlumat bazası yaradılarkən ən yeni təsvir qaydasından istifadə olunur.

Şöbə 2006-2009-cu illərdə dövrü mətbuat səhifələrindən diyarşünaslıq materiallarını, hal-hazırda isə diyarşünaslıq xarakterli retrospektiv ədəbiyyatı VTLS-VİRTUA sistemi ilə kitabxananın elektron kataloqunda yerləşdirir və elektron informasiya xidməti ilə məşğul olur.

Diyarşünaslıq ədəbiyyatının getdikcə təkmilləşdirilməsi, materialların tamlığı, dolğunluğu oxucuların müxtəlif mövzulara dair sorğularının yerinə yetirilməsində çox böyük rol oynamağa başlamışdır.

Şöbəyə müraciət edən oxuculara, təşkilatlara, müəssisələrə, istifadəçilərə şifahi və yazılı biblioqrafik arayışların verilməsi işləri də daima həyata keçirilir. Tərtib olunan arayışlar mövzularına görə bir-birindən fərqlidir. Məsələn: “Dağlıq Qarabağ problemi”, “Azərbaycanda dəmir yolunun tarixi”, “Azərbaycanda terrorizm əleyhinə mübarizə”, “Xocalı faciəsi”, “Görkəmli şərqsünas Aida İmanquliyeva”, “Heydər Əliyev və müstəqil Azərbaycan”, “Akademik Zərifə Əliyeva”, “Heydər Əliyev və Azərbaycan mədəniyyəti”, “Azərbaycanda mədəni quruculuq tarixi”, “Sovet İttifaqı Qəhrəmanı” və “Sosialist Əməyi Qəhrəmanı” adına layiq görülmüş azərbaycanlılar”, “Tar haqqında”, “Sumqayıt hadisələri”, “Nəsir İmanquliyev-100”, “Tomris haqqında”, “Azərbaycan toponimləri”, “Qərbi Azərbaycan toponimləri”, “Gürcüstan toponimləri”, “Quba kütləvi məzarlığı haqqında”, “Mir Cəlal Paşayevin yaradıcılığı haqqında”, “Çingiz Aytmatov haqqında”, “Əbu Əli İbn Sina”, “Dağıstanın tarixi qəhrəmanı Hacı Murad haqqında” və s. kimi arayışlar tələbatçılara çatdırılmışdır.

Son illər müxtəlif mövzularda: “Akademik Zərifə Əliyeva”, “Nəsir İmanquliyev”, “Aida İmanquliyeva”, “Asəf

Zeynallı”, “Məhəmmədhüseyn Şəhriyar” və s. məlumat bazaları yaradılmış və oxucuların istifadəsinə verilmişdir.

Şöbə əvvəllərdə olduğu kimi, indi də diyarşünaslığa dair müxtəlif mövzularda vəsaitlərin, biblioqrafik göstəricilərin hazırlanması və nəşri ilə intensiv şəkildə məşğul olur.

Əməkdaşlarımız tərəfindən Milli Kitabxananın “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasından “Mir Cəlal”, “Aşıq Ələsgər - 190”, “Müslüm Maqomayev”, “M.F.Axundov-200”, “Elçin Əfəndiyev”, o cümlədən “Nizami Gəncəvi”, “Mirzə Ələkbər Sabir-150”, “Musiqidə keçən ömür - İmruz Əfəndiyeva”, “Sabit Rəhman – 100”, “Teyyub Qurban”, “Azərbaycanın görkəmli teatr və kino xadimi Ədil İsgəndərov” adlı şəxsi göstəricilər, həmçinin “Azərbaycanda aviasiya tarixi” (2 dildə, 2 kitabda), “Azərbaycan xalçası”, “Heydər Əliyev Fondu-5 il”, “Azərbaycan ekologiyası 10 ildə”, “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı” (2 cildə), “Bakı və ətraf qəsəbələrin sosial-iqtisadi inkişafı”, “Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri”, “Azərbaycan aviatorları Böyük Vətən müharibəsində”, “Beynəlxalq terrorizm və onun Azərbaycana mənfi təsiri”, “M.F.Axundov adına Milli Kitabxana-90” adlı elmi-köməkçi biblioqrafiyaları, “Azərbaycan - Avstriya”, “Azərbaycan - Türkiyə”, “Azərbaycan - Avropa Şurası”, “Azərbaycan - Fransa”, “Azərbaycan - NATO əlaqələri”, “Azərbaycan - Almaniya”, “Azərbaycan - Avstriya”, “Azərbaycan - Belçika”, “Azərbaycan - İngiltərə”, “Azərbaycan - İran” adlı tövsiyə biblioqrafiyaları çap olunmuş, eyni zamanda həmin göstəricilərin elektron variantı kitabxananın saytında “Kitabxanamızın nəşrləri” bölməsində yerləşdirilmişdir. “Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyinin bərpasının 20-ci ildönümü” və “Akademik Zərifə Əliyeva – 90” adlı elektron biblioqrafiyaları da kitabxananın www.anl.az saytında istifadəçilərin ixtiyarına verilmişdir.

Yubileyə əlaqədar kitabxananın çap etdiyi biblioqrafik vəsaitlər içərisində Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri seriyasında nəşr edilən “Elçin” biblioqrafik göstəricisi xüsusi

yer tutur. Əməkdaşlarımızın tərtib etdikləri biblioqrafiya Azərbaycanın Xalq yazıçısı, dramaturq, görkəmli ictimai-siyasi xadim Elçinin anadan olmasının 70 illiyinə həsr olunmuşdur. Göstəricinin ixtisas redaktoru və buraxılışına məsul Əməkdar mədəniyyət işçisi, fəlsəfə doktoru, dosent Kərim Tahirov, redaktoru isə G.Səfərəliyevdir.

Elçin Əfəndiyev haqqında ilk biblioqrafiya 1997-ci ildə nəşr edilmişdir. Yazıçının ədəbi və ictimai fəaliyyətini tam şəkildə əks etdirən bu təkmilləşdirilmiş və yeni quruluşda tərtib olunmuş biblioqrafik göstərici 1959-2013-cü illərdə dərc olunmuş materialları əhatə edir. 3367 adda ədəbiyyati əks etdirən biblioqrafiyada 2503 Azərbaycan dilində, 658 rus dilində və 206 adda isə xarici dillərdə olan materiallar haqqında məlumat verilmişdir.

Biblioqrafiyanın əvvəlində oxuculara AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərovun E.Əfəndiyev haqqında yazdığı “Ədəbiyyat yaradıcısı, metodoloqu və təəssübkeşi” məqaləsi təqdim edilmişdir. Göstəricidə “Elçinin həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri” xronologiya üzrə qruplaşdırılmış, ədibin həyat və yaradıcılığının ən önəmli tarixləri xronoloji qaydada əks olunmuşdur. Göstəricinin fərqli cəhətlərindən biri də burada Heydər Əliyevin 2003-cü il may ayının 29-da Elçin Əfəndiyevin “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunması haqqında Fərmanı və İlham Əliyevin 2013-cü il may ayının 11-də imzaladığı “E.İ.Əfəndiyevin “Şərəf” ordeni ilə təltif edilməsi haqqında” Sərəncamının tam mətnlə verilməsidir.

Vəsaitdə verilən “Görkəmli şəxsiyyətlər Elçin haqqında” bölməsində ümummilli lider Heydər Əliyevin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, görkəmli alimlərindən Məmməd Cəfər, Həmid Araslı, Bəkir Nəbiyev, Kamal Talıbzadə, Məmməd Arif, Fuad Qasımsadə, Mir Cəlal, Bəxtiyar Vahabzadə və bir çox görkəmli Azərbaycan və xarici ölkələrin elm, ədəbiyyat, mədəniyyət xadimlərinin Elçin haqqında dəyərli fikirləri toplanmışdır. Göstəricidə oxucuların

marağına səbəb olan ədibin kitab haqqında fikirləri, onun “Ədəbi düşüncələr”indən fraqmentlər də verilmişdir.

3 hissədən ibarət olan göstəricinin birinci hissəsində Elçinin kitabları, dövrü mətbuatda və məcmuələrdə dərc edilmiş əsərləri verilmişdir. Bölmə yazıçının romanları, povestləri, hekayələri, ssenariləri, dram, səhnə və radio əsərləri, ədəbi-tənqidi, publisistik məqalələri, müsahibələri, tərcümə etdiyi əsərlər və redaktə etdiyi, rəy verdiyi, tərtib etdiyi əsərlər üzrə qruplaşdırılmışdır. Həyat və yaradıcılığı haqqında ədəbiyyat isə 2 bölmədə toplanmışdır. Bu bölmədə Elçin haqqında yazılmış kitablar, müdafiə olunmuş elmi işlər, məqalələr, hətta müasir informasiya məkanında ən çox istifadə olunan vebliografiya əks olunmuşdur. Materiallar xronoloji qaydada qruplaşdırılmış, daxildə isə əlifba sırası ilə verilmişdir.

Göstəricidə Azərbaycan, rus və xarici dillərdə olan ədəbiyyat eyni sistem üzrə yuxarıda göstərilən bölmələr əsasında qruplaşdırılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, yazıçının əsərləri 25 xarici ölkədə çapdan çıxmış, bir çox ölkələrdə səhnələşdirilmiş və ekranlaşdırılmışdır. Bibliografiyanın fərqli cəhətlərindən biri də burada “Xalq yazıçısı Elçinin dövlət teatrlarında tamaşaya qoyulmuş əsərləri” bölməsinin olmasıdır. Bu bölmədə Elçinin tamaşaya qoyulmuş əsərləri xronoloji ardıcılıqla hansı teatrda, kimin rejissorluğu ilə səhnələşdirilməsi haqqında məlumatlar, tamaşanın rəssamı və bəstəkarı göstərilmişdir.

Göstəricinin 3-cü hissəsində oxucuların istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə “Elçinin əsərlərinin əlifba göstəricisi”, “Elçin haqqında yazan müəlliflərin əlifba göstəricisi” və “Sərlövə üzrə təsvir olunmuş materialların əlifba göstəricisi” adlı köməkçi göstəricilər (Azərbayc. və rus dillərində) verilmişdir.

Bibliografiya ədəbiyyatşünas alimlər, tədqiqatçılar, kitabxanaçı-bibliograflar, teatrşünaslar və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Diyarşünaslıq elmi bibliografiya şöbəsinin tərtib etdiyi mövzu bibliografiyaları içərisində 2 buraxılışda çap olunan “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inki-

şafi” bibliografiyası xüsusi yer tutur. Bu bibliografiyalar Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin alimləri tərəfindən geniş təhlil edilmiş və yüksək qiymətləndirilmişdir.

Oxucular tərəfindən böyük marağa səbəb olan “Heydər Əliyev Fondu - 5 il” bibliografiyası 2004-cü ildə ümümmilli lider Heydər Əliyevin irsini öyrənən, təbliğ edən, onun dövlətçilik ideyalarını yayan Heydər Əliyev Fondunun yaradılmasının beş illiyinə həsr edilmişdir. Göstəricinin tərtibçiləri M.Vəliyeva, M.İbrahimova, ixtisas redaktoru fəlsəfə doktoru, dosent, Əməkdar mədəniyyət işçisi K.Tahirov, redaktoru G.Səfərəliyevadır.

Bibliografiyada fondun təhsil, mədəniyyət, səhiyyə, idman, ekologiya və digər sahələrə, o cümlədən Azərbaycan mədəniyyətinin geniş təbliği, mənəvi dəyərlərimizin qorunması, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasındakı roluna dair 1085 adda mənbə xronoloji qaydada, daxildə isə əlifba sırası ilə verilmişdir. Vəsaitdə fondun fəaliyyətini əks etdirən kitablar, dövrü mətbuat materialları əks olunmuşdur.

Azərbaycanın birinci xanımı, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın Heydər Əliyev Fondunun prezidenti kimi geniş və çoxşaxəli fəaliyyəti haqqında ədəbiyyat göstəricinin “Mehriban Əliyeva Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti” bölməsində toplanmışdır. Azərbaycanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında müstəsna rolu olan Mehriban Əliyevanın çıxışları, məruzələri, müsahibələri və haqqında olan mənbələr məhz bu bölmədə öz əksini tapmışdır. “Heydər Əliyev Fondunun Rusiya Federasiyasındakı nümayəndəliyi” bölməsində fondun Rusiyadakı fəaliyyəti, onun rəhbəri Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən tədbirlər, xeyriyyə aksiyaları haqqında geniş məlumatlar verilmişdir.

Fondun gördüyü işlər, həyata keçirdiyi layihələr olduqca maraqlı və rəngarəngdir. Xeyriyyəçilikdən tutmuş səhiyyə və təhsil sisteminin, mədəniyyət və incəsənətin inkişafı, mədəni

irsimizin dünyada təbliği, Azərbaycan həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması, amnistiya təşəbbüsçüsü və s. bu kimi tədbirləri əks etdirilən ədəbiyyat göstəricinin “Heydər Əliyev Fondu və təhsil”, “Heydər Əliyev Fondu və səhiyyə”, “Heydər Əliyev Fondu və mədəniyyət” bölmələrində qruplaşdırılmışdır.

Fondun fəaliyyət göstərdiyi 5 il ərzində genişmiqyaslı layihələr reallaşmış, uşaq evləri və internat məktəblərinin şagirdləri arasında müxtəlif mövzularda müsabiqələr keçirilmiş, qaçqın-köçkün uşaqlarına məktəb ləvazimatı verilmiş, fondun, Azərbaycan Diabet Cəmiyyətinin və Danimarkanın “Novo Nordisk” şirkətinin təşkilatçılığı ilə “Diabetlə xəstələnmiş uşaqlara daha çox qayğı” layihəsi gerçəkləşdirilmiş, “Talassemiyasız həyat naminə” layihəsi yerinə yetirilmiş və bu layihə çərçivəsində ixtisaslaşdırılmış mərkəz, qan bankı yaradılmış, Azərbaycan muğamları ilə bağlı və s. layihələr həyata keçirilmiş, bu layihələr barədə geniş məlumatlar vəsaitin müvafiq bölmələrində toplanmışdır.

“Heydər Əliyev Fondunun qonaqları” bölməsində Heydər Əliyev Fondunun beynəlxalq aləmdə nə qədər nüfuza malik olduğunu göstərən faktlar, M.Əliyevanın şərafinə və fəaliyyətinə söylənilən dəyərli fikirlər, fondun fəaliyyəti haqqında xoş sözlər barədə məqalələrlə tanış olmaq olar.

Bibliografiyanın sonunda “Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə çap olunan kitablar” bölməsi verilmişdir. Bu bölmədə Azərbaycan, rus, ingilis, fransız, alman, macar dillərində çap olunmuş 65 adda kitabın bibliografik təsviri öz əksini tapmışdır. Məlum olmuşdur ki, 5 il ərzində 25 Azərbaycan, 14 rus, 13 ingilis, 6 fransız, 5 alman və 5 macar dilində kitab nəşr edilmişdir. Bibliografik vəsaitdən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə sonda “Müəlliflərin əlifba göstəricisi” və “Sərlövhələrin əlifba göstəricisi” adlı köməkçi aparat verilmişdir.

Bibliografiya Heydər Əliyev irsini öyrənən tədqiqatçılar, mütəxəssislər, kitabxanaçılar və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Diyarşünaslıq elmi bibliografiya şöbəsinin dünyanın qabaqcıl ölkələri, aparıcı mədəniyyət təşkilatları və beynəlxalq orqanları ilə əlaqələri də gündən-günə genişlənməkdədir. Şöbə tərəfindən indiyə kimi Kanadanın Toronto şəhərinə göndərilən “1920-1940-cı illərdə Azərbaycan qrafika sənəti” haqqında arayış, Niderlandın Antverpen şəhərində nəşr olunan beynəlxalq kitab illiyinin nəşri üçün hazırlanan “Azərbaycanda mətbuat tarixi və kitabxana işinə dair çap olunmuş ədəbiyyat haqqında” informasiya, Moskvada nəşr olunan teatrların tarixi haqqında məlumat kitabı üçün materialların seçilib toplanması, hər il YUNESKO-ya üzv olan ölkələrdə çap olunmuş kitabların Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş nəşrləri haqqında məlumat, Polşada nəşr olunan “Словарь диссидентов Центральной и Восточной Европы” adlı lüğət üçün “Azərbaycanda dissident hərəkatı mövzusunda materialların toplanması”, MDB ölkələri Kitabxanaları Assosiasiyası üçün “Azərbaycanın əlamətdar və tarixi günləri”, Moskva şəhərində yerləşən “Şəhər İdarə və özünüidarə tədqiqat mərkəzi” üçün “Мемориальная пушкиниана СНГ” nəşri, Moskva MPQU üçün “Aleksandr Blok Azərbaycan mətbuatında”, Dağıstan azərbaycanlılarının mədəniyyətinin inkişafı üzrə regional “Ədalət” Cəmiyyəti üçün “Dərbənd şəhərinin tarixi və Dərbəndnamələr” və başqa mövzulara aid bibliografik arayışların hazırlanıb göndərilməsi buna parlaq sübutdur.

Bu işlərlə yanaşı il ərzində Azərbaycan Respublikası Prezident Aparatı, Milli Məclis, Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Heydər Əliyev Fondu, Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi, Azərbaycanın Avstriya və Özbəkistandakı səfirlikləri, AzərTAc informasiya agentliyi, AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası və bir çox başqa təşkilatlardan, dövlət müəssisələrindən şöbəyə daxil olan sorğular da tam və operativ şəkildə ödənilir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 6 oktyabr tarixli 3072 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir [Mətn] //Kitabxanaşünaslıq və Biblioqrafiya.- 2008.- №2.- S.7-30.

2. Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı 20 aprel 2007-ci il [Mətn] //Azərbaycan.- 2007.- 21 aprel.- S.1.

3. İsmayılov, N. “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı: biblioqrafik göstərici”si haqqında” [Mətn] /N.İsmayılov, X.Ağayeva //Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya.- 2010.- №2.- S.144-148.

4. İsmayılova, N. Azərbaycanda kitabxanaların kompyuterləşdirilməsinin tarixi və müasir problemləri [Mətn] /N.İsmayılova //Kitabxanaşünaslıq və İnformasiya: Elmi-nəzəri praktiki jurnal.- 2012.- №1.- S.112-122.

5. Tahirov, K. Milli Kitabxananın fəaliyyəti ötən il əsaslı şəkildə yenilənmişdir [Mətn] /Kərim Tahirov //Xalq qəzeti.- 2013.- 2 fevral.- S.9.

6. Vəliyeva, M. Biblioqrafik biliyin təbliği [Mətn] /Mədinə Vəliyeva //Mədəni-maarif.- 2004.- №2-3.- S.38-39.

7. Zeynalova, H. Diyarşünaslıq və milli biblioqrafiya: Məqsəd Vətəni öyrənmək, onu təbliğ etmək və sevməkdir [Mətn] /Həyat Zeynalova //70 il xalqın xidmətində: məcmuə /M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət kitabxanası.- Bakı, 1993.- S.51-54.

Sədaqət Əhmədli
Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat
şöbəsinin müdiri

MİLLİ KİTABXANANIN ELMİ TƏDQIQAT FƏALİYYƏTİ

Bildiyimiz kimi kitab və kitabxana insanların tərbiyəsinə, təhsilinə, intellektual inkişafına, milli ideologiyanın formalaşmasına böyük təsir göstərən amillərdəndir. Belə olan halda kitabxanaların, başda da Milli Kitabxananın və orada çalışan kitabxanaçıların üzərinə çox böyük məsuliyyət düşür.

Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat şöbəsi olaraq qarşıya qoyulan vəzifələrdən biri də kitabxanaşünaslıq üzrə elmi tədqiqat işləri aparmaq, araşdırılan mövzuların nəticələrini tətbiq və təbliğ etmək, kitabxana xidmətinin səmərəliliyini artırmaq və ən əsası kitabxana işini elmi əsaslar üzərində qurmaq, inkişaf etdirməkdir.

Elmi-tədqiqat şöbəsi öz fəaliyyətinə 1975-ci ildə başlamışdır. Şöbə 1975-1990-cı illər ərzində kitabxana sahəsinin bir çox məsələlərini araşdırmaq məqsədi ilə “Azərbaycan kəndinin həyatında kitab və mütaliə”, “Kütləvi kitabxanalarda oxucu sorgusu və mütaliə dinamikası”, “Azərbaycan ədəbiyyatına maraq və ondan istifadə” və s. mövzularında, 1990-2000-ci illər arası isə əsasən Milli Kitabxana ilə bağlı “M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasında müasir dövrdə baş verən yeniliklər və həmkarlarımızın öz peşəsinə münasibəti”, “Azərbaycanın böyük və kiçik kitabxanaları”, “M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının təsis olunmasının 80 illiyi” adlı tədqiqatlar aparılmışdır.

Şöbə tərəfindən 2010-cu ildə mütəxəssislərin və geniş oxucu kütləsinə təqdim olunan “Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” (3 cild) adlı məlumat xarakterli məcmuə hazırlanmışdır. Bu məcmuədə Azərbaycan kitabxana tarixində ilk dəfə olaraq kitabxanalar barədə ətraflı məlumatlar

və statistik göstəricilər verilmişdir. Məcmuənin I-II cildləri Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən 2007-ci ildə (I və II cild) nəşr olunmuşdur. Məcmuədə Azərbaycanda 2004-2007-ci illər ərzində kitabxana və kitab nəşri sahələrinin inkişafına təkan vermiş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamları öz əksini tapmışdır. I cildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin kitabxana-informasiya şəbəkəsinə daxil olan kütləvi və uşaq kitabxanaları, 2-ci cildə isə müxtəlif nazirlik, idarə və komitələrin tabeliyində olan kitabxanalar haqqında məlumatlar daxil edilmişdir.

“Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” coxcildinin III cildində Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə tabe olan 8 muzeyin, Bakı şəhərində, habelə respublikamızın 46 şəhər və rayonunda (o cümlədən qəsəbə və kəndlərdə) fəaliyyət göstərən müxtəlif tipli 133 musiqi və incəsənət məktəblərinin kitabxanaları haqqında ətraflı məlumatlar və statistik göstəricilər verilmişdir. Bundan başqa Azərbaycan Respublikası Prezidentinin kitabxana işinin inkişafına və milli mədəniyyətimizin tərəqqisinə dair sərəncamlar, habelə bu sərəncamların həyata keçirilməsini təmin edən rəsmi sənədlər bu cildə öz əksini tapmışdır.

Digər cildlərdə olduğu kimi kitabxanalar haqqında məlumatlar iki bölmədə yerləşdirilmişdir:

I.Kitabxana haqqında ümumi məlumatlar;

II. Kitabxananın əsas göstəriciləri ;

Kitabxana haqqında ümumi məlumatlar hissəsində kitabxananın rəsmi adı, yaranma tarixi, ünvanı(telefon, faks, elektron poçtunun və İnternet saytının ünvanı), kitabxana əməkdaşlarının ümumi sayı, kitabxanaçıların ixtisas dərəcəsi, kitabxana direktoru və müavinləri haqqında məlumat, xarici ölkələrlə əməkdaşlıq, gündəlik istifadə olunan normativ sənədlər, KAA-da iştirakı, əməkdaşlıq etdiyi nəşriyyatlar, kitabxana assosiasiyasına üzvlüyü haqqında, istifadə olunan avtomatlaşdırılmış (sistem) prosesləri barədə məlumatlar yerləşdirilmişdir.

Kitabxananın əsas göstəriciləri hissəsində isə kitabxana fondunun ümumi həcmi, fondun komplektləşdirilməsi, hədiyyə olunan kitabların ümumi sayı, oxucuların (istifadəçilərin) ümumi sayı, məcburi nüsxə, elektron kataloq, elektron resurslarının ümumi həcmi haqqında məlumatlar daxil edilmişdir.

Şöbə “Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” coxcildlinin daha bir IV cildinin nəşrini 2010-cu ildə həyata keçirdi. Burada isə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində və nəzarətində olan, Bakı şəhəri və 11 rayonun (Binəqədi, Xəzər, Xətai, Qaradağ, Nərimanov, Nəsimi, Nizami, Sabunçu, Səbail, Suraxanı və Yasamal) orta ümumtəhsil məktəb və lisey kitabxanalarının məlumat göstəriciləri öz əksini tapmışdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu məlumat kitabı “Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları” seriyasının başlanğıcıdır.

“Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları” seriyasının davamı kimi 2011-ci ildə “Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” coxcildlinin V cildi çap edilmişdi. Bu cilddə Naxçıvan Muxtar Respublikasına daxil olan rayonların (Babək, Culfa, Kəngərli, Ordubad, Sədərək, Şahbuz, Şərur) və orada fəaliyyət göstərən 212 ümumtəhsil orta məktəbinin kitabxanaları haqqında dolğun məlumatlar yerləşdirilmişdir. Mütəxəssislər, həmçinin geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulan bu dəyərli məlumat kitabında Muxtar Respublikanın sosial-iqtisadi inkişafına təkan verəcək Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamları və rəsmi sənədləri öz yerini tapmışdır.

2013-cü ildə “Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında” coxcildliyinin yeni VI cildi çapa imzalandı. “Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları” seriyasından olan bu məcmuədə Azərbaycan Respublikasının 5 şəhəri və 59 rayonunda fəaliyyət göstərən orta və əsas ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları haqqında qısa statistik göstəricilər verilmişdir. Əvvəlki

nəşrlərdən fərqli olaraq bu kitabda bir sıra dəyişikliklər aparılmış, gösərilən kitabxana haqqında bütün məlumatlar yığcam şəkildə verilmişdir. Bu kitabların nəşri uzun tədqiqatların, statistik rəqəmlərin və məlumat xarakterli informasiyaların toplanması nəticəsində əldə olunmuşdur.

Müasir dövrdə mədəniyyətin, elmin inkişafı, cəmiyyətin formalaşması, peşə səviyyəsinin yüksəlməsi, mütaliə probleminin, oxucuların informasiya təminatını yüksək dərəcədə ödənilməsi, kitabxana şəbəkələrinin və sisteminin yenidən təşkili və elmi əsaslar üzərində öyrənilməsi zərurətini doğurur. Belə olduğu halda “Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat” şöbəsi olaraq apardığımız tədqiqatların qarşısında böyük vəzifələr durur. Elmi araşdırmalar aparıldıqca, qarşıya çıxan yeni prinsiplər, oxucu marağının müasirləşməsi, xidmətin təkmilləşməsi kimi məsələlər müəyyənləşdikcə praktik kitabxana fəaliyyətinin inkişafının bir elm kimi öyrənilməsinə gətirib çıxarır. Görkəmli alim, professor A.Xələfovun qeyd etdiyi kimi “praktik fəaliyyətin obyektini kitab təbliğinin metodları, oxucuya xidmət işi prosesi, ümumiyyətlə, oxucudur”.

Milli Kitabxananın zəngin fondunu geniş oxucu kütləsi arasında daha fəal təbliğ etmək üçün bir çox kütləvi tədbirlər keçirilir və keçirilməkdədir. “Oxucu günü” də bu tədbirlərdən biridir. Adından məlum olduğu kimi bu tədbirin tədqiqat obyektini də oxucudur. Şöbə də öz növbəsində kitabxana daxilində müxtəlif - “Bibliografların xidməti”, “Kitabxanaçıların rəftarı”, “Sifarişlərin gec gəlməsi” mövzularında “Oxucu günü” təşkil edib, sorğular keçirmişdir. “Oxucu günü” kompleks şəkildə keçirilən bir tədbirdir. Burada müxtəlif tipli aktual sorğular, oxucularla görüş, diskussiya, treninqlər keçirilir. İlk dəfə Milli Kitabxanada 2002-ci ildə keçirilmiş, oxucuların hədsiz marağına səbəb olmuş, ildən ilə təkmilləşdirilmiş bu tədbir, sonradan ənənəvi xarakter almış və 2010-2012-ci illərdə televiziya və media nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, oxucuların informasiya tələbatı, oxucu marağı, oxucu fikri, oxucunun kitabxanaya münasibəti, kitab-

xananın kataloq və kartoteka sisteminin vəziyyəti, elektron kitabxana və elektron kataloqun səmərəliliyinə təsir edən amillərin öyrənilməsi, kitabxana saytından istifadə kimi məsələlərə aydınlıq gətirmək məqsədilə keçirilən bu tədbirlər bütövlükdə Milli Kitabxananın səmərəli fəaliyyətinə və inkişafına öz müsbət təsirini göstərir. Aparılan araşdırmaların nəticələri elmi hesabatlar, məqalələr şəklində ümumiləşdirilir və çap edilir.

Keçirilən tədbirlərin hesabatı kimi 2011-ci ildə “Mədəniyyət” qəzetində “Milli Kitabxanada “Oxucu günü” adlı məqalə hazırlanmış və nəşr edilmişdir. Bundan başqa 2012-ci ildə Rusiyada nəşr olunan “Вестник БАЕ” jurnalında “К 200-летию со дня рождения Мирзы Фатали Ахундова (1812-1878)” adlı məqalə (rus dilində) çap olunmuşdur. Materialda Azərbaycan dramaturgiyasının banisi, böyük mütəfəkkir, ictimai xadim Mirzə Fətəli Axundzadənin həyat və yaradıcılığından bəhs olunur.

2011-ci ildə şöbə tərəfindən Milli Kitabxananın saytıda “Bizdən soruşun” adlı pəncərənin yaradılması təklifi irəli sürülmüş və təklif müdiriyyət tərəfindən qəbul olunaraq saytda Virtual Sorğu Xidməti öz fəaliyyətinə başlamışdı. Virtual Sorğu Xidməti Milli Kitabxananın onlayn xidmət növüdür və istifadəçilərin informatik sorğularını İnternet vasitəsilə təmin edir. Oxucu sorğuları kitabxana informasiya resurslarından və İnternet səhifələrindən istifadə edilərək şöbə tərəfindən cavablandırılır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, sorğular iki dildə, Azərbaycan və rus dillərində ödənilir. Virtual oxucuların sualları cavablandırılır (E-mail-ə göndərilir) və həmin cavablar saytda “Cavablandırılmış suallar” bölməsinə yerləşdirilir. Fəaliyyət göstərdiyi müddət ərzində 542 məktub gəlmiş və cavablandırılmışdır. Saytda yerləşirilən “Bizdən soruşun” pəncərəsində ayrıca verilmiş “Anket-sorğu”ya isə 26 virtual oxucu öz fikrini bildirmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, əməkdaşlarımız ölkəmizin müxtəlif regionlarından məsələn, Gəncədən, Mingəçevirdən, həmçinin xaricdən (Türkiyə, İsveç,

Estoniya, Moskva, Daşkənd, Təbriz) gələn sorğuları ətraflı şəkildə cavablandırmışlar.

Şöbə tərəfindən nəzərdə tutulan fəaliyyət növlərindən biri də “Elmi əsərlər”in bərpası və yenidən nəşr olunmasını təşkil etməkdir. Mədəniyyətimizin, elmimizin tərəqqisi naminə, yaradılan bu məcmuə ixtisasçılar üçün yeni bir tribunadır. “Elmi əsərlər”in səhifələrində müasir həyatın tələblərilə ayaqlaşan, ən aktual problemləri araşdıran məqalələr, xüsusən Milli Kitabxanada baş verən yeniliklər haqqında bir sıra maraqlı və rəngarəng materialların əks etdirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

2011-ci ildə MDB ölkələrində çalışan gənc ixtisasçıları Moskva şəhərinin qabaqcıl kitabxanalarının işi ilə yaxından tanış etmək məqsədi ilə Moskvada Rusiya Dövlət Kitabxanasının, “Avrasiya Kitabxanalar Assambleyası” ilə birgə MDB Dövlətlərarası Humanitar Əməkdaşlıq Fondu tərəfindən ixtisasartırma kursu təşkil edilmişdir. Burada 11 ölkənin (Azərbaycan, Rusiya, Belarus, Ukrayna, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Türkmənistan, Tacikistan, Ermənistan) Milli Kitabxanalarını təmsil edən 20 kitabxanaçıdan biri Milli Kitabxananın Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat şöbəsinin əməkdaşı olmuşdur. O, kursda bir sıra qabaqcıl mədəniyyət müəssisələrində, xüsusilə də ən böyük kitabxanalarda olmuş, onların iş təcrübəsini öyrənmiş, faydalı məsləhətlər almışdır.

Milli Kitabxana “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsinə dair Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tədbirlər planının 2.5.9. maddəsinə əsasən respublikanın kitabxana mütəxəssisləri haqqında məlumat bazasını yaradır. Bu bazada hər bir mütəxəssisin şəxsi məlumatları (adı, soyadı, təhsili, iş təcrübəsi və s.) qeyd olunur. Bu məlumat bazasında axtarış müxtəlif formada, məsələn, ali təhsil müəssisəsinə, kitabxanalara görə və s. aparılacaqdır.

2013-cü il Milli Kitabxananın tarixində ən unudulmaz və yaddaqalan illərdən biridir. Bu ildə biz Milli Kitabxananın 90 illiyini qeyd edirik. Bu möhtəşəm hadisə ilə əlaqədar olaraq

hamı öz töhfəsini təqdim edir. İndiyə qədər təşkil edilən “Oxucu günü”ndə keçirilmiş sorğuları müqayisəli şəkildə tədqiq edilərək “Mədəni həyat” jurnalına hesabat xarakterli “Milli Kitabxanada “Oxucu günü” adlı məqalə təqdim edilmişdir.

Qarşıya qoyulan ən böyük elmi tədqiqat işlərindən biri də “Azərbaycan Respublikası kitabxanalarında aparılan elmi tədqiqat işləri” mövzusunda aparılan araşdırmaadır. Burada respublika əhəmiyyətli elmi kitabxanalar, universitet kitabxanaları və s. kitabxanaların elmi fəaliyyəti geniş şəkildə araşdırılmış, təhlil edilmişdir. Aparılan araşdırmaların nəticələri Rusiyada nəşr olunan “Вестник БАЕ” jurnalında çap olunacaqdır.

Beləliklə, aparılan elmi-tədqiqatların təşkili və təhlili, kitabxana işinin nəzəriyyəsi və praktikasını üçün olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edən bir vəzifədir. Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat şöbəsi olaraq öz növbəmizdə biz də üzərimizə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə çalışırıq və əldə etdiyimiz araşdırmaları kitabxana ictimaiyyətinin nəzərinə çatdırırıq.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında [Mətn].- Bakı: “Nurlar” Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2007.- C.I-II.- 280 s.
2. Əsərləri [Mətn] /M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət kitabxanası; baş red. L.Y.Qafurova.- Bakı, 1980.-burax.1.- 179 s.
3. Xələfov, A. Kitabxanaşünaslığa giriş [Mətn]: dərslik.- Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001.- 400 s.
4. Tahirov, K. Dünya milli kitabxanaları. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası[Mətn]: dərs vəsaiti /K.Tahirov; elmi red. A.Xələfov.- Bakı: Bakı Universiteti, 2013.- 211, [1] s.
5. Kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat şöbəsinin 2002, 2010-2012-ci illər üzrə hesabatları.

Liliya Talibova

*Çap məhsullarının qeydiyyatı və
milli bibliografiya şöbəsinin müdiri*

MİLLİ BIBLIOQRAFİK VƏSAİTLƏR SİSTEMİNİN FORMALAŞMASINDA MİLLİ KİTABXANANIN ROLU

XX əsrin əvvəllərində respublikada dövlət bibliografiyasının əsas mərkəzi olan Respublika Kitab Palatasının funksiyaları bu gün Milli Kitabxana tərəfindən həyata keçirilir və onun bibliografik fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edir.

Əsası 1925-ci ildən qoyulmuş Azərbaycan Dövlət Kitab Palatasının fəaliyyəti XX əsrin 80-ci illərinin sonlarından xeyli məhdudlaşdırılmış, bir müddətdən sonra isə fəaliyyəti tamamilə dayandırılmışdı. 2003-cü il yanvar ayının 1-dən etibarən Azərbaycan Kitab Palatası fəaliyyətini Azərbaycan Milli Kitabxanasının nəzdində Çap məhsullarının qeydiyyatı və milli bibliografiya şöbəsi kimi davam etdirməyə başladı.

1999-cu ildə qüvvəyə minmiş “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə ölkə ərazisində dərc olunan çap məhsullarının dövlət uçotunu aparmaq və arxiv fondunu yaratmaq Milli Kitabxanaya həvalə olunduğundan bu şöbə milli bibliografik vəsaitlər hazırlayıb nəşr etdirirdi.

İlk növbədə 2004-cü ildən etibarən respublika ərazisində dərc olunan çap məhsullarının retrospektiv və cari bibliografiyasının tərtibində və kitab nəşri statistikasının aparılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edən ümumi bibliografik vəsaitlərdən “Birillik Azərbaycan kitabıyyatı”nın çapı bərpa edildi.

Cari dövlət bibliografiyasının vacib nəşrlərindən olan və 1987-ci ildən nəşri dayandırılan “Birillik Azərbaycan kitabıyyatı”nın 1990-2011-ci illəri əhatə edən buraxılışları artıq çap edilmişdir.

“Birillik Azərbaycan Kitabıyyatı” oxuculara il ərzində dilindən, mövzundan, janrından, asılı olmayaraq Azərbaycana aid ölkədə və ölkədən kənarında nəşr edilmiş bütün kitab və kitabça, Azərbaycan müəlliflərinin kitabları barədə tam bibliografik məlumat çatdırır. Toplanmış materiallar elm və fəaliyyət sahələri üzrə dövlət bibliografiya orqanlarında istifadə edilən “Vahid təsnifat sxemi” əsasında təsnifləşdirilmişdir. Bölmələr daxilində əvvəlcə Azərbaycan və rus dillərində olan materiallar ardıcıl verilmiş, daxilə əlifba prinsipi gözlənilmişdir. Vəsaitin sonunda oxucuların istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə köməkçi aparat - müəlliflərin və sərlövhlərin əlifba göstəricisi yerləşdirilmişdir.

Müstəqillik illərindən başlayaraq, nəşriyyatların həddindən çox olması ilə əlaqədar kitabxanaya məcburi nüsxələrin göndərilməsinə nəzarət çətinləşmişdir. “Birillik Azərbaycan Kitabıyyatı”nda il ərzində çap edilmiş kitabların tam əks olunması üçün şöbə digər kitabxanalarla əlaqə saxlayaraq, Milli Kitabxanada olmayan ədəbiyyatı vəsaitdə əks etdirir və kitabın hansı kitabxanada yerləşdiyini qeyd edir.

Tarixi-xronoloji və nəşriyyat tarixi baxımından özündə çox qiymətli məlumatları əks etdirən bu vəsaitlər müxtəlif elm sahələri üzrə elmi tədqiqatların və araşdırmaların aparılmasında əvəzsiz rol oynayır. Eyni zamanda ölkə ərazisində dərc olunan bütün kitab və kitabçaları toplu şəkildə özündə əks etdirərək müxtəlif oxucu qruplarının, mütəxəssislərin, alimlərin, ziyalıların, tədqiqatçıların, o cümlədən, kitabxanaçıların daha çox müraciət etdikləri məlumat nəşrləri kimi də əhəmiyyət kəsb edirlər.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 2004-cü il 12 yanvar və “2005 -2006-cı illərdə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə çapı nəzərdə tutulan əsərlərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında” 2004-cü

il 27 dekabr tarixli Sərəncamları da ölkəmizdə kitab nəşrinin və kitabxanaların inkişafına ciddi təkan vermiş, ölkədə kitab nəşri sürətlə artmışdı. Bu sərəncama müvafiq olaraq 600 addan çox kitab, o cümlədən “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasından 100 addan artıq nəşrlər çap olunaraq kitabxanalarımıza cənab Prezidentin hədiyyəsi kimi təmənnəsiz paylanmışdır. Milli Kitabxananın hazırladığı milli biblioqrafik vəsaitlərin bir üstün cəhəti də ondadır ki, ölkə başçısının sərəncamı ilə nəşr edilmiş kitablar haqqında geniş ictimaiyyətə müntəzəm məlumat çatdırır.

Milli Kitabxana “Birillik Azərbaycan kitabıyyatı” ilə yanaşı, 2006-cı ildən öz fonduna daxil olan yeni ədəbiyyatın cari biblioqrafik göstəricilərini də tərtib etməyə başlamışdır. “Yeni kitablar” adlı annotasiyalı biblioqrafik göstərici rübdə bir dəfə nəşr olunur və həmin dövr ərzində Milli Kitabxananın fondlarına daxil olan bütün yeni ədəbiyyat orada öz əksini tapır. Burada Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə olan bütün nəşrlər elm sahələri üzrə qruplaşdırılır, hər bir kitabın annotasiyası və harada yerləşdiyi haqqında məlumat verilir. Göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədi ilə vəsaitin sonunda müəlliflərin və sərəlvhələrin əlifba göstəricisi verilmişdir.

Vəsaiti hazırlamaqda məqsəd oxucuları Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatla tanış etməkdir. “Yeni kitablar” göstəricisinin 2006-cı il buraxılışı ildə 2 dəfə nəşr olunmuş, 2007-ci ildən etibarən isə kitabxanaya daxil olmuş kitabları əhatə edən göstəricinin buraxılışı ildə 4 dəfə çap olunub oxucuların istifadəsinə verilmişdir.

Bununla yanaşı, Milli Kitabxananın saytında (anl.az) da yeni kitablar adlı bölmə yerləşdirilmişdir ki, burada oxucular il ərzində kitabxanaya daxil olan ədəbiyyat haqqında məlumat əldə edə bilərlər.

“Yeni kitablar” annotasiyalı biblioqrafik göstəricisində olan ədəbiyyat barədə bəzi statistik rəqəmlərə nəzər salaq:

“Yeni Kitablar” bibliografik göstəricisində əks etdirilmiş kitablar				
İl	Kitabların ümumi sayı (adda)	Azərbaycan dilində	Rus dilində	Digər xarici dillərdə
2007	4496	2582	1400	514
2008	4070	2268	1206	596
2009	6012	3712	1705	595
2010	7005	3660	2614	731
2011	6514	2860	2435	1219
2012	6542	3219	2431	892

Bütün bunlarla yanaşı, Milli Kitabxananın 90 illik yubileyinə töhfə olaraq, şöbə çox məsuliyyətli və çox vacib bir işi öz öhdəsinə götürmüşdür. Bu “Azərbaycan Kitabı” bibliografik vəsaitinin III cildinin hazırlanmasıdır. Burada Azərbaycanda və xarici ölkələrdə çap edilən Azərbaycan müəlliflərinin kitabları, habelə müxtəlif millətlərdən olan müəlliflərin Azərbaycan haqqında əsərləri öz əksini tapmışdır. Kitabın 2 hissədən ibarət olması nəzərdə tutulmuş, I kitabda 1941-1950-ci illərdən bəhs edən 6202 adda kitab, II kitabda isə 1951-1959-cu illəri əhatə edən 8773 adda kitab toplanmışdır.

Yuxarıda dediklərimizi nəzərə alaraq qeyd etmək lazımdır ki, şöbə Milli Kitabxananın bibliografik fəaliyyətində mühüm rol oynayır. Şöbənin əsas işi iki sanballı bibliografik göstəricinin hazırlanmasından ibarətdir ki, bu vəsaitlərin hər biri ayrı - ayrılıqda oxucuları Azərbaycan və xarici yazıçıların əsərləri ilə tanış etməyə imkan yaradır və bu iş bu gün də uğurla davam etdirilir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası. 50 il [Mətn]: yaddaş: 1925-1975 /tərt. ed. M.Zabalova, S.Əliyev; red. N.Rzaquliyeva, F.Axundlu; AzSSR Nazirlər Sovetinin Dövlət Nəşriyyat,

Poliqrafiya və Kitab Ticarəti İşləri Komitəsi, Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası.- Bakı: [s.n.], 1975.- 29, [3] s.

2. Kazımov, R.Ə. Azərbaycanca bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq biqliqrafiyasının vəziyyəti və inkişafı məsələləri: 1946-1964 [Mətn] /Rasim Kazımov; red. İ.M.Rzayev; AzSSR Nazirlər Sovetinin Dövlət Mətbuat Komitəsi, Azərbaycan Respublika Kitab Palatası.-Bakı: [s.n.], 1965.- 74, [2] s.

3. Milli Kitabxananın nəşrləri (2000-2012) [Mətn]: metodik tövsiyələr /tərt. A.Abdullayeva; ixt. red. və burax. məsul K.Tahirov.- Bakı, 2013.- 21 s.

4. Çap məhsullarının qeydiyyatı və milli bibliografiya şöbəsinin hesabatları (2007- 2012-ci illər).

*Mehriban Cəfərova**Nəşriyyat işləri şöbəsinin müdiri*

MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN MİLLİ KİTABXANASININ NƏŞRİYYAT FƏALİYYƏTİ

Bu il Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyi qeyd olunur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu münasibətlə imzaladığı sərəncamda da qeyd edildiyi kimi “Kitabxana fəaliyyətə başladığı dövrdən etibarən zəngin inkişaf yolu keçərək böyük əhəmiyyətə malik nəşrləri mühafizə edən mədəni sərvətlər xəzinəsinə çevrilmişdir. Ötən müddət ərzində o, cəmiyyətin intellektual-mənəvi potensialının artırılmasında əvəzsiz rol oynamış, elm və mədəniyyət xadimlərinin bir neçə nəslinin formalaşmasına öz töhfəsini vermişdir”. Milli Kitabxananın, bu möhtəşəm elm və mədəniyyət məbədinin, respublikanın baş kitabsaxlayıcısının fəaliyyətinə verilən qiymət burada çalışan bütün əməkdaşları daha məsuliyyətlə, iqiqat həvəslə işləməyə sövq edir.

Əlbəttə ki, yarandığı ildən bu yana, xüsusilə respublikamız müstəqillik qazandıqdan sonra kitabxana sürətlə inkişaf etmiş, bütün sahələrdə olduğu kimi onun da maddi-texniki bazası zənginləşmiş, müasir tələblərə cavab verən böyük bir sosial instituta çevrilmişdir. Artıq kitabxananın funksiyasında dəyişikliklər baş vermiş, o təkcə kitabsaxlayıcı deyil, tələbatçıların çoxsahəli sorğularına hərtərəfli cavab verə bilən bir informasiya mərkəzinə çevrilmişdir. Gün-gündən yaranan yeniliklər, yeni-yeni iş metodları buraya üz tutan oxucuların müxtəlif istiqamətli sorğularını effektiv şəkildə təmin etməyə kömək edir.

Kitabxana öz zəngin fondunda olan ədəbiyyatla yüksək səviyyəli xidmət göstərmək məqsədilə bu sürətli informasiya axınının qruplaşdırılmasını, sistemləşdirilməsini təmin edərək biblioqrafik informasiya mənbələri yaradır və nəşr etdirir. Bu

dəyərli nəşrlər milli biblioqrafiyanın inkişafında əsas istiqamət təşkil edir və informasiya tələbatçılarına effektiv və sürətli xidmət işində mühüm rol oynayır. Beləliklə, oxucu istənilən mövzuda dolğun və hərtərəfli informasiya alır.

Tarixən kitabxananın biblioqrafik fəaliyyəti mövcud olmuş, burada ədəbiyyat siyahıları, biblioqrafik göstəricilər, metodik vəsaitlər, bukletlər və s. hazırlanmışdır.

Milli Kitabxanada baş verən inqilabi dəyişikliklər nəşriyyat fəaliyyətindən də yan keçməmişdir. 1981-ci ildə yaradılan Nəşriyyat şöbəsinin müstəqillik illərində fəaliyyəti inkişaf edərək özünün ən yüksək səviyyəsinə çatmışdır. Artıq istər məzmun, istər elmilik, istərsə də estetik baxımdan kitabxananın nəşrləri zövq oxşayır. Bu proses respublikanın iri kitabxanalarında, kitabxana ictimaiyyətində, dövrü mətbuat səhifələrində də işıqlandırılaraq nəzəri cəlb etməyə, təqdir olunmağa və təbliğ edilməyə başlandı.

Ölkəmizdə hər sahədə baş verən böyük inkişaf, mədəniyyət sahəsindəki uğurlar, ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin sərəncamları ilə təşkil edilən yubiley tədbirlərinin keçirilməsində Milli Kitabxana da kənarda qalmamış, fundamental biblioqrafik göstəricilər tərtib etmişdir.

Son dövrlərdə, xüsusən də 2012-ci ildə kitabxananın nəşriyyat fəaliyyəti səmərəli olmuş, 51 adda, 8617 nüsxə, 498,85 çap vərəqi həcmində biblioqrafiya, biblioqrafik məlumat kitabı, metodik vəsait, metodik tövsiyə nəşr edilmişdir.

Bu il ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 90 illik yubileyinin qeyd olunması münasibətilə akademik Ramiz Mehdiyevin rəhbərliyi ilə ulu öndərin fəaliyyətini əks etdirən “Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyinin köməkçi göstəricisinin 3-cü cildi tərtib edilərək nəşr edilmişdir.

Azərbaycan Milli Kitabxanasının “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasından nəşr edilən şəxsi biblioqrafik göstəricilər də dəyərli informasiya mənbələri kimi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Belə ki, hər bir göstəricinin daxili strukturu elə qurulur ki, burada biblioqrafiyaya yazılmış ön söz,

gölkəmli şəxs haqqında söylənilmiş fikirlər, həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri, həmin şəxsin əsərləri, onun haqqında olan kitablar, dissertasiya və avtoreferatlar, dövrü mətbuatda dərc edilən məqalələr, köməkçi göstəricilər, əlavələr və s. öz əksini tapır. Bu bölmələr oxucuya daha artıq informasiya verir və biblioqrafiyanın sanbalını artırır. Bütün biblioqrafiyalar iki dildə - Azərbaycan və rus dillərində nəşr edilir. Göstəricilərə xarici dildə olan ədəbiyyatın biblioqrafik təsviri də daxil edilir.

Müstəqillik illərində nəşr edilən şəxsi biblioqrafik göstəricilərin hər birinin özünəməxsus tərtib metodikası mövcuddur.

Milli biblioqrafiyanın inkişafında sahəvi biblioqrafik göstəricilərin mühüm rolu var. Belə biblioqrafiyalar hər hansı mövzu üzrə zəngin informasiya verir. Bu tipli biblioqrafik göstəricilər kitabxanaçı-biblioqraflar, müəyyən sahənin mütəxəssisləri üçün əvəzsiz vəsait hesab olunur. Müstəqillik illərində Milli Kitabxana tərəfindən tərtib olunaraq nəşr edilən göstəricilərdən “Heydər Əliyev Fondu – 5 il”, “Azərbaycan ekologiyası 10 ildə”, “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı” (2 cildə), “Bakı və ətraf qəsəbələrin sosial-iqtisadi inkişafı”, “Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri”, “Azərbaycan aviatorları Böyük Vətən müharibəsində” “Azərbaycan xalçası”, “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları”, “Xocalı soyqırımı – 20”, “Şəhidlər”, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-90” Milli Aviasiya Akademiyası ilə birgə “Azərbaycanda aviasiyanın tarixi”, “История авиации в Азербайджане” adlı retrospektiv elmi biblioqrafiyanı və başqalarını göstərmək olar.

Qeyd etdiyimiz kimi, bu il bu möhtəşəm mədəniyyət məbədinin yaranmasının 90 illik yubileyi dövlət səviyyəsində qeyd edilir. Bu münasibətlə “Azərbaycan Milli Kitabxanası – 90” biblioqrafiyası çap edilmişdir. Bu göstərici vasitəsilə Milli Kitabxananın yaranması, inkişafı tarixi və fəaliyyəti haqqında mövcud olan sənədlər barədə ətraflı məlumat əldə etmək olar.

Milli biblioqrafiya vəsaitləri ölkə ərazisində dərc olunan ədəbiyyatın retrospektiv biblioqrafiyasının tərtibində və kitab

nəşri statistikasının aparılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Tarixi-xronoloji və nəşriyyat tarixi baxımından özündə çox qiymətli məlumatları əks etdirən bu vəsaitlər ayrı-ayrı elm sahələri üzrə elmi tədqiqatların və araşdırmaların aparılmasında əvəzsiz rol oynayırlar.

Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası öz fəaliyyətini dayandırdıqdan sonra ölkənin bütün çap məhsullarının rəsmi biblioqrafik uçotunu apararaq toplanan informasiyanı bir sıra retrospektiv və dövlət cari uçot-qeyd biblioqrafik vəsaitləri vasitəsilə tələbatçılara çatdırmaq Azərbaycan Milli Kitabxanasına həvalə olundu. 1960-cı ildən nəşr edilən “Birillik Azərbaycan Kitabıyyatı”nın nəşri 2004-cü ildən bərpa edilməyə başladı. Vəsait il ərzində dilindən, mövzusunda, janrından asılı olmayaraq, respublikada nəşr edilmiş bütün kitablar haqqında tam biblioqrafik məlumat verir.

Azərbaycan Milli Kitabxanası 2006-cı ildən “Yeni kitablar” adlı annotasiyalı biblioqrafik göstərici də nəşr etməyə başlamışdır. Vəsaiti hazırlamaqda məqsəd oxucu və mütəxəssisləri Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatla tanış etməkdir. 2007-ci ildən etibarən bu biblioqrafik vəsait rüblük olaraq hazırlanır.

2006-cı ildən Milli Kitabxanada “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari biblioqrafik informasiya göstəricisi hazırlanır. Məqsəd müvafiq mövzu üzrə Azərbaycan və rus dillərində kitabxanaya daxil olan yeni kitablar, bəzi jurnal və qəzet səhifələrində dərc edilən məqalələr haqqında operativ məlumat verməkdir.

Hər il nəşr edilən “Əlamətdar və tarixi günlər təqvimini” də kitabxananın mühüm əhəmiyyət kəsb edən nəşrlərindən biridir. Mədəniyyət işçiləri, müəllimlər, ziyalılar, kütləvi informasiya vasitələri və ən çox da kitabxana işçiləri üçün nəzərdə tutulan bu vəsaitin əsas məqsədi respublikanın ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni, elmi həyatında il ərzində baş verən əlamətdar və tarixi günlər haqqında məlumatları çatdırmaqdır. Bu fundamental və

mürəkkəb quruluşlu vəsaitin hər nəşrini ictimaiyyət müsbət rəylə qarşılayır.

Milli Kitabxananın tərtib etdiyi metodik vəsaitlər respublikanın kütləvi və ixtisaslaşdırılmış kitabxanaları, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Kitabxana işinin müxtəlif aktual problemlərinə, görkəmli şəxsiyyətlərin, elm, ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin yubileylərinə, aktual problemlərə həsr edilmiş müxtəlif mövzularda metodik tövsiyələr, vəsaitlər nəşr edilmişdir. Bu nəşrlərdə kitabxana ictimaiyyəti üçün dəyərli məlumatlar verilməklə yanaşı, bəhs edilən mövzularla əlaqədar kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr, təbliğat üsulları və tövsiyələr əks etdirilir.

Milli Kitabxanada nəşr edilən belə vəsaitlərdən “Kitabxanalarda Heydər Əliyev irsinin və azərbaycançılıq ideyasının təbliği”, “Heydər Əliyev irsinin öyrənilməsi və təbliği sahəsində kitabxanaların vəzifələri”, “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə nəşr olunan kitabların bibliografik təsviri”, “Kitabxananın fondundan məzmunca köhnəlmiş ədəbiyyatın təmizlənməsi və mühafizəsi”, “Kitabxana işinə dair normativ aktlar”, “Azərbaycanda turizm və onun təbliğində kitabxanaların rolu”, “Elektron məlumat bazasının yaradılması və virtual xidmət”, “Milli-mənəvi dəyərlərin təbliğində kitabxanaların rolu; “Narkomaniya, narkobiznes və ona qarşı mübarizədə kitabxanaların rolu”, “Sənədlərin bibliografik təsviri qaydası”, “Kitabxana fondlarının məzmunca köhnəlmiş ədəbiyyatdan təmizlənməsi və mühafizəsi”, “Kitabxanada keçirilən kütləvi tədbirlərin ənənəvi və yeni formaları”, “Poeziya dünyasının dahisi”, “Yusif Məmmədəliyevin 100 illiyi ilə əlaqədar kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr”, “İllik iş planı və onun tərtibi metodikası”, “İdmanın təbliğində kitabxanaların iştirakı”, “Milli Kitabxananın nəşrləri (2000-2012)” və s. adlarını çəkmək olar.

Kitabxananın Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə birgə layihəsi olan “Azərbaycan kitabxa-

naları XXI əsrin informasiya məkanında” məlumat kitabının beş cildi artıq nəşr edilmişdir.

Getdikcə daha da inkişaf edən nəşriyyat fəaliyyəti kitabxananın digər sahələrindən geri qalmır. Hələ neçə-neçə dəyərli biblioqrafik vəsaitlərin çap edilməsi planlaşdırılır. Bir neçə sanballı vəsaitin - “Azərbaycan kitabı”, “Azərbaycanın tarix və memarlıq abidələri”, “Azərbaycan muğamı” və başqa fundamental materiallar üzərində iş yekunlaşmaq üzrədir.

Milli Kitabxanada nəşr edilən vəsaitlər mütəmadi olaraq ölkədə və Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən kitabxanalara göndərilir. Eləcə də, hələ yerlərə çatmamışdan əvvəl kitabxananın elektron saytında yerləşdirilir. Beləliklə, hər bir kitabxanaçı və oxucu zaman və məkan maneəsi olmadan kitabxananın bütün nəşrləri ilə tanış ola bilərlər. Hətta “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” cari biblioqrafik göstəricisində məqalələrin tam mətni ilə də tanış olmaq mümkündür. Kitabxananın elektron ünvanında “Kitabxanamızın nəşrləri” düyməsi nəşriyyat fəaliyyətini əyani surətdə nümayiş etdirir.

Nəşriyyat işləri şəbəkəsində eyni zamanda müvafiq kompüter texnologiyaları vasitələri ilə kitabxanada keçirilən çoxsaylı tədbirlərin, böyük beynəlxalq konfransların təşkilində lazım olan nəşriyyat məhsulları – dövətnamələr, konfrans proqramları, afişalar, kitabların üz qabıqlarının dizaynı da hazırlanır.

Azərbaycan xalqının milli mədəni sərvətinin toplandığı, “mənaəviyyat, bilik, zəka mənbəyi” olan bu müqəddəs yer 90 ildir ki, xalqın xidmətindədir. Fəaliyyət göstərdiyi bütün dövrlərdə öz işinin öhdəsindən gələn Milli Kitabxana hal-hazırda nəzərəçarpacaq dərəcədə uğurlara imza atır. Heç şübhəsiz ki, belə dinamik, sürətli inkişaf gələcək uğurlar üçün təməldir.

Ədəbiyyat

1. Xələfov, A. Kitabxana və cəmiyyət [Mətn]: monoqrafiya /Abuzər Xələfov; elmi red. L.Məmmədova, K.Aslan; rəy. E.Əhmədov, M.Məmmədov.- Bakı: Azərənşr, 2011.- 348 s.

2. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008-ci illər) [Mətn] /Kərim Tahirov.- Bakı, 2008.- 218 s.

3. Tahirov, K. Milli Kitabxananın fəaliyyəti ötən il əsaslı şəkildə yenilənmişdir [Mətn] /Kərim Tahirov //Xalq qəzeti.- 2013.- 2 fevral.- S.9.

4. Azərbaycan Milli Kitabxanasının Nəşriyyat işləri şöbəsinin illik hesabatları.

Xəyalə İsmayılova

*Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi
şöbəsinin müdiri*

MƏDƏNİ İRSİMİZİN TƏBLİĞİNDƏ BEYNƏLXALQ KİTAB MÜBADİLƏSİNİN ROLU

Milli Kitabxananın nəzdində 1965-ci ildən etibarən müstəqil fəaliyyətə başlamış Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi 40-a yaxın dildə nəşr olunmuş zəngin ədəbiyyat fonduna malikdir.

Şöbəyə ədəbiyyat müxtəlif mənbələr vasitəsilə: BMT, UNESCO təşkilatlarından, beynəlxalq kitab mübadiləsi yolu ilə, müxtəlif nəşriyyatlar, səfirliklər, sərgilər, hədiyyələr və respublika kitab mağazalarından daxil olur. Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi 1994-cü ildən BMT-nin və ATƏT-in ehtiyat kitabxanası sayılır. Bu təşkilatlardan alınan qiymətli nəşrlər şöbədə kitabxana qaydası ilə işlənir və çoxsaylı oxucuların istifadəsinə təqdim olunur.

Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsinin əsas struktur bölmələri aşağıdakılardır:

- Oxu zalı bölməsi
- Beynəlxalq kitab mübadiləsi bölməsi

Oxu zalı bölməsində müxtəlif sorğulara operativ olaraq cavab vermək üçün, kitab və jurnalların əlifba və sistemli kataloqları, “Respublika əlyazmaları institutunun fondunda olan Şərq ədəbiyyatının kartotekası”, “Azərbaycan xarici mətbuatda”, habelə köməkçi fondda olan kitabların, yeni daxil olmuş ədəbiyyatın kartotekası yerləşdirilmişdir.

Beynəlxalq kitab mübadiləsi bölməsində isə 40-a yaxın xarici ölkələrin Milli Kitabxanaları ilə qarşılıqlı mübadilə həyata keçirilir, Respublikada çap olunan ədəbiyyatın ehtiyat mübadilə fondu və “Azərbaycan xarici mətbuatda” kartotekası yaradılır, ABŞ Konqres kitabxanası və Türkiyə milli kitab-

xanası ilə biblioqrafik yazı mübadiləsi həyata keçirilir, alınan və göndərilən ədəbiyyatın kartotekası tərtib olunur.

Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi yarandığı vaxtdan bu günə qədər 40-a yaxın xarici ölkənin milli və dövlət kitabxanaları, elmi təşkilatları ilə beynəlxalq kitab mübadiləsi aparır. Qeyd edək ki, bu əlaqələr müstəqillik illərində daha geniş vüsət almış və dünyanın 30-a yaxın aparıcı kitabxanaları ilə qarşılıqlı memorandumlar imzalanmışdır. Hal-hazırda ABŞ, Almaniya, Avstriya, Fransa, Macarıstan, Makedoniya, Yaponiya, İran, Tunis, Koreya, Vyetnam, Tayvan, Rusiya, İordaniya və başqa ölkələrin milli kitabxanaları ilə aktiv surətdə beynəlxalq kitab mübadiləsi həyata keçirilir. Görülən işlərin nəticəsidir ki, son 3 ildə 1565 adda ədəbiyyat alınmış, 2283 adda ədəbiyyat isə göndərilmişdir.

Alınan ədəbiyyatların içərisində qədim, orta və müasir dövrü əhatə edən kitablar mövcuddur. XVI-XIX əsrlərdə Fraktur (Qotik yazı) yazı ilə nəşr olunan qiymətli kitabları bura aid etmək olar. Bu kitablar sırasına 1573-cü ildə "Elzevir qardaşları" nəşriyyatı tərəfindən nəşr olunan "Homeri et Hesiodi certamen" ("Homerlə Hesiodun mübahisəsi"), 1535-1615-ci illərdə yaşamış dövrünün tanınmış italyan həkimi, kimyaçısı, dramaturqu Covanni Batista Della Portanın latın dilində nəşr olunmuş "De occvltis literarvm notis sev artis animi sensa. Oculte alijs fignicandi, aut alijs fignicata expifcandi enodandique Libri IV" (İtaliya, "Montisbeligardi" nəşriyyatı, Apud Lakobum Follet Ekspensiv Lazari Zetzneri mətbəəsi, 1593) kitabı, Marselli Palingentinin İoannes Barmes tərəfindən nəşr olunan "Stellate poeta doctofimin zodiacus vita de hominis vita optime infitueendis" (1605) kitabı, Siqmond von Birken tərəfindən nəşr olunan Johann Gephard "Hoch fürstlichei brandenburgicher ulusses oder verlauf der Lander Reise" (1668) kitabı və s. Bundan başqa həmin şriftdə fondumuzda XVIII əsrə aid olan 312 kitab, XIX əsrə əhatə edən 413 kitab, Qraf V.Paninin şəxsi kitabxanasına məxsus 20 kitab, 27 nüsxə müqəddəs dini kitablar, 54 sovet broşuraları, rus,

alman, və latın dillərində xüsusi qeydləri əhatə edən 25 kitab mövcuddur. Dünya klassiklərinin xüsusilə də alman klassiklərinin F.Şiller, V.Höte, Q.Lessinq, Q.Heyne, N.Lenau, F.Rükkerd, L.Uland, eyni zamanda dahi Şekspirin əsərlərinin tərcümələri də fondada qorunub saxlanılır. Azərbaycanın görkəmli şairlərindən biri olan M.Ş.Vazehin əsərləri bir sıra xarici ölkələrdə tərcümə edilərək nəşr olunmuşdur. Buna misal olaraq fondumuzda öz dəyərli əhəmiyyətini itirməyən şərqsünas alim F.Bodenşteyn tərəfindən 1859-cu ildə Berlində qotik şrifti ilə nəşr olunmuş “Tausend und einTag im Orient” yəni “Şərqdə min və bir gün” əsəri özünəməxsus yer tutur. Fondumuzda mühafizə olunan fransız dilində dəyərli qədim kitablar sırasında Gagnier Jeanın 1768-ci ildə “La vite de Mahomed” və 1772-ci ildə Amsterdamda nəşr olunan “Histoire philosophique et politique” kitablar da yer alırdı ki, bunlar sonradan nadir kitablar fonduna təhvil verilmişdir. “La vite de Mahomed” İslam dininin banisi Məhəmməd (s.ə.s) peyğəmbər haqqında xarici dildə nəşr olunan ən dəyərli əsərlərdən biridir.

Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi Yaxın Şərq ölkələri ilə kitab mübadiləsi aparılması işinə xüsusi əhəmiyyət verir. Bugünə kimi, oxucuların sorğusuna cavab olaraq Bağdad, Qahirə milli kitabxanalarından, Təbriz və Bəsrə Universitetlərindən, Ankaradakı Türk Dil Qurumu cəmiyyətindən yüzlərlə monoqrafiya, dilçilik və ədəbiyyatşünaslığa dair kitablar alınmışdır. N.Dizdar oğlunun “Dilçilərə qayğı”, Ömər Seyfəddinin “Türk dilində feillər”, “Füzulinin həyatı, sənəti və şeirləri”, Hüseyn Qədrinin dörd cildlik “Türk lüğəti”, Məhərrəm Erkinin “Dədə Qorqud” dastanı və başqa əsərlər oxucularımızın marağına səbəb olmuşdur. Hal-hazırda İran, Türkiyə, Koreya, Yaponiya, İordaniya və başqa ölkələrin milli kitabxanaları ilə əməkdaşlıq aparılır.

Kitabxanamızla əlaqəsi olan xarici ölkə təşkilatlarının mübadilə şərtləri və maraqlandıqları ədəbiyyatların məzmunu müxtəlifdir. Bəzi təşkilatlar respublikamızda nəşr edilən dövrü mətbuat materiallarına, tariximizə, mədəniyyətimizə, digəri

Azərbaycan müəlliflərinin bədii əsərlərinə, kimya və texnikadan bəhs edən monoqrafiyalara, Azərbaycan dilçiliyinə dair materiallara, bir sıra təşkilatlar isə mənsub olduqları ölkə haqqında respublikamızda çıxan materiallara maraq göstərirlər.

Xarici ölkələrə göndərilən kitablar sırasında N.Gəncəvi, M.Füzuli, M.F.Axundzadə, A.Şaiq, Mir Cəlal, M.Arif, R.Rza, H.Cavid, B.Vahabzadə, N.Xəzri, M.Dilbazi, Anar və digər müəlliflərin əsərlərinin adlarını çəkmək olar. Bununla yanaşı hamıya məlum olan ermənilərin mənfur siyasətinə məruz qalan Qarabağ məsələsi və əsrin soyqırımı sayılan Xocalı faciəsi haqqında yazılan dəyərli əsərləri xarici ölkələrdə təbliğ etmək üçün şöbə bir sıra işlər görür. Bu kitablar sırasına prof. Fazil Qaraoğlunun “Ermənilər və həqiqətlər”, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının İnsan Hüquqları İnstitutunun əməkdaşları tərəfindən nəşr olunan “Преступления Армянских террористических и бандитских формирований против человечества (XIX-XXI вв.)”, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun əməkdaşları tərəfindən rus və ingilis dillərində dərc olunan “Исторические факты о деяниях армян на Азербайджанской земле”, Avstriya tarixçisi və alimi Erich Feiglin “Mythomanie Armenienne”, Cərvadze Феликс “Армянская этнокорпорация” və s. kitablar daxildir.

Beynəlxalq kitab mübadiləsi aparmaq üçün, ehtiyat fondunun olması zəruri şərtidir. Bu məqsədlə şöbədə, hələ 1978-ci ildə ehtiyat fondunun yaradılması işinə başlanılmışdır. Xarici ölkələrdən alınan ədəbiyyatı seçərkən kitabxananın profili və oxucu marağı mütləq nəzərə alınır. Şöbə kitab mübadiləsi apararkən bir qayda olaraq istər təşkilatların seçilməsində, istərsə də ədəbiyyatın komplektləşdirilməsində kəmiyyət deyil həmişə keyfiyyət prinsiplərini əsas tutur, xarici ölkələrdən ən zəruri və elmi əhəmiyyətli əsərlərin və monoqrafiyaların alınmasına üstünlük verir.

Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsində Azərbaycan xarici mətbuatda kartotekası yerləşir. Bu karto-

tekada Azərbaycan ədiblərinin yaradıcılığının tədqiqi və onların əsərlərinin xarici dillərə tərcüməsi, eləcə də tariximiz, iqtisadiyyatımız, mədəni irsimiz haqqında məlumat toplanmışdır. Qeyd edək ki, XIX-XX əsrlərdə Nizaminin, Füzulinin, Xaqaninin, Məhsətinin, M.F.Axundzadənin, M.Ş.Vazehin əsərləri bir sıra xarici dillərə tərcümə edilmiş, onların yaradıcılığına dair əhəmiyyətli məqalələr və monoqrafiyalar yazılmışdır. Buna misal olaraq Nizaminin “Leyli və Məcnun” (1886), “Sirlər xəzinəsi” (1844) Londonda, Məhəmməd Füzulinin “Leyla and Məjnun”u ingilis dilində, Nizami Gəncəvinin fars dilində (“Xəmsə” toplusu), M.Ə.Sabirin türk dilində “Hophopname”si, M.F.Axundovun fransız dilində “Histoire de Monsieur Jordan, botaniste, et du derviche Mesteli Chah, celebre magicien”, Elçin Əfəndiyevin alman dilində “Das weisse Kamel”, Səməd Vurğunun ərəb dilində “Şeirlər” kitabı və s. bu kimi əsərlər daxildir. Bu səpkidə müxtəlif dillərə (ingilis, alman, fransız, türk, fars, ərəb, və s.) tərcümə olunmuş dəyərli əsərlər şöbənin fondunu daha da zənginləşdirir.

Bununla yanaşı Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi əlaqədə olduğu milli kitabxanalara onların fondunda yerləşən Azərbaycanla bağlı materiallar haqqında məlumat əldə etmək məqsədilə müntəzəm olaraq müraciət edir. Çexiya, Türkiyə Milli kitabxanaları bu sorğunu daha dolğun cavablandırmışdır. Məlum olmuşdur ki, Çexiya Milli Kitabxanasında hal-hazırda müxtəlif dillərdə Mehdi Hüseynin, Anarın, Rəsul Rzanın və başqa görkəmli yazıçılarımızın əsərləri, eyni zamanda Dağlıq Qarabağla bağlı kitablar mühafizə olunur. M.F.Axundovla bağlı apardığımız sorğudan aydın olmuşdur ki, Latviya, Tacikistan, Polşa, Türkiyə, Estoniya milli kitabxanalarında daha geniş materiallar mühafizə olunur. Bu kitablar sırasına Hiedel Edvinin “M.F.Ahkundov”, Kabur Vaimenin “Mirza Fatali Ahhundov (1812-1878)” adlı kitabları və s. daxildir.

Bununla yanaşı şöbə bibliografik yazı mübadiləsini də həyata keçirir. Buraya daxil olan alman, ingilis və türk

dillərində kitablar ABŞ-ın Konqres Kitabxanası, Rusiya Dövlət Kitabxanası, Türkiyə Milli Kitabxanası ilə bibliografik yazı mübadiləsi aparılaraq VIRTUA proqramında işlənir.

Son illərdə Milli Kitabxana xarici ölkələrdə keçirilən beynəlxalq sərgi yarmarkalarında, elmi konfranslarda, irimiqyaslı tədbirlərdə fəal iştirak edir. Belə ki, son 3 il ərzində Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsinin əməkdaşları Çexiya, Rumıniya, İspaniya, Hindistan, Lixtenşteyn və Polşada bir sıra başqa ölkələrdə keçirilən tədbirlərdə kitabxanamızı uğurla təmsil etmişlər.

Çex Respublikasına səfər zamanı ölkənin Milli Kitabxanasında və Çexiya Şərqsünaslıq İnstitutunun kitabxanasında bir çox araşdırmalar aparılmış və məlum olmuşdur ki, orada 1200 yunan, ıvrit, ərəb, fars, türk və s. Şərq dillərində əlyazmalar qorunub saxlanılır. Bunlardan farsca 149, osmanlıca 335, ərəb dilində isə 196 adda əlyazmalar dillərə ayrılaraq XVIII B fars, XVIII A türk, XVIII G ərəb inventar nömrələriylə katoloqlara salınmışlar. Lakin fars dilində 149 əlyazmanın 21-i, türk dilində (Osmanlıca) 335 əlyazmanın 15-i Azərbaycana aiddir. XIV-XIX əsrləri əhatə edən əlyazmalar içərisində Azərbaycanın görkəmli şairləri Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”si, Məhəmməd Füzulinin “Hədiqətül süəda”sı, Xaqani, Nəsimi, Saib, Məğribi Təbrizinin divanları, bundan başqa fars dilində Nizami Gəncəvinin “Xəmsə” (XVI), “İsgəndərnəmə”, “Xosrov və Şirin”, “Külliyatə Nizami”, Füzulinin “Hədiqətül süəda”, məşhur şərhçi Şadi Abadinin “Xaqani divanının şərh”, “İksire təvarex” və “Ziyətül təvarix” adlı əsərlər aşkar edilmiş, araşdırılmışdır. Əlyazmaları tədqiq edərkən maraqlı faktlar üzə çıxmışdır. Məsələn, qədim əlyazmalar içərisində XIV əsrə aid yarımçıq şəkildə Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poeması, məşhur Çex şərqşünası Yan Ripkaya hədiyyə verilmiş “Xosrov və Şirin” poeması, XVII əsrə aid 62 rəngli miniatürlərdən ibarət “Külliyatə Nizami” əlyazması və s. mövcud idi.

Səfər çərçivəsində Çexiya Şərqsünaslıq İnstitutunun kitabxanasında qorunub saxlanılan Əhməd Əfəndi, İbrahim

Çələbi, Əhməd Paşa, Suzi kimi türk şairlərinin şeirlər toplusu və Qurani-Kərimin türk dilinə tərcüməsi, XVII əsrə aid Nəsiminin divanı, Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin”, “Leyli və Məcnun”, “Yeddi gözəl”, “İsgəndərnamə”si, Qövsü Təbrizinin “Küllüyyatə divane Qövsü” adlı əlyazmaları tədqiq edilmişdir. Maraqlı faktlardan biri də Qövsü Təbrizinin “Küllüyyatə divane Qövsü” adlı əsərini araşdırarkən məlum oldu ki, burada qədim atalar sözləri (məsələn, “Dişin ağrıyarsa çək qurtul”, “Ağac nə qədər bar gətirərsə başını aşağı tutar” və s.), Füzulinin şeirləri, “Söz” qəzəlinə yazdığı nəzirə verilmişdir.

Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsi Azərbaycan həqiqətlərinin bütün dünyaya yayılması istiqamətində tariximiz, mədəniyyətimiz, incəsənətimiz, elmimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən ədəbiyyatları əldə etməkdə, yaymaqda bundan sonra da əzmlə fəaliyyətini davam etdirəcək.

Ədəbiyyat

1. Məmmədova, Z. Xarici ədəbiyyat şöbəsi - Dünyaya pəncərə [Mətn] /Z.Məmmədova //70 il xalqın xidmətində: (M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət Kitabxanasının tarixinə dair materiallar məcmuəsi).- Bakı, 1993.- S.100-107.

2. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008-ci illər) [Mətn] /Kərim Tahirov.- Bakı, 2008.- 218 s.

3. Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbəsinin illik hesabatları (2010- 2012-ci illər).

Xuraman İsmayılova
Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin müdiri,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

MİLLİ KİTABXANANIN FONDLARININ İNKİŞAFI TARİXİNDƏN

Hər bir xalqın intellektinin əsasını, bünövrəsini təşkil edən, illərlə, əsrlərlə yaranan təcrübəni toplayan, bu gündən sabaha daşıyan xüsusi mühafizə obyektlərindən biri də kitabxanalardır. Kitabxanalar mədəniyyətin mühüm tərkib hissələrindən biridir. Azərbaycan ərazisində kitabxananın nə vaxt və harada yaranması haqqında dəqiq məlumat olmasa da, tarixin erkən çağlarından bu xalqın təhsilə, elmə, kitab və kitabxanalara böyük qiymət verməsi, onu qoruyub saxlaması haqqında faktlar vardır. Çox qədim tarixi kökləri olan Azərbaycan kitabxanaları bu gün çox böyük şəkəni əhatə edir. Bu kitabxana sistemində Azərbaycan Milli Kitabxanasının xüsusi yeri vardır.

Milli Kitabxananın yaranması ideyası hələ XX əsrin əvvəllərində qabaqcıl ziyalılar tərəfindən irəli sürülmüşdür. Əsrin əvvəllərində yaranmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti də Milli Kitabxananın yaranmasını mühüm əhəmiyyət kəsb edən zəruri məsələ saymış və hətta bu barədə xüsusi qərar da qəbul etmişdir. Nəhayət, 1923-cü ilin may ayında Milli Kitabxananın təntənəli açılışı olmuşdur. “Kitabxana açılarkən İmperator Texniki Cəmiyyətinin Bakı şöbəsinin və Bakı İctimai Yığıncağının kitabxanalarının 5 minə qədər kitabı Milli Kitabxanaya verilmişdir. Xalq Maarif Komissarlığının göstərişi ilə hələ 1920-ci ildən fəaliyyətə başlamış Kitabxana kollektoru Milli Kitabxana üçün kitablar ayırmağa başlamışdı.

Kitabxananı Şərq ədəbiyyatı ilə təmin etmək üçün İrana, Tiflisə xüsusi adamlar ezam olunmuşdu. Kitabxana açılarkən Avropa və Şərq şöbələri fəaliyyət göstərirdi. Cəmi 13 nəfər işçisi olan kitabxananın 20.441 nüsxədən ibarət kitab fondu var idi.

Kitabxana rəhbərliyi, fondun komplektləşməsinə məsul olan əməkdaşlar kitabxana yaranan gündən fondun inkişafına, təkmilləşməsinə hər şeydən artıq önəm vermişlər. Çünki kitabxananın fəaliyyəti, ugurları fondun həm kəmiyyətcə və həm də keyfiyyətcə inkişafı, mühafizəsi, istifadəsi ilə birbaşa bağlıdır. Son illər bu məsələyə daha ciddi diqqət verilir. Bunu son on ildə fonda daxil olan ümumi ədəbiyyatın miqdarını əks etdirən cədvəldən də aydın görmək olar:

İllər	Fonda daxil olan ədəbiyyatın miqdarı (nüsxə)
2003	11840
2004	12997
2005	11222
2006	11361
2007	26010
2008	24707
2009	15134
2010	19900
2011	27631
2012	33786

Bu bir həqiqətdir ki, sovet dönəmində fondun komplektləşdirilməsində rus dilində ədəbiyyata üstünlük verilirdi. Bunun bir səbəbi də bu dildə ədəbiyyata tələbatın çox olması idi. Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra hər sahədə olduğu kimi kitabxana sahəsində də milli xüsusiyyətlərə söykənən infrastruktur formalaşmağa başladı və get-gedə geniş vüsət aldı. Milli dildə ədəbiyyat nəşrinin bolluğu bu ədəbiyyata tələbatın artmasına səbəb olmuşdu ki, eyni zamanda milli-diyarşünaslıq fondunun zənginləşməsinə və dinamik inkişafına vəsilə oldu. Bu gün geniş oxucu kütləsini, elmi ictimaiyyəti maraqlandıran müxtəlif elm sahələrinə aid elmi, tarixi əsərlər,

dərslük və dərslər vəsaitlərinin nəşr bolluğu Milli Kitabxanaya öz milli fondunu zənginləşdirməyə gözəl şərait yaradır. Aşağıdakı cədvəl daha yaxşı müqayisəyə imkan verir.

İllər	Ədəbiyyat	İllər	Ədəbiyyat
1987	4165	2008	11097
1988	2460	2009	5378
1989	1899	2010	5409
1990	1782	2011	3976
1991	1779	2012	4627

Köhnə illərdə komplektləşdirmədə çoxnüsxəliliyə üstünlük verildiyini nəzərə alsaq, rəqəmlərdəki fərq daha yaxşı görmək olar. Əgər o dövrdə hər kitabdan 10-15 nüsxə alınırırsa, hazırda bu rəqəm 4-5 nüsxəni təşkil edir. Bu da fondun keyfiyyətə inkişafından xəbər verir.

Bu gün 5 milyon nüsxəyə yaxın olan kitabxana fondu 8 yarusda, əsasən aşağıdakı düzülüş formalarında yerləşdirilmişdir:

- Sistemli düzülüş;
- Əlifba xronoloji düzülüş;
- İnteraktiv düzülüşü;
- Format düzülüşü;
- Xronoloji düzülüş.

Azərbaycan dilində olan ədəbiyyat və rus dilində ədəbiyyatın bir hissəsi (köhnə illərin kitabları) sistemli qaydada düzülüb. Rus dilində olan kitabların formata keçirilməsi işinə neçə illər öncə başlanmış və demək olar ki, bu proses artıq başa çatmaq üzrədir. Kitabın ölçülərinə görə təyin olunan 4 format növündən istifadə olunur. Bu formatın üstün cəhəti yerə qənaət və kitabların mühafizəsində böyük rol oynamasıdır. Eyni ölçülü kitablar bir-birinə dayaq olaraq korlanmaya az məruz qalırlar.

Milli mətbuatın mühafizəsini təmin etmək məqsədilə 1970-ci ildə yaradılmış Azərbaycan qəzetinin arxivi fondunun yeni-yeni komplektlərlə zənginləşməsi üçün də müvafiq işlər görülür.

Azərbaycan və rus dilində nəşr edilən qəzet və jurnallar əlifba-xronoloji, avtoreferatlar isə xronoloji qaydada düzülür. Son illər Azərbaycan ədəbiyyatı da sistemli düzülüşdən in-ventar düzülüşünə keçmişdir. Çünki, müasir oxucunun məlu-mat tələbatını ödəyən texnologiya yaddaşında rəqəmləri daha yaxşı saxlaya bilir.

Kitabxana fondlarının mühafizəsi onun təşkili və istifadəsi qədər əhəmiyyətlidir. Milli Kitabxananın fondlarında norma-tivlərə tam cavab verməsə də, lazımi mühafizə şəraiti vardır. Əsas təhlükə mənbəyi olan elektrik, kanalizasiya sistemlərinin, uzun illərdən bəri işləməyən istilik sisteminin təmiri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bəzi çatışmazlıqlara baxmayaraq Milli Kitabxana daxili imkanları çərçivəsində öz fondunun müha-fizəsi üçün lazımi tədbirləri görür.

Fəaliyyət göstərdiyi 90 ildə kitabxana öz fondunu təkcə kəmiyyət etibarilə deyil, keyfiyyətə də xeyli zənginləşdir-mişdir. 1990-cı illərdən başlayaraq yeni-yeni elm sahələri yaranmağa başladı və bu elm sahələrinə aid ədəbiyyatların nəşri kitabxana fondlarının təzələnməsinə, yeni oxucu kon-tingentinin yaranmasına səbəb oldu. Ölkədə nəşriyyat işinin inkişafı da kitabxanaların yeni və aktual ədəbiyyatla təmin olunmasında böyük rol oynayır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 12 yanvar 2004-cü il tarixli “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” sərəncamı Azərbaycan kitabxanalarının, o cümlədən Milli Kitabxananın latın qrafikalı milli ədəbiyyat fondunun formalaş-masında əvəzsiz rol oynamışdır. Bu sərəncama müvafiq olaraq 600 addan çox kitab, o cümlədən “Dünya ədəbiyyatı kitab-xanası” seriyasından 100 addan artıq nəşrlər çap olunaraq

kitabxanalarımıza cənab Prezidentin hədiyyəsi kimi təmənnəsiz paylanmışdır.

Gənc nəslin bildiyi əlifbada öz klassiklərini oxuya bilməsi milli-mənəvi dəyərlərin qorunması yolunda atılmış ən mühüm addımdır.

Elmin, texnikanın yüksək inkişafı ilə səciyyələnən müasir dövrün özəlliklərindən biri də oxucuların məlumat tələbatının texniki vasitələrlə ödənilməsi işidir. Milli Kitabxana bu sahədə də respublikada ilk addım atanlardandır. Oxuculara xidmətin avtomatlaşdırılması prosesini həyata keçirmək üçün şöbənini nəzdində “Elektron sifarişlərin qəbulu və dispetçer bölməsi” yaradılmışdır. Hazırda sürətlə Azərbaycan ədəbiyyatı fondunun bar-kodlaşdırılması işi aparılır.

Azərbaycanın müstəqillik qazanması, ictimai-siyasi formasiyanın dəyişməsi başqa sahələrdə olduğu kimi kitabxanalara da öz təsirini göstərmişdi. 1990-cı illərdən sonra fondların təmizlənməsi prioritet məsələ kimi gündəmə gəlmiş və aktuallığını itirmiş ictimai-siyasi ədəbiyyatın fondan çıxarılaraq aktlaşdırılmasına başlanmışdı. Milli Kitabxana hər kitabdan 2-3 nüsxə saxlamaq şərtilə bu işi başa çatdırmışdı. Bütün kitabxana ictimaiyyətinə məlumdur ki, əvvəllər kitabxanalara ədəbiyyat çox sayda alınır ki, bu da çoxnüsxəliliyə və fondlarda sıxlığa səbəb olmuşdu. Son 3-4 ildə Kitabxana fondlarının mühafizəsi şöbəsi artıq nüsxələrin fondan çıxarılması və aktlaşdırılması ilə ciddi məşğul olaraq demək olar ki, bu işi başa çatdırmışdır. Az soruşulan 1000 nüsxədən artıq kitab, 45 938 nüsxə jurnal depozitar fonda verilmişdir.

Fondun ən dəyərli, qiymətli incilərini mühafizə edən, 1962-ci ildən Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin tərkibində fəaliyyət göstərən Nadir kitablar bölməsi bu ildən müstəqil şöbə kimi fəaliyyətə başlamışdır.

Mütəxəssislərin fikrincə yaşadığımız əsrin başlıca xüsusiyyəti məlumat bolluğuna maraqdır. Bu məlumatları toplamaq və tələbatçıya çatdırmaq missiyası kitabxanaçıya məxsusdur. Məlumat almaq və ötürmək texnologiyası da çox dəyişmişdir

və yüksək inkişafdadır. Uşaqdan böyüyə hamının hansısa məlumata tələbatı var və bu tələbat yüksək səviyyədə ödəndikcə cəmiyyətin mənəvi saflığı, elmi dünya görüşünün formalaşması, hərtərəfli insan yetişməsində oynadığı rol kitabxanaçıya həm dövlət siyasətində, həm də ictimaiyyət arasında böyük hörmət və nüfuz qazandıracaq. Bu məlumatların ilkin və əsas mənbəyi olan kitabların mühafizə və istifadəsini təmin edən şöbənin əməkdaşları nüfuzlu kitabxanaçılar sırasında olmaq üçün əllərindən gələni əsirgəməirlər.

Bu gün Azərbaycan ədəbiyyatı fondunun bar-kodlaşdırılması işi sürətlə həyata keçirilir. İlk öncə oxucular tərəfindən ən çox tələb olunan və kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat bar-kodlaşdırılmağa başlanmışdı. Artıq Azərbaycan ədəbiyyatı fondunda olan bütün kitablara barkod vurulur. Bu da oxucu tərəfindən sifariş edilən kitabların daha tez tapılıb oxucuya çatdırılmasına və kitabxana kitabının mühafizəsinin təmin edilməsinə səbəb olur. Hazırda 125 min nüsxə kitaba barkod vurulmuşdur. Bu fondun eyni zamanda tamamilə elektron kataloqa salınmasına xidmət edir.

Ədəbiyyat

1. Əliyev, H. Müstəqilliyimiz əbədidir [Mətn] /Heydər Əliyev.- Bakı: Azərneşr, 1997.- C.III.- 488 s.

2. Xələfov, A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi [Mətn]: dərslik /Abuzər Xələfov.- Bakı: “Bakı Universiteti” nəşriyyatı, 2007.- Hissə II.- 552 s.

3. Xələfov, A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi [Mətn] /Abuzər Xələfov.- Bakı: Azərneşr, 2006.- 312 s.

4. M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublikası Kitabxanası: (Yaranmasının 40 illiyi münasibətilə) [Mətn].- Bakı, 1963.- 40 s.

5. Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin illik hesabatları.

*Gülərə İbrahimova**Kitab fondlarının formalaşdırılması
şöbəsinin müdiri*

KİTAB FONDLARININ FORMALAŞDIRILMASI YOLLARI

Müasir dövrdə Milli Kitabxana fondu informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin sifarişi əsasında formalaşır. Kitabxana fondlarının formalaşması dövlətimizin mədəniyyətimizə gündü gündən artan qayğısı nəticəsində baş verir. İndi Milli Kitabxana fondu yalnız sənəd kütləsinin toplandığı yer kimi deyil, müasir avtomatlaşdırılmış texnologiyalar əsasında formalaşdırılmış informasiya məkanına çevrilmişdir.

Kitab fondlarının formalaşdırılması şöbəsi kitabxana yarandıqandan fəaliyyət göstərir. 1925-ci ildən müxtəlif respublikaların kitab palatalarından məcburi nüsxələr almaqla fəaliyyətini genişləndirməyə başlamışdır.

Hal-hazırda şöbə Milli Kitabxana fondunu müxtəlif dillərdə dünya əhəmiyyətli universal profilli nəşrlərlə və digər məlumat daşıyıcıları ilə komplektləşdirir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1998-ci il 29 dekabr 611-1Q sayılı fərmanı ilə təsdiq olunmuş “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-ci maddəsinə müvafiq olaraq Milli Kitabxanaya dövlət və qeyri-dövlət nəşriyyatları, nəşriyyat fəaliyyəti ilə məşğul olan poliqrafiya müəssisələri və digər hüquqi şəxslər tərəfindən buraxılan çap məhsullarından pulsuz məcburi 4 nüsxə, respublikada nəşr olunan bütün qəzet və jurnallardan isə 2 pulsuz məcburi nüsxə göndərilir. Kitab fondlarının formalaşdırılmasında bütün çap məhsullarının alınması ilə oxucu marağı, nüsxələrin sayı və bu kimi başqa mühüm cəhətlər nəzərə alınır.

Komplektləşdirmə müxtəlif mənbələrlə komplektləşdirmə surasının (kitabxana daxilində yaradılmış ayrı-ayrı yardımçı

fondların əməkdaşları) köməkliyi ilə həyata keçirilir. Komplektləşdirmə mənbələri aşağıdakılardır:

1. Respublika nəşriyyatları - (Məcburi nüsxələr);
2. Ölkədaxili mübadilə şöbəsi;
3. Beynəlxalq mübadilə şöbəsi;
4. Respublika kitab mağazaları;
5. Ali Attestasiya Komissiyası;
6. Heydər Əliyev Fondu;
7. Abunə;
8. Hədiyyə;
9. Müxtəlif səfirliklər, beynəlxalq təşkilatlar;
10. Respublika Kitabxana Kollektoru;
11. Elmi-Tədqiqat İnstitutları.

Bu gün mədəniyyətimizin əvəzsiz xəzinəsi olan Milli kitabxananın fondunda 4.552266 nüsxədən çox ədəbiyyat mühafizə olunur. Onlardan 2376049 nüsxəxisi kitab və kitabça, 2176217 nüsxəsi isə digər sənədlərdir.

Milli Kitabxananın fondunda bugünə kimi 132460 nüsxə elmi əsər, 170344 nüsxə müxtəlif jurnal, 59040 dəst qəzet toplanmışdır. Bundan əlavə kitabxananın fondunda 5304 nüsxə xəritə, 10455 nüsxə doktorluq və namizədlik dissertasiyaları və onların avtoreferatları, 16914 nüsxə not, 4235 nüsxə elektron daşıyıcılar, 6391 nüsxə nadir çap məhsulları, 27497 nüsxə və s. səsyazma materialları və digər məlumat daşıyıcıları mövcuddur.

2006-cı ildən şöbənin strukturunda da mühüm yeniliklər edilmişdir. Şöbə daxilində 4 bölmə yaradılmışdır:

Milli ədəbiyyatın komplektləşdirilməsi bölməsi;

Ədəbiyyatın ilkin qeydiyyatı bölməsi;

Kitabxana fondunun uçot bölməsi;

Dövri mətbuat bölməsi.

Daxil olan yeni ədəbiyyat dərhal kitabxana saytının “Yeni kitablar” bölməsində və elektron kataloqda qısa bibliografik yazı ilə öz əksini taparaq geniş oxucu kütləsinin istifadəsinə

verilir. Oxucuların informasiya tələbatı əsasında fondun komplektləşdirilməsi məqsədi ilə kitabxananın oxu zalları tərəfindən mütəmadi olaraq tələb olunan, əvvəlki illərdə nəşr olunmuş, lakin kitabxana fondunda olmayan ədəbiyyatın siyahıları toplanaraq komplektləşdirmə mənbələrinə sifarişlər verilir. Şöbəyə daxil olan yeni ədəbiyyata kitabxananın yardımçı fondlarının əməkdaşları tərəfindən baxış keçirilir. Ən aktual və soraq tipli ədəbiyyat **“Yaşıl küçə”** (növbədən kənar) yolu ilə təcili işlənilib oxucuların istifadəsinə verilir. Kitab fondlarının formalaşdırılmasına nəzər saldıqda əvvəlki illərlə son illərdə çap olunun ədəbiyyatları müqayisə etdikdə bir sıra fərqli cəhətlər qabarıq şəkildə özünü göstərir. Belə ki, ənənəvi kitabxana sistemində komplektləşmə daxili nəzarət kartotekası vasitəsilə həyata keçirilirdisə, bu gün həmin üsul elektron kataloqla əvəz edilmişdir. Elektron kataloqdan istifadə kitab fondlarının formalaşdırılmasında və kitabın oxucuya daha tez çatdırılmasının səmərəliliyini və operativliyini təmin edir.

Dövri mətbuat bölməsinə daxil olan qəzet və jurnallar haqqında məlumat kitabxana saytının “Qəzet və jurnallar” bölməsində yerləşdirilir. Qəzet və jurnallar hər ilin əvvəlində abunə yolu ilə müxtəlif yayım şirkətləri (“Kəpənək”, “Qaya”, “Veb Mediya”, “May Mediya”) və müstəqil redaksiyalarla birlikdə bağlanmış müqavilələr əsasında, məcburi nüsxələr isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qərarına əsasən əldə edilir.

Bu gün Milli Kitabxana olaraq və geniş oxucu kütləsinin tələbatını nəzərə alaraq respublikadan kənar da dərc olunan dövri mətbuat nəşrlərinə abunə ola bilirik. Bu baxımdan da respublikadan kənar da dərc edilən 77 adda qəzet və jurnal kitabxana fondu üçün alınır. Bundan əlavə Rusiya nəşrləri beynəlxalq kitab mübadiləsi yolu və hədiyyələr vasitəsilə alınır.

Ümumiyyətlə, il ərzində 550 adda dövri və ardı davam edən nəşrlər oxucuların istifadəsinə verilir. Hal-hazırda dövri mətbuat bölməsi kitabxananın bir sıra şöbələri ilə əlaqəli şəkildə işləyir. Bunlardan biri də “Analitik elektron məlumat

bazası” şöbəsidir. Elektron məlumat bazasına yerləşdirmək üçün bölməyə daxil olan qəzet (70 adda) və jurnallardan (12 adda) həmin şöbəyə verilir. Bundan əlavə dövrü mətbuat bölməsi, həmçinin, Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi, Not nəşrləri və səsyazmaları, Xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi, Sorğu informasiya xidməti, Oxuculara xidmət şöbəsinin dövrü mətbuat zalı, Kitab fondlarının mühafizəsi və bir sıra başqa şöbələrlə əlaqəli şəkildə işləyir.

“Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi ilə bağlı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi bir sıra tədbirlər planı işləyib hazırlamışdır. Həmin tədbirlər planında kitabxana fondlarının müasir komplektləşdirmə mexanizminin yaradılması, inkişafı və müasir informasiya daşıyıcıları ilə təmin edilməsi, “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-ci maddəsində qeyd edilən “kitabxanaların məcburi nüsxələrlə təmin edilməsi mexanizminin yaradılması (ənənəvi və müasir) və Azərbaycanşünaslığı inkişaf etdirmək məqsədi ilə ölkəşünaslığa və diyarşünaslığa dair materiallarla fondların zənginləşdirilməsi məsələləri nəzərdə tutulub həyata keçirilir.

Əvvəlki illərdən fərqli olaraq bu gün Milli Kitabxananın fonduna daxil olan yeni ədəbiyyatlar avtomatlaşdırılmış informasiya texnologiyaları vasitəsilə oxucu kütləsinə çatdırılır. Hazırda müxtəlif sahələrdə olduğu kimi kitabxana-informasiya sahəsində də yeni texnologiyaların tətbiqi fondun formalaşmasında öz əksini tapır. Kitabxana proseslərinin kompyuterləşdirilməsinin əsas istiqamətlərindən biri də kitab fondlarının formalaşdırılması və elektron məlumat bazalarının toplanması prosesləridir. Oxucuların informasiya təminatının ödənilməsində bu məlumat bazaları mühüm rol oynayır. Kitab fondlarının formalaşdırılması dedikdə müxtəlif sənədlərlə yanaşı onların elektron daşıyıcıları da nəzərdə tutulur. Artıq 2007-ci ildən kitab fondlarının formalaşdırılması şöbəsi avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqinə başlamışdır. Bu proses VTLS

şirkətinin VİRTUA proqramı vasitəsilə həyata keçirilir. VİRTUA proqram xüsusi avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin komplektləşmə üçün nəzərdə tutulmuş qısa bibliografik yazı ilə ilkin qeydiyyatını aparır.

Kitabxananın fondunda bütün elm sahələri üzrə ədəbiyyat toplandığından onun çoxminli oxucu ordusu sıralarında respublika əhalisinin bütün təbəqələrindən - ən sadə vətəndaşlarından tutmuş, alimlər, ictimai-siyasi xadimlər və s. qədər hamı nəzərə alınır. Milli Kitabxananın əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri də ilk növbədə milli ədəbiyyat fondunun elektron resurslar arxivinin yaradılmasından ibarətdir. Həmin elektron resurslardan istifadə oxuculara məsafədən asılı olmayaraq 24 saat ərzində onlayn xidmət göstərmək imkanı verir.

Müasir qloballaşma dövründə kitab fondlarının formalaşdırılması şəbəsi ən yeni tələblərə cavab verən informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə həyata keçirilir. Biz oxucuların gündən-günə artan tələbatını tam şəkildə və ən müasir tipli informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə daha dolğun ödənilməsinə təmin etmək məqsədilə gələcəkdə də mühüm nailiyyətlər əldə edəcəkdir.

Ədəbiyyat

1. Tahirov, K. Kitabxana sahəsinə dövlət qayğısı [Mətn] /Kərim Tahirov //Azərbaycan qəzeti.-2008.- 18 noyabr.- S.6.

2. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası 2010-cu ildə virtual rejimdə xidmət sahəsinə daha çox üstünlük vermişdir [Mətn] /Kərim Tahirov //Kitabxana.az. 2011.- №2-3.

3. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008) [Mətn] /Kərim Tahirov.- Bakı, 2009.- 218 s.

4. Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitab fondlarının formalaşdırılması şəbəsinin hesabatı (2006-2012 ci illər).

Almaz Əliyeva
Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi
şöbəsinin müdiri

OXUCULARIN İNFORMASIYA TƏLƏBATININ ÖDƏNİLMƏSİNDƏ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATININ ARXİVİ FONDUNUN ROLU

Azərbaycan Milli Kitabxanasının Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi 1947-ci ildə “Azərbaycan kitabı” (Arxiv) adı ilə yaradılmışdır. Şöbənin əsas vəzifəsi nəşr yerindən, dövründən və əlifbasından asılı olmayaraq, Azərbaycan dilində və Azərbaycana aid rus dilində bütün ədəbiyyatın əslini, surətini, fotosurətini, mikrofilmlərini toplamaq və oxucuların istifadəsinə verməkdir. Arxiv fondu nəşriyyatlardan alınan məcburi nüsxələr, müxtəlif respublikalardan, ayrı-ayrı şəxslərdən, xarici ölkələrdən gətirmə, nadir əsərlərin surətini çıxarma və mikrofilmləşdirmə yolu ilə çap məhsullarından bir nüsxəsini toplayıb saxlayır.

“Azərbaycan kitabı” (arxiv) fondu təşkil ediləndə şöbənin 13.200 nüsxə ədəbiyyatı olmuşdur. Bu gün isə fondda 94.000 nüsxə ədəbiyyat qorunub saxlanılır.

2002-ci ildə Kitab Palatası ləğv edildikdən sonra palatanın fondu kitabxanaya verilmiş və Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi fondunda olmayan ədəbiyyatı seçərək öz fonduna daxil etmişdir. Bu da öz növbəsində milli çap məhsullarının arxivi şöbəsinin zənginləşməsində müstəsna rol oynamışdır. Bununla əlaqədar olaraq, arxiv şöbəsinin strukturu daha da genişləndirilmişdir. Belə ki, şöbənin nəzdində Azərbaycanda rus dilində çap edilən ədəbiyyatın arxivi yaradılmışdır. Hal-hazırda fondda rus dilində təxminən 14.400 nüsxə kitab və 24 adda jurnal qorunub saxlanılır.

2005-ci ildən şöbənin adı dəyişdirilərək “Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi” şöbəsi adlandırılmışdır. Hər il sürətli ədəbiyyat axını ilə zənginləşən şöbə 2012-ci ildə 3.017 nüsxə

ədəbiyyat almışdır. Eyni zamanda, şöbə mütəmadi olaraq respublikanın iri kitabxanaları - AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası, AMEA-nın Əlyazmalar fondu, Azərbaycan Milli Arxivi, Siyasi Sənədlər Arxivi, Tarix İnstitutu və b. elmi müəssisələr, həmçinin ayrı-ayrı şəxslərlə əlaqə saxlayır.

Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi fondunda 1831-ci ildən başlayaraq Asiya, Avropa, Afrika qitələrinin müxtəlif şəhərlərində, həmçinin Bakı, Gəncə, Tiflis, İrəvan, Tehran, Qahirə, Leypsiq, Kazan, Daşkənd, Bombay, Heydərabad və başqa yerlərin mətbəələrində çap olunmuş milli nəşr məhsulları saxlanılır.

Kitablar arasında məzmun və tarixilik baxımından bir sıra qiymətli nüsxələr vardır. Belə nadir kitablardan: A.A.Bakıxanovun 1831-ci ildə Tiflisdə nəşr olunan “Qanuni-Qüdsi”, dahi Azərbaycan şairi Füzulinin 1849-cu ildə Təbrizdə çap olunan “Divan”ı, “Bəngü Badə” (1845), “Leyli və Məcnun” (1858) əsərləri, M.F.Axundovun “Təmsilat”ının (1860) Tiflis nəşri və başqa əsərlərin adını çəkmək olar.

Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsinin fondu təkcə kitablarla məhdudlaşmır. XX əsrin əvvəllərindəki Azərbaycan realist ədəbiyyatının və mətbuatın inkişafında mühüm rol oynayan jurnallar arxiv fondunun ən qiymətli incilərindəndir. Şöbənin jurnal fondunda 1905-ci ildən indiyə qədər Bakı, Təbriz, İrəvan, Mahaçqala, Aşqabad və başqa şəhərlərdə nəşr olunan jurnallar saxlanılır. Dəqiq mənbələrə istinadən deyə bilərik ki, 1920-ci il oktyabr inqilabından əvvəl yuxarıda adları çəkilən şəhərlərdə Azərbaycan dilində təxminən 42 adda jurnal dərc edilirdi. Bunların hamısı jurnal fondunda tam olaraq öz əksini tapmasa da, mədəniyyətimizin dəyərli incilərinin böyük bir hissəsi fonda mühafizə olunur. Artıq 100-dən çox yaşlı olan bu qədim jurnalların korlanmış və yararsız hala düşmüş nüsxələrinin bərpası işinə başlanmışdır. Hal-hazırda arxiv fondunda təxminən 720 adda jurnal saxlanılır.

Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsində eləcə də, mətbuat tariximizin misilsiz bir hissəsini təşkil edən 91 adda qə-

zetin 1875-1930-cu illəri əhatə edən böyük bir dövrünün əsli və fotosurətləri mühafizə olunur.

Oxucu tələbatını nəzərə alaraq 2001-ci ildən şöbə XIX-XX əsrdə nəşr olunmuş qəzetlərin naqis nüsxələrinin bərpasına başlamış və mütəmadi olaraq bu işlə məşğul olur. Ötən dövr ərzində “Azərbaycan” (1918-1920), “Açıq söz” (1916-1917) “Günəş” (1911), “İrşad” (1907), “Yeni İrşad” (1911), “Yeni iqbal” (1915, 1917), “Tərəqqi” (1908) qəzetləri bərpa olunmuş, eyni zamanda kitabxanada olmayan “İstiqlal” (1919-1920), “İttihad” (1917), “Millət” (1917-1918), “Tərcüman” (1904, 1905, 1907, 1908), “Azərbaycan əxbarı” (1920), “Azərbaycan fəqərəsi” (1920-1921), “Fəqərə sədası” (1919) kimi qəzetlərin elektron versiyaları hazırlanıb oxucu istifadəsinə verilmişdir.

“Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi” fondunun nəzdində mikrofilm bölməsi də fəaliyyət göstərir. Mikrofilm bölməsi 1962-ci ildə təşkil olunmuş, 1966-cı ilə qədər müstəqil fəaliyyət göstərmişdir.

Mikrofilm bölməsi qədim ədəbiyyatın toplanmasına və qorunub saxlanmasına yardım edir və kitabxanada olmayan çap məhsullarının əldə olunmasına kömək edir. Onun üstün cəhəti sürəti çıxarılan ədəbiyyatın uzunmüddətli mühafizəsini təmin etməkdən ibarətdir. Bölmənin fondunda Azərbaycana aid xaricdə və xarici dildə olan ədəbiyyatın mikrofilmləri qorunub saxlanılır.

Qeyd edək ki, 2006-cı ildən Azərbaycan kitabının arxivi şöbəsində ayrıca mikrofilm yarımbölməsi fəaliyyətə başlamışdır. Yaponiyadan gətirilmiş müasir avadanlıqlarla - oxu, surətçixarma və mikrofilmləşdirmə laboratoriyası ilə təchiz olunmuşdur. Mikrofilm bölməsinin fəaliyyətini genişləndirmək məqsədilə oxucular üçün ayrıca oxu zalı istifadəyə verilmişdir. Bölmənin fondunu zənginləşdirmək, eyni zamanda qədim ədəbiyyatdan oxucu istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə yeni quraşdırılmış laboratoriyanın köməyi ilə Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi sərbəsinin və nadir kitablar bölməsinin fondundakı 413 nüsxə qədim dövr ədəbiyyatın (Azərbaycan və rus dillərində)

mikrofilmləşdirilmişdir. Bunun sayəsində mikrofilm fondunun nüsxələrinin də sayı artmışdır. Bir müddət mikrofilmlər qədim dövr ədəbiyyatın mühafizəsini və ondan oxucu istifadəsini yüksək şəkildə yerinə yetirsə də, artıq bu iş daha mütərəqqi şəkildə - rəqəmsal aparatla həyata keçirilir. Texnikanın və kitabxana-informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı bu prosesləri daha səmərəli və sənədlərə zərər vermədən həyata keçirməyə imkan verir. Bu da təbii olaraq mikrofilm bölməsinin fəaliyyətini nisbətən azaltmışdır. Lakin buna baxmayaraq bölmə 2008 nüsxədən ibarət olan mikrofilmi qoruyub saxlayır və qismən də olsa oxucu xidmətini davam etdirir.

Keçmiş SSRİ-nin müxtəlif kitabxana və elmi mərkəzlərindən 1 300 nüsxə kitab, jurnal və qəzetin mikrofilmi əldə edilmişdir. Bu nüsxələr sırasında bir sıra nadir ədəbiyyat vardır: M.Kazımbəyin 1839-cu ildə nəşr edilən “Qrammatika turetsko-tatarskoqo yazıka”, İ. Radikovun 1856-cı ildə Sankt Peterburqda çap edilən “Tatarskiy bukvar”, M.L.Lermontovun “Aşiq Qərib” (1889), “Yel gəmisini” (1889), “Üç xurma ağacı” və “Kişi niyə yatıbsan?” (1896) əsərlərinin Tiflis və Şuşa nəşrləri, A.S.Puşkinin 1892-ci ildə İrəvanda çap olunan “Torçu və balıq” əsərləri vardır. Məmmədəli Tərbiyə Təbrizinin Azərbaycan alim və sənətkarlarına aid olan “Daneşməndani-Azərbaycan” (1934), Məmmədəli Müderris Təbrizinin Şərqi alim və sənətkarlarına həsr edilən və onların şərh-halını əhatə edən “Reyhantül-ədəb” əsərinin beş cildi, məşhur Qəzvin alimi Ələkbər Dehxodanın 145 cildlik “Lügətnameyi-Dehxoda” əsərinin 20 cildinin mikrofilmi mühafizə olunur. Bundan əlavə, fondada Orta Şərqi alim, ədib və şairlərindən hind alimi Əbdülhəmid Ürfanın “Şüərayi-farsi zəbani-Kəşmir” adlı təzki-rəsi, İran alimi Zəbibullah Səfanın üç cildlik “Tarixi ədəbiyyat dər İran”, Xandəmirin Bombeydə çap olunan “Həbib-i-Siyər” adlı kitabı və başqa qiymətli əsərlərin mikrofilmləri vardır.

Elmin müxtəlif sahələrini əhatə edən kitablarla yanaşı, xarici ölkələrdə nəşr olunan bir sıra jurnalların da mikrofilmi əldə edilmişdir.

Müasir elm və texnologiyaların inkişafı kitabxanaların fəaliyyətində elektron kataloq, elektron kitabxana kimi yeni bir mərhələ açdı. Artıq Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi fondu elektron kataloqun yaddaşına köçürülmüşdür. Eyni zamanda arxivdə mühafizə olunan qədim dövr (1831-1931) ilə yanaşı kitabxanada bir nüsxədən ibarət olan ədəbiyyat və dövrü mətbuat (qəzetlər) elektron kitabxanaya köçürülmüşdür. Şöbə XX əsrin əvvəllərində nəşr olunan jurnalların elektron kitabxanasının yaradılmasına da köməklik göstərir.

Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi yarandığı gündən bugünə kimi bir neçə ziyalı nəslinin yetişməsində öz xidmətini göstərmişdir. Bunlardan məşhur elm xadimlərindən Abbas Zamanov, Qulam Məmmədli, Qılman İlkin, Şirməmməd Hüseynov, Bəkir Nəbiyev, Xeyrulla Məmmədov, Əziz Mirəhmədov, Fuad Qasımsadə kimi görkəmli elm xadimləri şöbənin zəngin fondundan bəhrələnmişlər.

Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra Azərbaycan ədəbiyyatı, tarixinə olan maraq arxiv şöbəsinə müraciət edən xarici ölkələrdən gələn oxucuların da sayını artırmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsində Türkiyədən prof. Yavuz Akpınara, Almaniyadan prof. Adam Folkerə, Amerikadan Emmi Dobbsa və başqa bu kimi xarici oxuculara yüksək səviyyədə xidmət göstərilmişdir.

Şöbənin əməkdaşları tərəfindən bir neçə biblioqrafik vəsaitlər də tərtib edilmişdir. 2008-ci ildə şöbənin mikrofilm bölməsinin müdiri Nağıyeva Şəhlanın tərtibçiliyi ilə Şərqdə ilk demokratik cümhuriyyət olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-90” (1918-1920) adlı biblioqrafiya Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaranmasını, fəaliyyətini və süqutunu, onun ictimai-siyasi xadimlərinin həyat və fəaliyyətlərini əhatə etmişdir.

Şöbə tərəfindən “Şəhidlər” (2010), “Xocalı Soyqırımı-20” (2012) adlı biblioqrafik vəsaitlər çap olunmuşdur. Biblioqrafik vəsaitlərdə vətənimizin müstəqilliyi və suverenliyi, tor-

paqlarımızın bütövlüyü uğrunda həyatlarını qurban vermiş 20 Yanvar, Xocalı və Qarabağ şəhidləri haqqında kitablarda, dövrü mətbuat səhifələrində dərc olunmuş materiallar toplanmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi fəaliyyət göstər-diyi uzun dövr ərzində həmişə kitabxananın inkişafı uğrunda dayanmadan fəaliyyət göstərmişdir. Bu gün isə milli mədəni irsimizin, çap tariximizin, kitab mədəniyyətimizin siması olaraq öz əhəmiyyətli işini davam etdirir.

Ədəbiyyat

1. Müsəddiq, M. “Azərbaycan kitabı” və onun zəngin-ləşməsi [Mətn] /Məmmədəli Müsəddiq //Mədəni-maarif işi.- 1976.- №1-4.- S.46-47.

2. Müsəddiq, M. Milli mədəniyyətimizin zəngin xəzinəsi [Mətn] /Məmmədəli Müsəddiq //70 il xalqın xidmətində (M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət kitab-xanasının tarixinə dair materiallar məcmuəsi).- Bakı, 1993.- S.12-16.

3. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Ki-tabxanasının tarixi [Mətn] /Kərim Tahirov.- Bakı, 2008.- 218 s.

4. Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsinin 2011-2012-ci illər üzrə illik hesabatları

Zemfira Əliyeva
Sorğu informasiya xidməti
şöbəsinin müdiri

SORĞU BIBLIOQRAFIYA XİDMƏTİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Azərbaycan Milli Kitabxanasının tərkib hissəsi olan Sorğu informasiya xidməti şöbəsi 1927-ci ildə “Məlumat-biblioqrafiya bürosu” adı altında fəaliyyətə başlamışdır. 1930-1937-ci illərdə Məlumat-biblioqrafiya bürosu Kitabışləmə və kataloqlaşdırma şöbəsinin tərkibində olmuşdur. Bu zaman büronun əsas vəzifəsi kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatın biblioqrafik təsvirini və onların biblioqrafik siyahılarını hazırlamaqdan ibarət idi.

1937-ci ildə Məlumat-biblioqrafiya bürosu müvəqqəti olaraq öz fəaliyyətini dayandırsa da bu zaman onun funksiyalarını Kitabışləmə və kataloqlaşdırma şöbəsi həyata keçirmişdir. Lakin Məlumat-biblioqrafiya bürosu 1940-cı ildə müstəqil olaraq yenidən fəaliyyətə başlamış və bir-biri ilə sıx əlaqəsi olan iki bölmənin: biblioqrafik kartoçkaların təsviri və oxuculara məlumat-biblioqrafiya xidməti işinin təşkili bölməsinin əsasında oxuculara xidmət göstərmişdir.

Hal-hazırda şöbə Sorğu informasiya xidməti adı altında fəaliyyət göstərir. Şöbənin əsas vəzifələri oxuculara kataloq və kartateka ilə, eyni zamanda elektron kataloqla xidmət göstərmək, məlumat biblioqrafiya xidmətini təşkil etmək, respublikanın elmi, sahəvi və kütləvi kitabxanalarına metodiki biblioqrafik köməklik göstərməkdir.

Son illərdə Sorğu informasiya xidməti şöbəsi öz işini aşağıdakı istiqamətlərdə yerinə yetirir:

- Soraq-biblioqrafiya və informasiya xidmətinin təşkili;
- Məlumat-biblioqrafiya aparatının təşkili;
- Kitabxana və biblioqrafiya biliklərinin təbliği;
- Metodiki- biblioqrafik iş;

- Yazılı, şifahi və fərdi arayışların ödənilməsi;
- Ödənilmiş arayışların elektron bazasının yaradılması.

Bu gün əməkdaşlarımız şöbənin nəzdində fəaliyyət göstərən iki bölmədə: kataloqlarla xidmət bölməsi və informasiya xidməti bölməsində oxuculara operativ şəkildə bibliografik məlumat xidməti göstərir.

Şöbənin biblioqrafları soraq-biblioqrafiya aparatı vasitəsilə zəngin sənəd kütləsi içərisindən tələbatçılara lazım olan materialı müəyyənləşdirib sorğuları yerindəcə ödəyirlər.

Şöbədə universal və sahəvi məlumat nəşrləri, ensiklopediyalar, lüğətlər, mətbuat salnamələri, qanunlar və hökumətin qərarları (o cümlədən bir sıra xarici ölkələrin) toplanmış və onların köməkliyi ilə oxucuların biblioqrafik sorğuları ödənilir. Bu fonddan istifadəni asanlaşdırmaq üçün isə şöbə daxilində kataloq təşkil edilmişdir. Burada kartoçkalar həm əlifba, həm də sistemli qaydada düzülmüşdür. Beləliklə, şöbə özünün məlumat-biblioqrafiya aparatının təşkili ilə də daima məşğul olur. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi şöbəyə yeni daxil olan istər Azərbaycan, istərsə də rus dilindəki kitabların təsviri aparılır və kataloqlarda əks etdirilir.

Şöbəyə Azərbaycanda və Rusiyada nəşr olunan kitabxana və biblioqrafiya işinə dair elmi jurnallar müntəzəm olaraq daxil olur. Şöbənin əməkdaşları tərəfindən bu jurnallarda dərc edilmiş məqalələrin analitik təsviri aparılır. Sonra isə həm yeni kitablar, həm də jurnallar oxucular üçün “Yeni ədəbiyyat” başlığı altında sərgilənir.

Son illərdə oxucu tərkibi xeyli dəyişmiş, bu həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət baxımından nəzərə çarpmaqdadır. Belə ki, bu müddətdə oxucular arasında mütəxəssislərin, böyük və kiçik elmi işçilərin sayı nəzərəçarpacaq dərəcədə artmışdır.

Son illərin statistik məlumatlarına əsasən deyə bilərik ki, ödənilmiş sorğuların 70-80% -ni humanitar və ictimai elmlər əhatə edir.

Son illərdə müstəqil dövlətimizin qurucusu, onun bütün sahələrinin inkişafının təminatçısı olan Heydər Əliyev irsi bir

çox tədqiqat işlərinin obyektinə çevrilmişdir. Televiziya və radioda ümummillə lider Heydər Əliyevə həsr olunan xeyli sayda verilişlər hazırlanır, qəzet və jurnallarda məqalələr dərc edilir. Sözsüz ki, bütün bunların araya-ərsəyə gəlməsində informasiyaya ehtiyac yaranır. Bu zaman onların köməyinə biblioqraflar və fondumuzda olan mənbələr gəlir. Belə ki, kataloqda xüsusi başlıq altında Heydər Əliyev irsini əhatə edən həm Azərbaycan, həm də rus dilində olan kitablar, o cümlədən “Azərbaycanşünaslıq” toplu kartotekasında “Heydər Əliyev” adlı geniş rubrika yaradılmışdır ki, burada da dövrü mətbuat orqanlarında dərc olunan materialların təsviri öz əksini tapmışdır. Həmçinin “İlham Əliyev”, “Mehriban Əliyeva”, “Heydər Əliyev Fondu” adlı rubrikalar da daxil edilmişdir.

Yazılı formada hazırlanan arayışlar bir çox dövlət müəssisələrinin, elmi kollektivlərin, idarələrin sorğuları əsasında tərtib edilir. Bu zaman daha geniş axtarışlar aparılır, mənbələr tam dəqiqləşdirilir və yazılı surətdə çatdırılır. Şöbədə aparılan qeydiyyatlara əsasən indiyə kimi aşağıdakı müəssisə və təşkilatların yazılı sorğuları ödənilmişdir: Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin kitabxanasının, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və onun Mərkəzi Elmi Kitabxanasının, Azərbaycan Dövlət Televiziyasının, eləcə də bir sıra özəl televiziya, Azərbaycan Xalçası və Xalq Təbiiqi Sənəti Dövlət Muzeyinin, Azərbaycan Dövlət arxivinin və s.

Müasir dövrdə dünyada baş verən dəyişikliklər, informasiya sahəsində özünü büruzə verən texnoloji inqilab bəşər sivilizasiyasının inkişaf gedişinə güclü təsir göstərir. Milli Kitabxananın yeni fəaliyyət modelinin hazırlanması zərurəti daha da aktuallaşır, bir çox işlər görülür.

Oxucu sorğularının ödənilməsində elektron kataloq aparıcı rol oynayır. İnformasiya istifadəçilərinin əksəriyyəti peşə istiqamətindən, hazırlıq səviyyəsindən, biblioqrafik mənbələrlə müstəqil işləmək səriştəsindən asılı olmayaraq həmişə hansısa fonda əsaslanan elektron informasiya resurslarına ehtiyac duyur. Elektron kataloq ənənəvi kataloqdan axtarışın müxtə-

lifliyinə görə fərqlənir. Məsələn, ənənəvi kataloqda axtarış yalnız müəllif və sərlövhəyə görə aparılırsa, elektron kataloqda axtarış bir neçə üsürlərə görə aparıla bilər: müəllif, sərlövhə, sərlövhə altı məlumat, açar söz, nəşriyyatın adı, nəşr ili, düzülüş şifrəsi və s.

Milli Kitabxanada aparılan avtomatlaşdırılma prosesində rus dilində olan sistemli kataloqların retrokonversiya edilməsi işini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Retrokonversiya bibliografik yazının, yəni kitabxana kataloqlarının fəaliyyətinin bir formada digər formaya çevrilməsi deməkdir. Bu halda kataloq kartoçkalarında olan mətni məlumatlar dəyişilməz qalır və maşınla oxunan vəziyyətə gətirilir. Konversiya edilmiş kataloqların üstün cəhətləri ondan ibarətdir ki, kataloqda oxucu sərbəst axtarış apara bilər, ədəbiyyatı öz maraq dairəsinə görə seçir və bu sahədə yeni çap olunan ədəbiyyatla da tanış olmaq imkanı əldə edir. Bir kompyuter arxasında əyləşmiş oxucu onlarla kataloq yeşiklərini gözdən keçirir ki, bu da vaxt itkisinin azalmasına gətirib çıxarır. Konversiya edilmiş sistemli kataloqlar oxucuların, istifadəçilərin eyni vaxtda eyni mövzu üzrə müxtəlif kompyuterlərdə axtarış aparmaq imkanını yaradır.

Sorğu-informasiya xidməti şöbəsi oxucular arasında bibliografik biliklərin təbliği sahəsində də maraqlı tədbirlər həyata keçirir. İlk növbədə növbətçi bibliograflar kitabxanaya yeni yazılan oxucuları məlumat-bibliografiya aparatı ilə tanış edir, onlara kataloq və kartoteka sistemindən istifadə qaydaları haqqında məsləhətlər verir, məlumat-bibliografiya aparatı üzrə ekskursiyalar təşkil edir.

Respublikada oxuculara soruq-bibliografiya xidmətinin təşkili sahəsində metodik mərkəz kimi fəaliyyət göstərən Sorğu-informasiya xidməti şöbəsində, bu sahədə də xeyli işlər görülür. Respublikanın, əsasən Bakı şəhərinin kitabxanalarının bibliografları şöbədə təcrübə mübadiləsində olurlar. Burada onları maraqlandıran məsələlər üzrə fikir mübadiləsi aparılır, müasir mərhələdə oxuculara soruq-informasiya xidmətinin təşkili məsələləri izah olunur.

Şöbə həmçinin biblioqrafik göstəricilərin tərtibi işində yaxından iştirak edir. Belə ki, əməkdaşlarımız ulu öndər Heydər Əliyevə həsr edilmiş “Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyinin I-IX cildlərinin köməkçi göstəricisini, “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasından “Qara Qarayev” (2009), “Fikrət Əmirov” (2009), “Səttar Bəhlulzadə”; “Azərbaycan xalçaları”, “Bərdə və bərdəlilər”; “Milli Qəhrəmanlar” adlı biblioqrafik göstəricilərini, “Ölkələrin mədəni, siyasi əlaqələri”, “Heydər Əliyev və mədəniyyətimiz” 3 cildə, “Əlamətdar və tarixi günlər Təqvimini”ni (2009, 2012), “Qarabağ abidələri” I hissə, “Qərbi Azərbaycan abidələri, toponimləri” II hissə, “Niyazi”, “M.F.Axundzadə” adlı biblioqrafiyaların tərtib olunmasında yaxından iştirak etmişlər.

Müasir dövrdə yeni texnologiyaların inkişafı ilə əlaqədar kitabxana-biblioqrafiya proseslərində aparılan dəyişikliklər biblioqrafik fəaliyyətin subyektivi olan peşəkar biblioqraflar qarşısında da yeni vəzifələr qoyur. Bu gün biblioqraflarımız Milli Kitabxananın oxucularına ənənəvi və elektron kataloqda axtarış aparmaq, müasir texniki vasitələrdən (kompüter, multimediyaya avadanlıqları, skayner, printer) istifadə kimi vərdişləri də aşılayırlar.

Ədəbiyyat

1. Cəfərov, C. Kitabxana informasiya xidmətində elektron kataloq [Mətn] /C.Cəfərov.- Bakı, 2012.- 224 s.
2. Həmidova, H. Məlumat-biblioqrafiya işi dövlət əhəmiyyətli məsələdir [Mətn] /Hərifət Həmidova //70 il xalqın xidmətində: (M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixinə dair materiallar toplusu).- Bakı, 1993.- S.42-50.
3. Təhirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi (1923-2008) [Mətn] /Kərim Təhirov.- Bakı, 2009.- 218 s.
4. Sorğu informasiya xidməti şöbəsinin 2006-2011-ci illər üzrə hesabatları.

Dilşad Sadıqova

*Analitik elektron məlumat bazasının
təşkili şöbəsinin müdiri*

MİLLİ KİTABXANANIN ANALİTİK ELEKTRON MƏLUMAT BAZASININ YARADILMASI VƏ İNKİŞAFI

1975-ci ilin yanvar ayından Milli Kitabxanada Mədəniyyət və incəsənət üzrə elmi-informasiya şöbəsi fəaliyyətə başlamışdır. Şöbə kitabxanaya daxil olan - kitab, məcmuə, qəzet və jurnal məqalələri əsasında 1976-cı ildən etibarən informasiya göstəricisi nəşr etmişdir.

Əvvəllər göstərici “Mədəniyyət və incəsənət üzrə yeni ədəbiyyat” adlanmış və burada təkcə Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənətinə aid materiallar deyil, eyni zamanda respublikamızda nəşr olunan SSRİ xalqlarının və xarici ölkə xalqlarının ədəbiyyatına dair informasiyalar da işıqlandırılmışdır. 1982-ci ildən başlayaraq göstərici “Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti haqqında yeni ədəbiyyat” adı ilə nəşr olunmuş və Azərbaycana aid olan materialları özündə əks etdirmişdi.

Çox böyük uğurla fəaliyyət göstərən şöbə nəşr etdiyi göstəricidə ildə 2000-2500 adda jurnal və qəzet məqaləsi, kitabxanaya daxil olan müvafiq kitablar haqqında informasiyanı oxucuların istifadəsinə təqdim edirdi.

M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasına Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il tarixli qərarı ilə “Milli Kitabxana” statusunun verilməsi kitabxananın işində böyük canlanmaya səbəb olmuşdu. Şöbə 2006-cı ildən yeni adla - “Mədəniyyət üzrə informasiya şöbəsi” kimi fəaliyyətə başlamış və yeni cari-bibliografik vəsaitin - “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat”ın nəşrini həyata keçirmiş, mədəniyyət sahəsində soraq-informasiya xidməti ilə məşğul olmuşdur. Ayda bir dəfə tərtib edilən “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari-

biblioqrafik informasiya göstəricisi vasitəsilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin rəhbər işçiləri, mədəniyyət sahəsində aparıcı mütəxəssislər və oxucular Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti haqqında Milli Kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında operativ məlumatlandırılırlar.

Şöbədə mədəniyyət və incəsənətə aid (Azərbaycanda mədəni quruculuq, mədəni əlaqə, kitabxana işi, muzey işi, turizm, tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, kino, musiqi, Azərbaycan teatrları, təsviri incəsənət, rəssamlıq, heykəltəraşlıq və s.) materiallar araşdırılır, analitik təsvir edilir, seçilmiş materiallar lazımi bölmə daxilində yerləşdirilir, elektron mətni tapılmayan məqalələr isə skan edilərək veb-səhifəsi hazırlanır. Bundan başqa şöbədə mədəniyyət və incəsənət üzrə yazılı və şifahi arayışlar da yerinə yetirilir.

Ayda bir dəfə 50 tirajla nəşr olunan cari-biblioqrafik informasiya göstəricisinin 2 dildə - Azərbaycan və rus dillərində 2006-cı ildə 9, sonrakı illərdə isə ildə 12 nömrəsi çap edilmişdir.

Azərbaycan elminin inkişafında xüsusi xidməti olan bu elm xəzinəsi və məbədğahının qısa müddətdə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təchiz edilməsi istiqamətində sistemli iş aparılmış, avtomatlaşdırılmış kitabxana proqramı tətbiq edilmiş, elektron kataloq, elektron kitabxana yaradılmağa başlanmışdı. “Mədəniyyət üzrə informasiya şöbəsi”nin fəaliyyətində də xeyli irəliləyişlər və yeniliklər baş vermiş, strukturu təkmilləşmiş, 2009-cu ilin fevralından “Analitik elektron məlumat bazasının təşkili” şöbəsi adı altında fəaliyyət göstərməyə başlamışdı.

Hazırda “Analitik elektron məlumat bazasının təşkili” şöbəsi Azərbaycan milli mətbuatının analitik-elektron məlumat bazasını yaratmaqla məşğul olur.

Yeni yaranmış “Analitik elektron məlumat bazasının təşkili” şöbəsində işlər kitabxanamızda qısa müddətdə tətbiq olunmuş avtomatlaşdırılmış proqrama uyğun olaraq aparılır. Şöbəyə 80 adda dövrü mətbuat daxil olur. Şöbənin başlıca

məqsədi və vəzifəsi dövrü mətbuat səhifələrindən respublikamıza aid Azərbaycan və rus dillərində olan məqalələri – respublikanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında baş verən hadisələri, əlamətdar günləri, elmin müxtəlif sahələrinə, iqtisadiyyata, kənd təsərrüfatına və s. sahələrə aid materialları (Azərbaycan Respublikasının Qanunları, Sərəncamlar, Fərmanlar, Azərbaycanda mədəni quruculuq, mədəni əlaqə, kitabxana işi, muzey işi, turizm, tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması, kino, musiqi, rəssamlıq, heykəltəraşlıq və s.) işləyərək, kitabxananın “Elektron kataloq”unda əks etdirməkdir. Bu xidmət respublikamızın ayrı-ayrı şəhərlərində, rayonlarında və kəndlərində, eləcə də xarici ölkələrdə Milli Kitabxananın saytı vasitəsilə insanların gündəlik məlumatlanmasını asanlaşdırır.

Dövrü mətbuat materialları elektron kataloqa biblioqrafik yazıların VIRTUA proqramında MARK-21 formatında yazılaraq dünya informasiya sisteminə qoşulur, kompyutera köçürülərək elektron mübadilə sistemi vasitəsilə təbliğ edilir. Həmin materiallar şöbənin işçiləri tərəfindən QOST 7.1-2003 Analitik Biblioqrafik Təsvir Qaydalarına uyğun tərtib olunur və tam mətn halında veb-portalda yerləşdirilir. Qəzetlərdəki materiallar seçilib yazılarkən məqalənin adına, müəllifinə, məzmununa, mövzusunə uyğun olaraq düzgün predmet verilir. Nəticədə respublikada və respublikadan kənarında hər hansı bir oxucu iqtisadiyyat, mədəniyyət, siyasət, idman, və ayrı-ayrı mövzular üzrə çap olunan məqalələrin tam elektron mətnini Milli Kitabxananın (www.anl.az) saytı və elektron kataloqu vasitəsilə açıb oxumaq imkanına malik olur.

Baxmayaraq ki, bir çox qəzetlərin saytları var, insanlar bu sayt vasitəsi ilə qəzetləri açıb oxuya bilirlər. Lakin, bizim üstünlüyümüz ondan ibarətdir ki, elektron kataloqun məlumat bazasına yerləşdirdiyimiz məqalələr - mədəniyyət, incəsənət, turizm, iqtisadiyyat və elmin müxtəlif sahələri ayrıca predmet şəklində illər üzrə yerləşdirilmişdir. Oxucu istədiyi mövzunu axtararkən bütün qəzetləri vərəqləməyə ehtiyac qalmayacaq sadəcə kitabxanamızın saytına daxil olaraq axtarış bazasında-

mədəniyyət, turizm, səhiyyə və s. düyməsini illər üzrə axtarışa verməklə özünə lazım olan materialları əldə etməyə nail olacaqdır. Məqsədimiz də ondan ibarətdir ki, oxucular vaxt itkisinə yol vermədən kitabxanadan da kənar, məsafədən - evində, ofisində və s. oturaraq istədiyini axtarıb tapa bilsin.

Şöbənin məsuliyyəti, uğurları elektron kataloqa ötürdüyü məqalələrin həm keyfiyyətindən, həm də kəmiyyətindən xəbər verir. Bunu elektron kataloqda yerləşdirilən məqalələrin sayından da aydın görmək olar.

İLLƏR	Məqalələrin analitik təsviri	Analitik təsvir olunmuş məqalələrin tam mətni
2009	25864	16783
2010	27841	21618
2011	34628	26751
2012	38168	27140
Cəmi	145606	107122

Cədvəldə 2009-2012-ci illər üzrə Elektron kataloqun məlumat bazasına ötürülən analitik və tammətnli materialların miqdarı göstərilmişdir.

Milli Kitabxanada avtomatlaşdırılmış sistem tətbiq olunduqdan sonra şöbənin tərtib etdiyi “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari-biblioqrafik informasiya göstəricisi və onun tam mətni kitabxananın saytında müvafiq bölmədə yerləşdirilmişdir. Hər kəs, Azərbaycan mədəniyyəti, incəsənəti və turizmində baş verən yeniliklərlə və hadisələrlə maraqlanarsa, kitabxananın saytına (www.anl.az) daxil olub istədiyi məlumatı əldə edə bilər.

Göstəricidə materiallar mədəniyyət və incəsənətin müxtəlif sahələri üzrə müvafiq sərlövhələr altında yerləşdirilmişdir. Materiallar əsasən üç sahə üzrə qruplaşdırılmışdır: Mədəniyyət, incəsənət və turizm.

İl ərzində standart rubrikalardan əlavə hər ay respublikanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında baş verən hadisələrlə, əla-

mətdar günlərlə, yubileylərlə əlaqədar olaraq dövrü mətbuatda öz əksini tapan materiallar ayrıca başlıq altında toplanaraq göstəricidən istifadəni asanlaşdırır. Göstəricidə qarşısında ulduz (*) işarəsi qoyulmuş məqalələrin tam elektron mətnini Milli Kitabxananın saytı (www.anl.az) və elektron kataloqu vasitəsilə açıb oxumaq mümkündür.

Analitik elektron məlumat bazasının təşkili şöbəsinin kollektivi bu gün onlara tapşırılan işlərin öhdəsindən layiqincə gəlməyə çalışır, elektron kataloqa ötürülən materialların daha dolğun, daha sanballı və nöqsansız olması üçün əllərindən gələni əsirgəmirlər.

Azərbaycan Milli Kitabxanasının modernləşdirilməsi, onun müasir informasiya texnologiyaları ilə təchiz edilməsi və maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin kitabxanamıza göstərdiyi qayğının və verdiyi qiymətin nəticəsidir.

Ədəbiyyat

1. Nigar. Milli Kitabxana milli mədəniyyət xəzinəsidir [Mətn] /Nigar //Palitra.- 2011.- 28 oktyabr.- S. 7.

2. Səfərəliyeva, G. Mədəniyyət və incəsənət üzrə elmi informasiya işinin Təşkili tarixindən [Mətn] /Gülbənzir Səfərəliyeva //70 il xalqın xidmətində (M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət kitabxanasının tarixinə dair materiallar məcmuəsi).- Bakı, 1993.- S.90-95.

3. Tahirov, K. Kitabxana sahəsinə dövlət qayğısı [Mətn] /Kərim Tahirov //Azərbaycan.- 2008.- 18 noyabr.- S.6.

4. Tahirov, K. Milli mənəviyyət xəzinəmiz yeni mərhələdə [Mətn] /Kərim Tahirov //Xalq qəzeti.- 2010.- 3 mart.- S.6.

Gülər Hüseynova

Elektron dissertasiya fondunun təşkili
və ondan istifadə şöbəsinin müdiri

ELEKTRON DİSSERTASIYA FONDUNUN İNKİŞAFI VƏ GƏLƏCƏK PERSPEKTİVLƏRİ

Son illər Azərbaycanda informasiya cəmiyyətinin qurulması istiqamətində görülən işlər sırasında kitabxana işinin təşkili, idarə edilməsi və xüsusən oxuculara informasiya xidmətində ənənəvi iş üsulları ilə yanaşı, müasir texnologiyaların tətbiqinə başlanması dövlətimizin kitabxana işi sahəsindəki siyasətinin priopitet istiqamətinə çevrilmişdir.

Bu gün çoxşaxəli kitabxanalar şəbəkəsinin və bu şəbəkənin aparıcı kitabxana-informasiya müəssisəsi olan Milli Kitabxananın qarşısında duran əsas vəzifə Azərbaycanın informasiya cəmiyyətinə doğru inkişaf perspektivlərinə uyğun olaraq istifadəçilərin dünya informasiya resurslarından səmərəli istifadəsini təmin etmək, ölkə kitabxanalarının dünya informasiya məkanına daxil olması prosesində fəal iştirak etməkdən ibarətdir.

Milli Kitabxananın son dövrlərdə müasir tələblərə uyğun olaraq inkişaf edən şöbələrindən biri də Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsidir. Şöbə 2009-cu ildən müstəqil struktur kimi fəaliyyət göstərir. 1994-cü ilin oktyabr ayından Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən akt formasında qoşma sənədlə respublikamızda müdafiə olunan Azərbaycan və rus dillərində olan dissertasiyalar və onların avtoreferatları Milli Kitabxananın Kitab Fondlarının formalaşdırılması şöbəsinə daxil olur və hal-hazırda da daxil olmaqdadır. Avtoreferat və dissertasiyaların kartoçkalı sistemli kataloqda elm sahələri üzrə, baş əlifba kataloqunda isə müəllifə görə düzülmüşdür.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, hələ 1975-1994-cü illərdə sovet məkanında müdafiə olunmuş dissertasiyaların avtore-

feratları Milli Kitabxananın Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinə daxil olmuş və bu gün də oxucular tərəfindən istifadə olunur.

Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsində 1994-cü ildən bu günə kimi Azərbaycanda müdafiə edilmiş Azərbaycan və rus dillərində olan dissertasiyalar mühafizə olunur.

Elmin əsas sahələri olan tibb, iqtisadiyyat, hüquq, təbiət elmləri, filologiya və s. sahələrə dair dissertasiyalar fondumuzda öz əksini tapmışdır. Hər il şöbəyə 650-700 nüsxəyədək Azərbaycan və rus dillərində dissertasiyalar qəbul olunur. Bu da son illərdə respublikamızda elmə, təhsilə verilən dəyərin, qiymətin nəticəsidir.

2008-ci ilin iyun ayından bu dissertasiya və avtoreferatların bibliografik yazısı Elektron kataloqun formalaşdırılması şöbəsi tərəfindən məlumat bazasına daxil edilmişdir.

Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsinin əsas funksiyası Azərbaycanda müdafiə edilən dissertasiya və avtoreferatların elektron resurslarını hazırlayıb lokal şəbəkədə yerləşdirmək və həmin şəbəkə vasitəsilə də tam mətnli dissertasiya və avtoreferatların elektron bazasından oxucuların istifadəsini təmin etmək, istifadəçilər üçün məlumatın əldə edilməsini təkmilləşdirməkdir.

2010-cu ilin aprel ayında şöbədə Azərbaycanda müdafiə olunan dissertasiyaların və onların avtoreferatlarının elektron məlumat bazasının təqdimat mərasimi keçirilmişdir. Mərasimdə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm naziri cənab Əbülfəs Qarayev də iştirak etmişdir. Çıxışlarda bu məlumat bazasının Azərbaycanda elmin inkişafında mühüm əhəmiyyətindən, elmi kadrların yetişdirilməsindəki rolundan bəhs olunmuşdur.

Artıq Elektron Dissertasiya Fondunun elektron bazası formalaşmış və iş xronoloji ardıcılıqla davam etdirilir. Hal-hazırda bazamızda 5500-ə qədər resurs yerləşdirilmişdir və hər ildə 1000-ə qədər dissertasiya bazaya əlavə olunur. Oxu-

cularımızın lokal şəbəkədə elektron bazamızdan istifadəsini asanlaşdırmaq məqsədilə resurslar 2 istiqamətdə: həm elm sahələri, həm də müəllifə görə yerləşdirilmişdir. Hər il 600-700 oxucu bu xidmətdən istifadə edir.

Oxucuların lakol şəbəkədən istifadəsini asanlaşdırmaq üçün elektron kataloqda bibliografik yazıda tam mətnli dissertasiya və avtoreferatda multimedia ünvanı qeyd olunur. Bu da istifadəçilərin şöbəyə gəlmədən istədikləri dissertasiya və avtoreferatın tam mətninin olub-olmaması haqda məlumatlı olmasına kömək edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın 2.2.18-ci maddəsinə əsasən kitabxanalarımız arasında birgə əməkdaşlıq çərçivəsində Milli Kitabxananın Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şöbəsində Rusiya Dövlət kitabxanasının Elektron Dissertasiya Fondunun virtual oxu zalı təşkil edilmişdir.

Oxu zalında oxucular Rusiya Dövlət Kitabxanasının 700 min nüsxədən artıq dissertasiya və avtoreferatının tam elektron mətnindən istifadə etmək imkanı əldə etmişlər.

Rusiya Dövlət Kitabxanasının Elektron Dissertasiya Fonduna hər il 30000 nüsxə dissertasiya qəbul olunur. Qeyd edək ki, oxucularımız da həmin fondun müasir dissertasiyaları ilə bizim şöbə vasitəsilə asanlıqla tanış ola bilirlər.

Rusiya Dövlət Kitabxanasının Elektron Dissertasiya Fondunda dissertasiya və avtoreferatların axtarışı tək-cə elm sahələri üzrə deyil, həmçinin dissertasiya və avtoreferatın müəllifinə, mövzusuna, nəşr ilinə və s. aparılır. Oxucunun bu elektron bazadan hər hansı dissertasiya və avtoreferatın istifadəsi üçün qeydiyyatdan keçirilir və verilən şifrə ilə daxil olaraq istədiyi tam mətnli dissertasiya və avtoreferatı açıb oxumaq hüququnu qazanır. Hər bir oxucu ayrı-ayrılıqda qeydiyyatdan keçirilir.

Bu xidmət alimlərimiz, ziyalılarımız tərəfindən çox yüksək qiymətləndirilmiş, onların işini olduqca asanlaşdırmışdır. Daha uzaq məsafə qət etmədən istədikləri dissertasiya və avtoreferatları virtual oxu vasitəsilə istifadə etmək imkanı əldə etmişlər. Bütün bu xidmət növləri Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şəbəsində müəllif hüququnun qorunması şərti ilə mümkündür.

Milli Kitabxanaya daxil olan Azərbaycanda müdafiə olunan elmi işlərin gələcəkdə də elektron resurslarının yaradılması prosesinin şəbəmiz tərəfindən davam etdirilməsi və dünya kitabxanalarının qabaqcıl iş təcrübələrini öyrənib tətbiq etmək qarşısında duran mühüm vəzifələrimizdən biridir.

Ədəbiyyat

1. Qocayeva A. Kitabxanalar tarixi yaddaşımız, milli-mənəvi xəzinəmizdir [Mətn] /Adilə Qocayeva //Azərbaycan qəzeti.- 2009.- 14 may.- S.7.
2. Tahirov, K. Kitabxana sahəsinə dövlət qayğısı [Mətn] /Kərim Tahirov //Azərbaycan qəzeti.- 2008.- 18 noyabr.- S.6.
3. Tahirov, K. Azərbaycan Milli Kitabxanası ötən ili uğurla başa vurdu [Mətn] /Kərim Tahirov //Xalq qəzeti.-2009.- 5 fevral.- S.7.
4. Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə şəbəsinin illik hesabatları (2011-2012-ci illər).

Kəmalə Seyidova

*Not nəşrləri və səsyzmaları
şöbəsinin müdiri*

MUSİQİ XƏZİNƏMİZ

Kitabxananın Not nəşrləri və səsyzmaları şöbəsi 1961-ci ildə fəaliyyətə başlamış, 1963-cü ildə “Fonoteka” bölməsi fəaliyyətə başladığı zaman onun fondunda 1000-ə qədər qrammofon valı vardı. Şöbənin fondunda not, kitab, qrammofon valları (CD) ilə yanaşı jurnallar, Azərbaycan bəstəkarlarının və dram əsərlərinin əlyazmaları da mövcuddur.

2006-cı ilin fevral ayından şöbə “Not nəşrləri və səsyzmaları” şöbəsi adlandırılmışdır. Son illər şöbənin fəaliyyətində əldə etdiyi əsas nailiyyətlərdən biri 1971-ci ildə yaradılmış və əsasnaəsi təsdiq edilmiş “Fonoteka” zalının yenidən qurulmasıdır. Həmin ildə Azərbaycan və Yaponiya hökumətləri arasında bağlanmış sazişə əsasən “Fonoteka” zalı yeni avadanlıqlarla təmin olunmuşdur. Bundan əlavə ayrıca 1 səsyzma aparatı da fonotekanın qrammofon vallarının kompakt disklərə (CD) köçürülməsi üçün ayrılmışdır.

“Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsinə dair tədbirlər planı əsasında Azərbaycan klassiklərinin musiqi əsərləri yazılmış qrammofon vallarının informasiya daşıyıcılarına köçürülməsi işi 2009-cu ildən sürətlə həyata keçirilməyə başlanmışdır. Hazırda şöbədə 30 000 qrammofon valı vardır ki, onlardan milli musiqimiz və dünya bəstəkarlarının əsərlərindən 3500-i CD-yə köçürülmüş və elektron bazası yaradılmışdır. Bu baxımdan Fonoteka fondunda saxlanılan qrammofon valları əsasında tərtib olunmuş CD-lərin kataloqunda xüsusi bir bölmə “Azərbaycanın səs irsi” bölməsi təşkil edilmişdir. Fonoteka fondunu zənginləşdirən və bunun sayəsində muğamsevərlərin rəğbətlə qarşılıdığı

YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın xüsusi layihəsi əsasında tərtib olunmuş Qarabağ xanəndələrinin səsyazmaları kompakt disklərə köçürülmüş və bu qiymətli nadir nüsxələr oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Kitabxana həmçinin oxuculara kömək məqsədi ilə kitabxananın not nəşrləri və səsyazmaları şöbəsinin fonoteka fondunda saxlanılan qrammofon vallarının kompakt disklərə köçürülmüş əsərlər daxil edilmiş “Azərbaycanın səs xəzinəsi” adlı kataloqun I hissəsini nəşr etmişdir. II hissənin üzərində isə iş davam edir.

Şöbədə CD, Qrammofon valı və notlar “Vahid təsvir qaydaları” əsasında təsvir olunur: Qrammofon valların, CD-in və notların inventar kitabına yazılması - “Vahid təsvir qaydaları” əsasında aparılır. Musiqi ədəbiyyatı komplektləşdirmə işindən başlayaraq .uçotunun aparılması, inventar kitabında qeydiyyatı, texniki cəhətdən işlənilməsi, təsviri, indeksləşdirilməsi, kataloq və kartotekalarda əks etdirilməsi işləri icra olunur. Bütün bu proseslərdən sonra ədəbiyyat şöbənin fondlarında yerləşdirilir və oxucuların istifadəsinə verilir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, xidmətin səviyyəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə fonda daxil olan topluların, səsyazmaların, jurnalların səhifələrində dərc olunmuş məqalələrin analitik təsviri şöbədə aparılan ən mühüm işlərdəndir. Bütün bunlar şöbənin kataloq və kartotekalarında öz əksini tapmaqda onu daha da zənginləşdirir. Hər bir əsər 4 nüsxə təsvir vərəqindən ibarət olub, soraq-bibliografıya aparatına- əlifba, sistemli kataloqa və mətn, mahnıların adlar kartotekasına daxil edilir. “Musiqi dünyası”, “Konservatoriya”, “Mədəni həyat” jurnalları Azərbaycan, və rus dillərində açılır.

Hazırda şöbənin fondunda 200.000 not nəşri, 10.000 nüsxə musiqiyə dair kitab və jurnal oxucu və dinləyicilərin istifadəsindədir. Şöbənin Bütün təhsil müəssisələrinə :orta məktəb, musiqi məktəbi, kollec, Musiqi Akademiyası və Milli

Konservatoriyanın tələbə və müəllimlərinə, eyni zamanda musiqi ilə maraqlananlara, bəstəkarlara, musiqişünaslara, ifaçılara xidmət edən. Fonoteka bölməsi “Səsyazmaları arxivi” kimi respublikanın yeganə qızıl fondu hesab edilir.

Milli Kitabxanada “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasından “Qara Qarayev”, “Fikrət Əmirov”, “Cahangir Cahangirov”, “Niyazi”, “Müslüm Maqomayev” bibliografiyalarının və “Azərbaycanın səs xəzinəsi” (Milli kitabxananın “Not nəşrləri və səsyazmalar” şöbəsinin fondunda saxlanılan qrammofon vallarından kompakt disklərə (CD) köçürülmüş əsərlər) kataloqunun 1-ci cildi Milli Kitabxanın növbəti uğurlarından biridir.

Azərbaycan bəstəkarlarının əlyazmaları bölməsi 1981-ci ildən Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin əmrinə əsasən, təşkil edilmişdir. Not əlyazmaları fondunda hal-hazırda 2218 nüsxə not əlyazması saxlanılır. 2000-ci ildən başlayaraq şöbəyə pyes əlyazmaları qəbul olunur və onların sayı 2100-ə çatmışdır. Qəbul edilən bütün nüsxələr xüsusi inventarların kitabında qeydə alınır, onların təsvir vərəqələri xüsusi kataloqda əlifba qaydası ilə düzülür.

Milli Kitabxanada aparılan avtomatlaşdırılma prosesləri Not nəşrləri və səsyazmaları şöbəsindən də yan keçməmişdir. Artıq Azərbaycan bəstəkarlarının və dünya klassiklərinin əsərləri elektron kataloqda təsvir olunur, onların elektron versiyaları yaradılır. Bu gümə kimi 7500-dən artıq milli not “Virtual” elektron kataloquna köçürülmüş, 1500-dən artıq not elektron resurslara köçürülmüşdür. Qeyd olunan bu işlərlə yanaşı kütləvi işlərin əsasını təşkil edən sərgilər də böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan, bəstəkarların yubileyləri və anım günləri münasibətilə təşkil olunmuş fərdi sərgilər və daimi fəaliyyət göstərən şöbəyə daxil olan yeni ədəbiyyat sərgiləri həmişə oxucuların istifadəsindədir.

Ədəbiyyat

1. Məmmədova, T. Musiqi, mədəniyyətimizin böyük sərvətidir [Mətn] /Tamilla Məmmədova //70 il xalqın xidmətində: (M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət Kitabxanasının tarixinə dair materiallar məcmuəsi).- Bakı, 1993.- S.62-68.

2. Not nəşrləri və səsyazmaları şöbəsinin 1961-2012-ci illər üzrə hesabatları.

Nailə Alışova
Kitabxanaların metodik təminatı
şöbəsinin bölmə müdiri

MİLLİ KİTABXANANIN KADRLARI

Fəaliyyətə başladığı dövrdən etibarən Azərbaycan Milli Kitabxanası zəngin inkişaf yolu keçərək böyük əhəmiyyətə malik nəşrləri mühafizə edən mədəni sərvətlər xəzinəsinə çevrilmişdir. Ötən müddət ərzində o, cəmiyyətin intellektual-mənəvi potensialının artırılmasında əvəzsiz rol oynamış, elm və mədəniyyət xadimlərinin bir neçə nəslinin formalaşmasına öz töhfəsini vermişdir.

1923-cü ildə Milli Kitabxananın 13 nəfərdən ibarət ilk kollektivinin tərkibində 3 azərbaycanlı, 7 rus və 3 nəfər digər millətlərin nümayəndələri olmuşdur. Bu gün isə Milli Kitabxanada artıq 361 nəfər işçi çalışır. Bunlardan 206 nəfəri ali təhsilli, o cümlədən 140 nəfər ali ixtisas təhsillidir. Hazırda Milli Kitabxanada 26 şöbə, 47 bölmə fəaliyyət göstərir. Kitabxana fondunda 4 milyon 513 min çap məhsulu saxlanılır.

Xalqımızın yaratdığı qiymətli tarixi-mədəni, ədəbi-bədii irsin toplanıb saxlanmasında, bəşər mədəniyyətinin qazandığı nailiyyətlərin nəsildən-nəslə çatdırılmasında və cəmiyyətimizin intellektual-mənəvi potensialının artırılmasında Milli Kitabxananın əməkdaşlarının rolu əvəzsizdir.

Hazırda özünün sürətli inkişafı və modernləşmə dövrünü yaşayan Azərbaycan Milli Kitabxanasının yenidənqurma konsepsiyasının əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Milli Kitabxananın fəaliyyətini və orada çalışan insanların əməyini yüksək qiymətləndirən ulu öndər Milli kitabxanaya gəlişi zamanı demişdir: *“Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram. Kitabxanaya və burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm.”*

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasətini böyük uğurla davam etdirən hörmətli prezidentimiz, cənab İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasəti nəticəsində Azərbaycan mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, kitab və kitabxana işinin inkişafında tamamilə yeni bir mərhələnin əsası qoyulmuşdur. “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” (2004), “Dünya ədəbiyyatı və uşaq ədəbiyyatı kitabxanası seriyasından kitabların nəşri haqqında” (2005), “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi haqqında” (2007), “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq olunması haqqında” (2008) silsilə sərəncamlar və Milli Kitabxananın tamamilə yenidən qurulması, təchizatı və modernləşdirilməsi barədə möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin tapşırıqları bunun bariz nümunəsidir.

Bu gün elə bir sahə tapılmaz ki, orada kompyuterlərdən, digər informasiya texnologiyalarından istifadə olunmasın. Milli Kitabxanada informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi işinə 1999-cu ildən başlanmış və 2000-ci ildə kitabxanada İnternet zalı istifadəyə verilmişdir. 2000-ci ildə isə yenə də həmin ictimai təşkilatların qrant vəsaiti hesabına Milli Kitabxanada ilk Tədris Mərkəzi açılmışdır. Bu mərkəzdə ilk dəfə olaraq respublikamızın kitabxana işçiləri üçün kompyuter təlimi üzrə və İnternetdə axtarış aparmaq vərdislərinin aşılması üzrə treninqlər təşkil olunmuşdur. Üç illik hazırlıq işləri aparıldıqdan, beynəlxalq treninqlər keçirildikdən və lazımı mütəxəssislərin hazırlanması prosesi başa çatdıqdan sonra 2003-cü ildən kitabxanada avtomatlaşdırılmış idarəetmə sisteminin tətbiqinə başlanmışdır. Hazırda Milli Kitabxanada dünyanın ən qabaqcıl avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi tətbiq olunur. Sistemin proqram təminatı ABŞ-ın VTLS-kitabxanalar üçün xüsusi avtomatlaşdırılmış proqramlarla işləyən təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilmişdir. Buraya elektron kataloqun tərtibi, elektron kitabxananın təşkili,

oxucuların qeydiyyatı, kitab verilişi, kitab fondunun komplektləşdirilməsi, Milli bibliografyanın və respublikanın bütün iri kitabxanalarının toplu kataloqunun yaradılması, yəni bütün kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması modulları daxildir.

Milli Kitabxananın strukturu da tamamilə yenidən qurulmuş, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunan yeni strukturda müasir dövrün tələbləri ilə səsleşən bir sıra yeni şöbələr “Elektron informasiya xidməti”, “İnfrostrukturun təşkili və proqram təminatı şöbəsi”, “Avtomatlaşdırma və informasiya texnologiyaları”, “Elektron resursların yaradılması”, “Analitik elektron məlumat bazasının təşkili”, “Elektron kataloqun formalaşdırılmasına dəstək”, “Elektron dissertasiya fondunun təşkili və ondan istifadə”, “Elektron resurslardan istifadə”, “Lokal şəbəkə vasitəsilə virtual xidmət”, “Kitabxanaların metodik təminatı” şöbələri və bir sıra yeni bölmələr yaradılmışdır.

Yeni şöbələrin yaradılması ilə kitabxanamızda bir çox ənənəvi iş sahələri yeni texnologiyalarla təchiz olunub, ənənəvi kataloq sistemi elektron kataloqla əvəzlənib, Elektron kataloqla yanaşı elektron kitabxana yaradılır.

Kitabxananın 3 dildə fəaliyyət göstərən saytı (www.anl.az) vasitəsilə də oxuculara xidmət həyata keçirilir. Sayt kitabxanamızın əməkdaşları tərəfindən vaxtaşırı yenilənir, əlavə bölmələr, rubrikalar, məlumat bazaları yaradılır. Saytdan istifadə etməklə məlumat bazalarından yararlanmaq, elektron kataloqda və elektron kitabxanada axtarış aparmaq, Milli Kitabxananın nəşrlərindən istifadə etmək, eləcə də dünya ölkələrinin kitabxanalarında axtarış aparmaq imkanı əldə etmək olar. Bu gün Milli Kitabxana bütün əlaqədar idarələrin və bir çox digər sistemlərin kitabxanalarına virtual rejimdə metodik xidmət göstərir. Belə ki, kitabxananın saytında virtual “Metodik xidmət” bölməsi yaradılmış və ölkənin istənilən nöqtəsindən hər bir istifadəçi müxtəlif sorğularını sayt vasitəsilə Milli Kitabxanaya ünvanlayıb qısa vaxt ərzində lazım olan məlumatları əldə edə bilərlər.

Kitabxanaçıların yeni sosial və texnoloji vəzifələrin həllinə uyğunlaşmasının mühüm şərti kadrların ixtisasının müntəzəm surətdə artırılması və təkmilləşdirilməsidir. Müasir dövrümüzdə kitabxanaların informasiya məkanına təsir imkanlarını genişləndirmək üçün kitabxanalarda çalışan kadrlara yalnız ənənəvi kataloqla işləmək, oxucuya xidmət göstərə bilmək kifayət etmir. Müasir kitabxanaçı həm yaxşı menecer olmalı, həm də bir neçə dili mənimsəməli və müasir texnologiyalarla peşəkarcasına davranmalıdır. Belə kadrların yetişdirilməsi isə müəyyən zaman tələb edir. Məhz buna görə də Milli Kitabxana kadrların seçilməsi, ixtisaslaşması ilə daha çox məşğul olur. Bu məqsədlə kitabxanada yeni gənc kadrlar üçün hazırlıq kursları və treninqlər təşkil edilir. Əməkdaşlarımız bir sıra beynəlxalq kitabxana təşkilatlarının toplantı və tədbirlərində, beynəlxalq elmi konfrans, kitab sərğiləri, simpozium və treninqlərdə, qarşılıqlı təcrübə mübadiləsi, milli kitabxanaların yubiley tədbirlərində, təşkil edilmiş stajorluqlarda iştirak edirlər. Kitabxanamızın əməkdaşları ingilis, türk, rus, alman, fransız, ərəb, fars dillərini mükəmməl bildikləri üçün beynəlxalq əlaqələrimiz günbəgün artır. Avtomatlaşdırma istər informatikanı, istərsə də müasir kitabxana işini yüksək səviyyədə bilməyi tələb edir. Bu isə hər şeydən əvvəl kitabxanaçıdan bilikli və yüksək dərəcəli, peşəkar olmağı, mütaliəsi sayəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə etmək bacarığını, müasir dövrlə ayaqlaşmağı tələb edir. Bu gün hər bir kitabxanaçı respublikamızda (“Kitabxanaşünaslıq və informasiya”, “Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya”, “Mədəni həyat”, “Kitabxana.az” və s.) və ondan kənarında nəşr edilən (“Библиотековедения”, “Библиотечное дело”, “Научная техническая библиотека”, “Библиотека”, “Библиография” və s.) jurnalları, ixtisasa dair kitabları, elmi əsərləri mütaliə edir, oradakı yenilikləri öz gündəlik işinə tətbiq etməyə çalışırlar.

Kitabxanamızın bir sıra əməkdaşları kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaşünaslıq üzrə elmi tədqiqat işi ilə də məşğul olurlar. Onlardan kitabxananın direktoru Kərim Tahirov fəlsəfə

doktoru, dosent, digər 2 işçimiz Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının doktorantı, bir nəfər Bakı Dövlət Universitetinin dissertantıdır.

Kitabxanamızın əməkdaşları tərəfindən kitabxana işinin aktual sahələrinə dair metodik materiallar, “Əlamətdar və tarixi günlər”ə dair təqvim, Görkəmli şəxsiyyətlərin həyat və fəaliyyətinə (“Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyası), müxtəlif sahələrə dair bibliografik göstəricilər, zəngin məlumat bazaları və s. hazırlanır ki, bu istər MKS-lər, istərsə də digər sahələrin istifadəçiləri üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Analitik elektron məlumat bazasında yığılan materiallar əsasında mədəniyyət, incəsənət və turizmə aid məqalələr ayrıca toplanaraq “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adı ilə informasiya bülleteni şəklində ayda bir dəfə 50 nüsxə tirajla nəşr edilir ki, bu da bir sıra mütəxəssislərlə yanaşı kitabxanaçıların məlumatlandırılmasına xidmət edir.

Kitabxanada Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri (MKS) və eləcə də respublikanın digər kitabxanalarından rəsmi müraciət edənlərin xahişi ilə onları maraqlandıran sahələr üzrə stajorluq təşkil olunur. Burada onlar kitabxanamızın əməkdaşlarının köməyi ilə kitabxanada həyata keçirilən yeni iş üsullarını mənimsəmək və onları iş prosesində tətbiq etmək yollarını öyrənirlər.

Kitabxanamız BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi və Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu üçün təcrübə bazası rolu oynayır. Hər il bir qrup tələbə burada istehsalat təcrübəsi keçir və öz nəzəri biliklərini burada kadrlarımızın köməyi ilə möhkəmləndirirlər.

Kitabxanamızın direktoru Əməkdar Mədəniyyət işçisi, fəlsəfə doktoru, dosent Kərim Tahirov və Əməkdar mədəniyyət işçisi Mələk xanım Hacıyeva BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində ixtisas fənlərindən dərs aparırlar. Kitabxanaların metodik təminatı şöbəsinin baş kitabxanaçısı Səmayə Quliyeva isə MKS-in işçiləri üçün Respublika Mədəniyyət

Müəssisələri İşçilərinin Hazırlıq və İxtisasartırma Mərkəzində təcrübi məşğələlər aparır.

Hazırda BDU-nun kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində dərs deyən Əliyev Zöhrab, Rzayev Sahib, İsmayılov Nadir və AMEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı Əmin Əfəndiyev və bir çoxları əmək fəaliyyətinə bizim kitabxanada başlamışlar.

Kitabxanamızın əməkdaşlarının əməyi həmişə dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

2008-ci il Azərbaycan Milli Kitabxanası üçün çox əhəmiyyətli olmuş və bu il kitabxananın tarixinə möhtəşəm yubiley ili kimi daxil olmuşdur. Özünün 70, 75 və 80 illik yubileylərini lazımi səviyyədə keçirmək imkanı olmayan Milli Kitabxana 85 illik yubileyini yüksək səviyyədə qeyd etmişdir.

Milli mədəniyyətimizin və mənəvi dəyərlərimizin müha-fizəsinə xüsusi qayğı göstərən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev cənablarının hədsiz diqqəti sayəsində Milli Kitabxananın 85 illik yubileyi xüsusilə təmtəraqlı keçmişdir. Hörmətli Prezidentimizin yubiley iştirakçılarına və qonaqlara ünvanladığı təbrik məktubu xüsusilə əhəmiyyətli olmuşdur. Burada Dövlətimizin başçısı elmimizin və mədəniyyətimizin inkişafında Milli Kitabxananın rolunu yüksək qiymətləndirərək onun hər bir azərbaycanlı, hər bir alim, hər bir ziyalı üçün qürur yeri olduğunu qeyd edərək kollektivin bütün üzvlərinə uğurlar arzulamışdır. Prezidentimizin bu müraciəti yubiley təntənələrinin bütün iştirakçıları, o cümlədən xarici qonaqlar tərəfindən Milli Kitabxananın fəaliyyətinə verilən yüksək qiymətin bariz nümunəsi kimi qəbul olunmuşdur.

Eyni zamanda dövlət başçısının 17 noyabr 2008-ci il tarixli sərəncamları ilə Milli Kitabxananın inkişafında xüsusi xidmətləri olan, uzun müddət oxuculara xidmət işində fəal iştirak edən 11 nəfər işçiyə ölkənin yüksək mükafatlarının - fəxri adların və medalların verilməsi də yubiley təntənələrinə xüsusi rəvnəq vermiş oldu, təntənələri daha da canlandırdı. Bütün bunlar Milli Kitabxananın 85 illik yubiley təntənələrini

Azərbaycanın kitabxana tarixində görünməmiş bir hadisəyə, onun şanlı səhifəsinə çevirmiş oldu.

Ümumiyyətlə, 2012-ci ilədək Kitabxananın 35 əməkdaşı dövlət tərəfindən fəxri fərmanlarla, ordenlərlə təltif olunmuş və fəxri adlara layiq görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının 24 iyun 2013-cü ildə imzaladığı Azərbaycan Milli Kitabxanasının 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı Kitabxanamıza göstərilən yüksək qayğının nəticəsidir.

Bu gün Azərbaycan Milli Kitabxanası elminizin, mədəniyyətimizin və iqtisadiyyatımızın inkişafında mühüm və aparıcı rol oynayan elmi mərkəzə çevrilmişdir. Qarşıda isə çox mühüm vəzifələr durur. Oxucuların gündən-günə artan tələbatının tam şəkildə və ən müasir tipli informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə daha dolğun ödənilməsinə təmin etmək məqsədilə Milli Kitabxananın kollektivi gələcəkdə də mühüm nailiyyətlər qazanmaq əzmindədir.

Ədəbiyyat

1. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli kitabxanasının əməkdaşlarına “Azərbaycan Respublikasının əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adının verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı [Mətn] //Azərbaycan.- 2008.- 17 noyabr.-S.1.

2. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının əməkdaşlarının “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı [Mətn] //Azərbaycan.- 2008.- 17 noyabr.-S.1.

3. Xələfov, A. Heydər Əliyev və kitabxana işi [Mətn] /Abuzər Xələfov.- Bakı, 2006.- 310 s.

4. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixi 1923-2008-ci illər [Mətn] /K.Tahirov; elmi red. A.Xələfov; ixtisas red. A.Əliyeva-Kəngərli; red. N.İsmayılov, K.Aslan.- Bakı: [Ulu], 2008.- 218 s.

5. Tahirov, K. Dünya milli kitabxanaları. M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanası [Mətn]: dərs vəsaiti /K.Tahirov; elmi red. A.Xələfov.- Bakı: Bakı Universiteti, 2013.- 211, [1] s.

6. Tahirov, K. Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafına Heydər Əliyev qayğısı [Mətn] /Kərim Tahirov //Xalq qəzeti.- 2010.- 7 may.- S.8.

7. Tahirov, K. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası müstəqillik illərində [Mətn] /Kərim Tahirov //Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- 2010.- №1.- S.15-30.

ƏLAVƏ

**AZƏRBAYCAN MİLLİ KİTABXANASININ TƏLTİF
OLUNMUŞ İŞÇİLƏRİ HAQQINDA MƏLUMAT
(1942-2008-ci illər)**

Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif olunanlar

1967

İbrahimova Sima Şəbi qızı – M.F.Axundov adına Respublika Kitabxanası ümumi qiraətxanasının müdiri.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1967-ci il 22 fevral tarixli Fərmanı (Kommunist, 1967, 24 fevral).

1971

Hüseynova Bikəxanım Eynulla qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının baş biblioqrafı.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1971-ci il 2 iyul tarixli fərmanı.

“Əmək igidliyinə görə” medalı ilə təltif olunanlar

1976

Həmidova Hərifət Mülki qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının şöbə müdiri.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1976-cı il 23 mart tarixli Fərmanı (Kommunist, 1976, 16 aprel).

**Azərbaycan SSR Ali Sovetinin
Fəxri Fərmanı ilə təltif olunanlar**

1971

Süleymanzadə Qəhrəman Rəfi oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının direktoru.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 29 iyul 1971-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1971, 3 mart).

1973

Məmmədova Səriyyə İbrahim qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Kitabışləmə və kataloqdüzəltmə şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı. (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Nağıyeva Zabitə Nemət qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Xidmət şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Süleymanzadə Qəhrəman Rəfi oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının direktoru.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Həsənov Müzəffər Hüseyn oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Elmi-metodik kitabxanaşünaslıq şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Şamilova Dürdanə Əbdüləli qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Not-musiqi şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Şankovskaya Roza Robertovna - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Kitabışləmə və kataloqlaşdırma şöbəsinin baş kitabxanaçısı.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı. (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

**Azərbaycan Respublikası Prezidenti
tərəfindən fərdi təqaüd alanlar**

2005

Qafurova Leyla Yusif qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1 aprel 2005-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2005, 2 aprel).

**Azərbaycan SSR Əməkdar mədəniyyət
işçisi fəxri adı alanlar**

(Əvvəllər Əməkdar müəllim, Əməkdar kitabxanaçı)

Azərbaycan SSR Əməkdar müəllim adı alanlar

1957

Əliyev Əliyusif Məmməd oğlu- M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının Azərbaycan fondu müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 iyun 1957-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1957, 18 iyun).

Səmədova Məryəm Xələf qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası direktorunun müavini.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 iyun 1957-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1957, 18 iyun).

1960

Qasımova Bilqeyis Sadıq qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Kütləvi şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 24 may 1960-cı il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1960, 25 may).

Lerman Aron Natanoviç - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının baş biblioqrafı.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 24 may 1960-cı il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1960, 25 may).

Rzaquliyev Həsənağa Ağəli oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Elmi-metodik kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 24 may 1960-cı il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1960, 25 may).

1964

Quliyev Ağakərim Hilal oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Komplektləşdirmə şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 29 iyun 1964-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1964, 30 iyun).

1973

Nəcəfova Məryəm Yusif qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının baş kitabxanaçısı.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Seyidova Töhvə Ağəli qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının Kitabışləmə və kataloqdüzmə şöbəsinin mütəxəssis redaktoru.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

Şibayeva İrina Vladimirovna - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının Məlumat-biblioqrafiya şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 26 dekabr 1973-cü il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1973, 27 dekabr).

1982

Məmmədova Səriyyə İbrahim qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası Kataloqların çəşidlənməsi və təşkili şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 3 dekabr 1982-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1982, 5 dekabr).

1985

Qafurova Leyla Yusif qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika kitabxanasının Elmi iş üzrə direktor müavini.

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 6 avqust 1985-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1985, 7 avqust).

1990

Nağıyeva Zabitə Nemət qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının Xidmət şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Prezidentinin 17 noyabr 1990-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1990, 17 noyabr).

Həsənov Müzəffər Hüseyn oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanasının Elmi-metodik kitabxanaşünaslıq şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Prezidentinin 17 noyabr 1990-ci il tarixli Fərmanı (Kommunist, 1990, 17 noyabr).

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi fəxri adı alanlar

2008

Tahirov Kərim Məhəmməd oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

Hacıyeva Mələk xanım Məmməd qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Beynəlxalq əlaqələr üzrə direktor müavini.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin, 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı. (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

Məmmədov Fazil Həsənbala oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Elmi işlər üzrə direktor müavini.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

İsmayılova Xuraman İsbə qızı – M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 sentyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik toplusu, 2008.- №9.- Maddə 843).

Salayeva Natella Sirac qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Mədəni-kütləvi işlər şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 sentyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik toplusu, 2008.-№9.- Maddə 843).

Məmmədova Tamilla Rəhim qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Not-müsiqi şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

Əmrahova Yaşar Mustafa qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin baş kitabxanaçısı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı. (Azərbaycan, 2008,18 noyabr).

“Tərəqqi” medalı ilə təltif edilənlər

2008

Ağayeva Fatma Həsən qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsinin bölmə müdiri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

Bayramov Dəmir Əmrah oğlu - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Kitabxana siyasəti və metodik rəhbərlik şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008,18 noyabr).

Əsədova Bənövşə Ağamalı qızı - M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının Oxuculara xidmət şöbəsinin müdiri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008, 18 noyabr).

Həmidova Hərifət Mülki qızı - M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli Kitabxanasının şöbə müdiri.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 17 noyabr
2008-ci il tarixli Sərəncamı (Azərbaycan, 2008,18 noyabr).

MÜNDƏRİCAT

Kərim Tahirov*Azərbaycan Milli Kitabxanası**müstəqillik illərində..... 4***Rəna Əsədova***Elektron kataloq mənəvi xəzinəmizin aynasıdır..... 28***Rübabə Səfərova***Milli Kitabxana elektron informasiya məkanında 38***Ədibə İsmayılova***Milli Kitabxanada oxuculara xidmət işi yeni mərhələdə 44***Adilə Abdullayeva***Milli Kitabxananın metodik fəaliyyətinin müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri..... 52***Mədinə Vəliyeva***Diyarşünaslıq bibliografiyası - Milli Kitabxananın bibliografik fəaliyyətinin prioritet sahəsi kimi..... 62***Sədaqət Əhmədli***Milli Kitabxananın elmi tədqiqat fəaliyyəti 72***Liliya Talıbova***Milli bibliografik vəsaitlər sisteminin formalaşmasında Milli Kitabxananın rolu 79***Mehriban Cəfərova***Müstəqillik illərində Azərbaycan Milli Kitabxanasının nəşriyyat fəaliyyəti 84***Xəyalə İsmayılova***Mədəni irsimizin təbliğində beynəlxalq kitab mübadiləsinin rolu 91***Xuraman İsmayılova***Milli Kitabxananın fondlarının inkişafı tarixindən 98***Gülərə İbrahimova***Kitab fondlarının formalaşdırılması yolları 104*

Almaz Əliyeva

*Oxucuların informasiya tələbatının ödənilməsində
Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi fondunun rolu* 109

Zəmfira Əliyeva

Sorğu bibliografiya xidmətinin əsas istiqamətləri 115

Dilşad Sadıqova

*Milli Kitabxananın Analitik elektron məlumat
bazasının yaradılması və inkişafı* 120

Gülər Hüseynova

*Elektron dissertasiya fondunun inkişafı və gələcək
perspektivləri* 125

Kəmalə Seyidova

Musiqi xəzinəmiz 129

Nailə Alışova

Milli Kitabxananın kadrları 133

Əlavə

..... 141

AZƏRBAYCAN MİLLİ KİTABXANASI - 90
Məqalələr məcmuəsi

Nəşriyyat redaktoru: *Mehriban Cəfərova*

M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxana
Ünvan: AZ-1000, Bakı şəh., Xaqani küç.29
E-mail: contact@anl.az
URL: www.anl.az
Sifariş: 32
Çapa imzalanmışdır: 18.09.2013
Tirajı: 200
Pulsuz

Mətbəənin direktoru: *Elman Qasimov*
Dizayner: *Mətanət Əliqızı*

«Zərdabi LTD» MMC
Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi.
Sifariş № 334
☎ iş (012) 514-73-73,
mob. (050; 055; 070) 344 76 01
e-poçtu: zerdabi_em@mail.ru